

KEMENTERIAN EKONOMI
JABATAN PERANGKAAAN MALAYSIA

KAJIAN DIASPORA MALAYSIA DI BRUNEI DARUSSALAM

INSTITUT MAKLUMAT DAN ANALISIS PASARAN BURUH (ILMIA)

Diterbitkan dan dicetak oleh / *Published and printed by:*

Jabatan Perangkaan Malaysia

Department of Statistics Malaysia

Blok C6 & C7, Kompleks C,

Pusat Pentadbiran Kerajaan Persekutuan

62514 Putrajaya,

MALAYSIA

Tel. : 03-8885 7000

Faks : 03-8888 9248

Portal : <https://www.dosm.gov.my>

Facebook / Twitter / Instagram / YouTube : StatsMalaysia

Emel / Email : info@dosm.gov.my (pertanyaan umum / *general enquiries*)
data@dosm.gov.my (pertanyaan & permintaan data / *data request & enquiries*)

Diterbitkan pada Disember 2023 / *Published in Disember 2023*

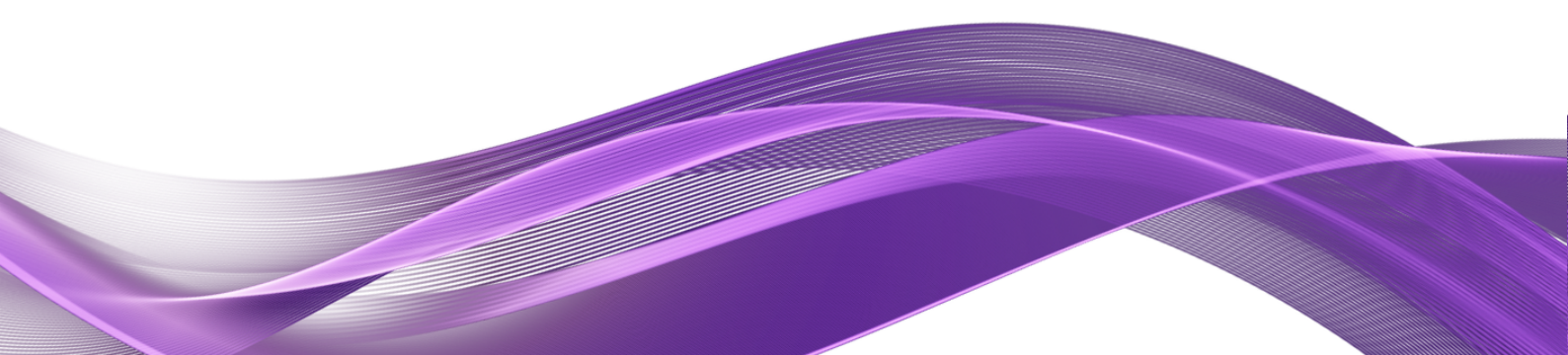
Hakcipta terpelihara / All rights reserved.

Tiada bahagian daripada terbitan ini boleh diterbitkan semula, disimpan untuk pengeluaran atau ditukar dalam apa-apa bentuk atau alat apa jua pun kecuali setelah mendapat kebenaran daripada Jabatan Perangkaan Malaysia. Pengguna yang mengeluarkan sebarang maklumat dari terbitan ini sama ada yang asal atau diolah semula hendaklah meletakkan kenyataan berikut:

“Sumber: Jabatan Perangkaan Malaysia”

No part of this publication may be reproduced or distributed in any form or by any means or stored in database without the prior written permission from Department of Statistics Malaysia. Users reproducing content of this publication with or without adaptation should quote the following:

“Source: Department of Statistics Malaysia”

KEMENTERIAN EKONOMI
JABATAN PERANGKAAN MALAYSIA

Kajian Diaspora Malaysia Di Brunei Darussalam

Pemakluman

DOSM telah melancarkan OpenDOSM NextGen sebagai medium yang menyediakan katalog data dan visualisasi bagi memudahkan pengguna menganalisis pelbagai data. OpenDOSM NextGen ialah platform perkongsian data sumber terbuka dan boleh diakses melalui portal <https://open.dosm.gov.my>.

Jabatan Perangkaan Malaysia (DOSM) akan menjalankan Banci Pertanian pada tahun 2024. Mohon layari <https://www.myagricensus.gov.my/> untuk maklumat lanjut. Tema adalah “Banci Pertanian, Kunci Kemajuan Pertanian.”

Kerajaan Malaysia telah mengisytiharkan Hari Statistik Negara (MyStats Day) pada 20 Oktober setiap tahun. Tema sambutan MyStats Day adalah “Statistik Nadi Kehidupan”.

Announcement

DOSM has launched OpenDOSM NextGen as a medium that provides a catalogue of data and visualisation to facilitate users in analysing various data. OpenDOSM NextGen is an open source data sharing platform and accessible through <https://open.dosm.gov.my> portal.

The Department of Statistics Malaysia (DOSM) will conduct the Agricultural Census in 2024. Please visit <https://www.myagricensus.gov.my/> for more information. The theme is “Agriculture Census, Key to Agriculture Development.”

The Government of Malaysia has declared National Statistics Day (MyStats Day) on October 20th each year. MyStats Day theme is “Statistics is the Essence of Life”.

JABATAN PERANGKAAN MALAYSIA
DEPARTMENT OF STATISTICS MALAYSIA

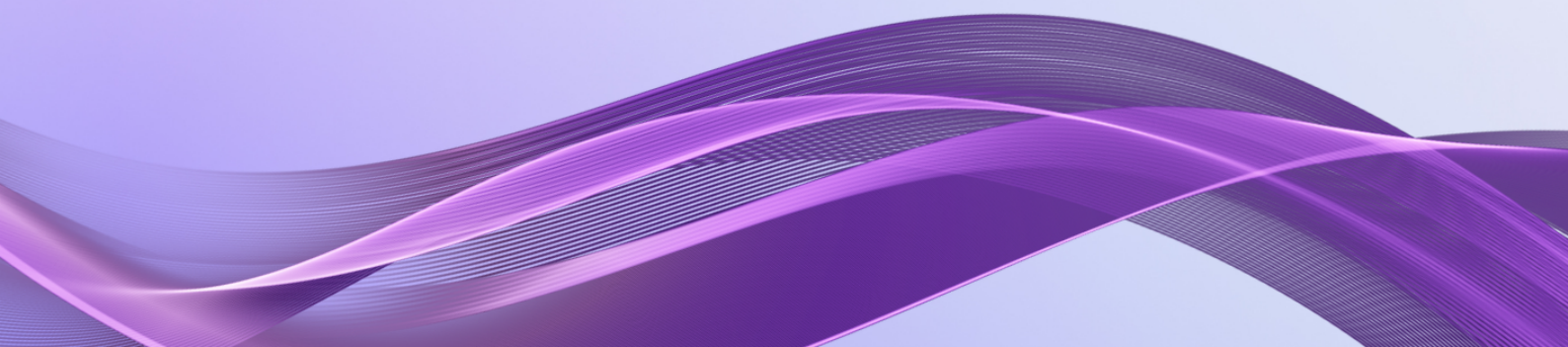
Kata Pengantar

Kajian Diaspora Malaysia di Brunei Darussalam ini dilaksanakan bagi mendapatkan profil rakyat Malaysia yang berada di Brunei sama ada untuk bekerja atau tujuan lain. Kajian ini merupakan kesinambungan daripada kajian diaspora Malaysia di Singapura yang telah dijalankan pada tahun 2016, 2018 dan 2022. Brunei Darussalam dipilih sebagai negara kajian pada tahun ini kerana berdasarkan laporan UN DESA 2020 ia merupakan antara negara destinasi tumpuan diaspora Malaysia. Brunei juga merupakan antara negara pilihan graduan Malaysia untuk bekerja berdasarkan data Pengesanan Graduan oleh Kementerian Pendidikan Tinggi bagi tahun 2018 hingga 2021.

Kajian ini menggunakan kaedah kuantitatif dan kualitatif. Pendekatan yang digunakan dalam kajian ini adalah top-down dan bottom-up. Data dan maklumat bagi kajian ini diperoleh melalui edaran soal selidik dalam talian dan sesi temu ramah yang dilakukan secara perbincangan berfokus (FGD) dan in-depth interview (IDI). Kajian ini adalah policy-oriented research yang bertujuan membantu pembuat dasar dan pemegang taruh yang berkaitan dengan isu diaspora. Hasil kajian ini menyediakan input dalam membantu menyelesaikan isu pengurusan diaspora Malaysia oleh kementerian dan agensi untuk menambah baik dasar, perundangan dan pelaksanaan program sedia ada.

Jabatan Perangkaan Malaysia (DOSM) merakamkan penghargaan kepada semua pihak yang telah memberikan kerjasama sehingga berjaya melaksanakan dan menghasilkan laporan kajian ini.

DATO' SRI DR. MOHD UZIR MAHIDIN
Ketua Perangkawan Malaysia
Disember 2023

Kajian Diaspora Malaysia Di Brunei Darussalam

PENGURUSAN TERTINGGI JABATAN PERANGKAAN MALAYSIA

YBhg. Dato' Sri Dr. Mohd Uzir Mahidin
Ketua Perangkawan Malaysia

YBrs. Hajah Nazaria Baharudin
Timbalan Ketua Perangkawan (Sosial & Pembangunan Teknikal)

YBhg. Datin Seri Rozita Talha
Timbalan Ketua Perangkawan (Ekonomi)

PENGURUSAN TERTINGGI INSTITUT MAKLUMAT DAN ANALISIS PASARAN BURUH

Puan Betty Hasan
Pengarah Kanan

Cik Normawati Ahmad
Timbalan Pengarah

PASUKAN KAJIAN

Puan Muji Binti Hassim
Ketua Penolong Pengarah, ILMIA

Cik Ratana Binti Sarimin
Ketua Penolong Pengarah, ILMIA

**Cik Siti Noraida Binti Mohd
Uder@Suhaimi**
Penolong Pengarah Kanan, ILMIA

**Cik Nur Syasya Etika Binti
Muhamad Pisol**
Pembantu Penyelidik, ILMIA

**Encik Muhammad Aqil Bin
Mustafa**
Pembantu Penyelidik, ILMIA

Senarai Ahli Mesyuarat Kajian Diaspora Malaysia di Brunei Darussalam

Kementerian Dalam Negeri

Kementerian Ekonomi

Kementerian Luar Negeri

Kementerian Pendidikan, Inovasi dan Pembangunan Bakat

Kementerian Pengajian Tinggi

Kementerian Sumber Manusia (Bahagian Dasar dan Antarabangsa)

Jabatan Imigresen Negeri Sarawak

Jabatan Penerangan Sarawak

Jabatan Penyiaran Sarawak

Jabatan Perangkaan Malaysia (Negeri Sabah)

Jabatan Perangkaan Malaysia (Negeri Sarawak)

Jabatan Premier Sarawak

Jabatan Tenaga Kerja Negeri Sabah

Jabatan Tenaga Kerja Negeri Sarawak

Jabatan Tenaga Kerja Semenanjung Malaysia

Jabatan Tenaga Manusia

HRD Corporation Berhad

Malaysian Bureau of Labour Statistics

Pertubuhan Keselamatan Sosial (PERKESO)

Suruhanjaya Tinggi Malaysia

Talent Corporation Malaysia Berhad

SENARAI JADUAL
SENARAI RAJAH
SENARAI CARTA
AKRONIM

iv
v
ix
x

BAB 1: PENGENALAN

1.0	Pendahuluan	1
1.1	Latar Belakang Kajian	1
1.2	Objektif Kajian	3
1.3	Metodologi Kajian	3
	1.3.1 Data Primer	3
	1.3.2 Data Sekunder	3
1.4	Populasi dan Teknik Persampelan	4
	1.4.1 Pendekatan Kuantitatif	4
	1.4.2 Pendekatan Kualitatif	5
1.5	Kaedah Pengumpulan Data	5
	1.5.1 Kaedah Pengumpulan Data Kuantitatif	5
	1.5.2 Kaedah Pengumpulan Data Kualitatif	5
1.6	Kepentingan Kajian	6
1.7	Batasan Kajian	6
1.8	Rumusan	7

BAB 2: TINJAUAN KARYA

2.0	Pendahuluan	11
2.1	Diaspora Malaysia	11
	2.1.1 Definisi dan Konsep Diaspora	14
	2.1.2 Kepentingan Diaspora	15
	2.1.3 Rancangan Malaysia Kedua Belas (RMKe-12)	16
2.2	Kadar Penyertaan Buruh di Malaysia	17
	2.2.1 Statistik Utama Tenaga Buruh Sarawak, Sabah dan Wilayah Persekutuan Labuan (WP Labuan)	19
2.3	Laporan Banci Brunei Darussalam Tahun 2021	20
	2.3.1 Tenaga Kerja Brunei Darussalam	21
	2.3.2 Pengangguran	22
2.4	Wawasan Brunei Darussalam 2035	23
2.5	Pengurusan Migran Brunei Darussalam	27
	2.5.1 Dasar dan Strategi Pengurusan Migran Brunei Darussalam	27
	2.5.2 Agensi Kawal Selia	28
	2.5.3 Kemasukan Warga Asing ke Brunei Darussalam	30
	2.5.4 Pas dan Visa Yang Digunakan di Negara Brunei Darussalam	31
	2.5.5 Pengambilan Pekerja	34
2.6	Standard Perburuhan di Brunei Darussalam	35
	2.6.1 Perintah Pekerjaan 2009 Yang Dikuatkuasakan oleh Jabatan Buruh Brunei Darussalam	36
	2.6.2 Perlindungan Keselamatan Sosial	39
2.7	Rumusan	40

BAB 3: DAPATAN KUALITATIF

3.0	Pendahuluan	43
3.1	Pengurusan Imigresen Malaysia Brunei Darussalam	43
3.1.1	Brunei Malaysia Frequent Travellers Programme (BMFTP)	44
3.1.2	Pos Kawalan Imigresen di Sempadan Malaysia-Brunei Darussalam	46
3.1.3	Tren Aktiviti Keluar-Masuk di Sempadan Malaysia-Brunei Darussalam	46
3.1.4	Akta Imigresen 1959/63 [Akta 155]	47
3.2	Perancangan Pembangunan Kerajaan Negeri Sarawak berkaitan Pekerjaan	49
3.2.1	Perancangan Guna Tenaga Negeri Sarawak	50
3.2.2	Perancangan Membawa Balik Diaspora Malaysia	50
3.3	Meninjau Pandangan Kementerian, Persatuan Majikan, Kesatuan Sekerja Pekerja Berkaitan Guna Tenaga Negeri Sarawak	51
3.3.1	Pengangguran	51
3.3.2	Isu Penghijrahan Bakat (Brain Drain)	53
3.3.3	Dasar Pekerja Asing	55
3.3.4	Pengurusan Diaspora	56
3.4	Meninjau Pengalaman Rakyat Malaysia Yang Pernah Bekerja dan Menguruskan Kemasukan Pekerja di Brunei Darussalam	57
3.4.1	Pengalaman Bekerja di Brunei Darussalam	57
3.4.2	Tren Aktiviti Keluar-Masuk di Sempadan Malaysia-Brunei Darussalam	61
3.5	Rumusan	63

BAB 4: DAPATAN KUANTITATIF

4.0	Pendahuluan	67
4.1	Dapatan Utama	67
4.1.1	Profil Responden	67
4.1.2	Profil Terperinci Responden	74
4.2	Profil Responden yang Bekerja di Brunei Darussalam	81
4.3	Perancangan Rakyat Malaysia yang Bekerja di Brunei Darussalam	99
4.4	Faktor Rakyat Malaysia Memilih untuk Bekerja di Brunei Darussalam	100
4.5	Profil Perlindungan Keselamatan Sosial Diaspora Malaysia Di Brunei Darussalam	101
4.6	Isu dan Cadangan Penambahbaikan Pengurusan Diaspora Malaysia	103
4.6.1	Isu Gaji dan Cukai	103
4.6.2	Isu Pengurusan Imigresen	104
4.6.3	Membina Jaringan Kerjasama Strategik	105
4.6.4	Menyantuni Rakyat Malaysia di Luar Negara	106
4.6.5	Menambah baik Perkhidmatan kepada Rakyat Malaysia di Luar Negara	107
4.7	Kajian Kes Pelajar Institusi Latihan Jabatan Tenaga Manusia (ILJTM): Kecenderungan Perancangan Kerjaya Pelajar Untuk Bekerja di Luar Negara Setelah Tamat Kursus	108
4.7.1	Profil Pelajar	108
4.7.2	Kecenderungan Kerjaya	111
4.8	Rumusan	116

BAB 5: RUMUSAN KAJIAN

5.0	Pendahuluan	119
5.1	Persamaan Isu Rakyat Malaysia Bekerja di Luar Negara	120
5.2	Kesan Kedudukan Malaysia Bersempadan dengan Negara Berpendapatan Tinggi : Brunei Darussalam dan Singapura	121
5.2.1	Polisi Penggajian Pekerja Migran Brunei Darussalam dan Singapura	121
5.2.2	Kadar Tukaran Mata Wang Brunei Darussalam, Singapura dan Malaysia	122
5.2.3	Struktur Pasaran Buruh Malaysia	124
5.3	Faktor Utama Rakyat Malaysia Berada Di Brunei Darussalam	124
5.3.1	Bekerja	125
5.3.2	Urusan Keluarga	125
5.4	Cadangan Pengurusan Diaspora Malaysia	125
5.4.1	Rekomendasi Pengurusan Diaspora Malaysia	126
5.5	Rumusan Kajian Diaspora Malaysia	127

BIBLIOGRAFI**LAMPIRAN**

Jadual	Nama Jadual	Muka Surat
1.	Populasi dan Saiz Sampel	4
2.	Diaspora Malaysia oleh United Nations Department of Economic and Social Affairs (UN DESA) 2020	12
3.	Statistik Utama Tenaga Buruh Sarawak, Sabah & WP Labuan	19
4.	Kategori Pas Mengikut Tahun Mula Bekerja	89
5.	Gaji Kasar Bulanan Pekerja Mahir Mengikut Sektor Utama	92
6.	Gaji Kasar Bulanan Pekerja Separa Mahir Mengikut Sektor Utama	93
7.	Gaji Kasar Bulanan Pekerja Berkemahiran Rendah Mengikut Sektor Utama	94
8.	Gaji Kasar Bulanan Mengikut Kategori Pekerjaan dan Julat Umur	97
9.	Bilangan Pelajar Mengikut Tahap Persijilan dan Julat Umur	110
10.	Perancangan Kerjaya Pelajar Mengikut Jenis Institusi	111
11.	Analisis Terperinci Perancangan Kerjaya Bagi Kategori Bekerja Mengikut Institusi	111
12.	Perbandingan Ringgit Malaysia dan Mata Wang Utama	123

Rajah	Nama Rajah	Muka Surat
1.	Kerangka Kerja Wawasan Brunei 2035	23
2.	Negara Dibenarkan Memasuki Brunei Darussalam Tanpa Visa	31
3.	Undang-undang dan Peraturan-Peraturan Perburuhan di Negara Brunei Darussalam	35
4.	Lokasi ICQS di Sarawak	46
5.	Akta Imigresen 1959/63 [155]	48
6.	Enam (6) Sektor Ekonomi Utama	49
7.	Tujuh (7) Pembolehubah	49
8.	Bilangan Responden Mengikut Jantina dan Taburan Negeri Asal	68
9.	Bilangan Responden Mengikut Julat Umur	68
10.	Bilangan Responden Mengikut Taburan Negeri Asal dan Daerah di Sarawak	69
11.	Bilangan Responden Mengikut Tahap Pendidikan	70
12.	Bilangan Responden Mengikut Bangsa	70
13.	Bilangan Responden Mengikut Status Perkahwinan dan Tanggungan	70
14.	Bilangan Responden Mengikut Kategori Pengenalan / Pas	71
15.	Lokaliti Warga Malaysia di Brunei Darussalam	72
16.	Bilangan Responden Mengikut Status Milikan Rumah di Brunei Darussalam	73
17.	Tempoh Responden Berada atau Berulang-alik di Brunei Darussalam	73
18.	Alasan Responden Berada di Brunei Darussalam	74

19.	Bilangan Responden Mengikut Julat Umur dan Kategori Pas	74
20.	Kategori Pas Responden di Brunei Darussalam Mengikut Jantina	75
21.	Faktor Responden Berada di Brunei Darussalam Mengikut Status Pekerjaan	75
22.	Julat Umur Responden Berdasarkan Alasan Berada di Brunei Darussalam	76
23.	Alasan Responden Berada di Brunei Darussalam Mengikut Tahap Pendidikan bagi Peringkat Ijazah Sarjana Muda dan ke Atas	78
24.	Alasan Responden Berada di Brunei Darussalam Mengikut Tahap Pendidikan bagi Sijil Pelajaran Malaysia (SPM) dan Setaraf	79
25.	Alasan Responden Berada di Brunei Darussalam Mengikut Tahap Pendidikan bagi Diploma	79
26.	Alasan Responden Berada di Brunei Darussalam Mengikut Bangsa	80
27.	Tahun Responden Mula Bekerja di Brunei Darussalam Mengikut Julat Umur	81
28.	Tahun Responden Mula Bekerja di Brunei Darussalam Mengikut Tahap Pendidikan	82
29.	Responden Bekerja Mengikut Negeri Asal dan Tahap Pendidikan	83
30.	Jumlah Jam dan Hari Responden Bekerja	84
31.	Kategori Pekerjaan	85
32.	Jumlah Responden Bekerja Mengikut Kategori Pekerjaan, Bilangan Hari dan Jumlah Jam Bekerja	85
33.	Jumlah Responden Bekerja yang Mempunyai Tanggungan di Malaysia dan Brunei Darussalam	86
34.	Jawatan Utama Rakyat Malaysia yang Bekerja di Brunei Darussalam	88

35.	Kategori Pas dan Kategori Pekerjaan	88
36.	Gaji Kasar Bulanan	90
37.	Gaji Kasar Bulanan Pekerja Mahir	90
38.	Gaji Kasar Bulanan Pekerja Separa Mahir	91
39.	Gaji Kasar Bulanan Pekerja Berkemahiran Rendah	91
40.	Pekerjaan dan Sektor Ekonomi	95
41.	Gaji Kasar Bulanan Mengikut Tahap Pendidikan	96
42.	Perancangan Rakyat Malaysia yang Bekerja di Brunei Darussalam Mengikut Tempoh dan Kategori Pekerjaan	99
43.	Faktor Rakyat Malaysia Memilih Bekerja di Brunei Darussalam	100
44.	Faktor Responden Memilih Untuk Bekerja Mengikut Kategori Pekerjaan	100
45.	Analisis Terperinci Responden Berkaitan Perlindungan Keselamatan Sosial	101
46.	Skim Persaraan dan Caruman KWSP	102
47.	Bilangan Pelajar Mengikut Jantina	108
48.	Bilangan Pelajar Mengikut Bangsa	108
49.	Bilangan Pelajar Mengikut Umur	109
50.	Bilangan Pelajar Mengikut Institusi dan Negeri Asal	109
51.	Faktor Utama Pemilihan Pekerjaan oleh Pelajar ILJTM	112

52.	Peratus Kecenderungan Pilihan Kerjaya Pelajar ILJTM	113
53.	Negara Pilihan Pelajar ILJTM	114
54.	Kaedah Pembentukan Rekomendasi Kajian	119
55.	Perbandingan Faktor Rakyat Malaysia Bekerja di Luar Negara Mengikut Keutamaan	120
56.	Rekomendasi Pengurusan Diaspora Malaysia	126

Carta	Nama Carta	Muka Surat
1.	Graduan Bekerja Di Luar Negara Berdasarkan Tahap Pendidikan	13
2.	Graduan Bekerja di Luar Negara Mengikut Kategori Pekerjaan MASCO	13
3.	Statistik Pendaftaran Brunei-Malaysia Frequent Traveller Program (BMFTP)	45
4.	Negeri Asal dan Alasan Berada di Brunei	77
5.	Jenis Pas Mengikut Status Pekerjaan	87

NO	AKRONIM	FRASA PENUH
1.	3D	Dirty, Dangerous & Difficult
2.	ADTEC	Pusat Latihan Teknologi Tinggi
3.	ASEAN	The Association of Southeast Asian Nations
4.	BDSOC	Brunei Darussalam Standard Occupational Classification
5.	BMFTP	Brunei Malaysia Frequent Travellers Programme
6.	BMS	The British Malaysian Society
7.	BND	Dolar Brunei
8.	COVID-19	Coronavirus Disease 2019
9.	DKM	Diploma Kemahiran Malaysia
10.	DOSM	Jabatan Perangkaan Malaysia
11.	EPU	Unit Perancang Ekonomi
12.	EUDiF	European Union Global Diaspora Facility
13.	FDI	Pelaburan Langsung Asing
14.	FGD	Perbincangan Kumpulan Berfokus
15.	GLC	Syarikat Berkaitan Kerajaan
16.	ICQS	Kompleks Imigresen, Kastam, Kuaratin dan Keselamatan
17.	IDI	Temu Bual Mendalam
18.	ILMIA	Institut Maklumat dan Analisis Pasaran Buruh
19.	ILP	Institut Latihan Perindustrian
20.	ISC	Industry Steering Committee
21.	JCB	Job Centre Brunei
22.	JIM	Jabatan Imigresen Malaysia
23.	JITPA	Jaminan Insurans Takaful Pekerja Asing

24.	JMTI	Institut Teknikal Jepun Malaysia
25.	KDN	Kementerian Dalam Negeri
26.	KDNK	Keluaran Dalam Negara Kasar
27.	KSM	Kementerian Sumber Manusia
28.	LHDN	Lembaga Hasil Dalam Negeri
29.	LMIS	Labour Market Information System
30.	LPA	Lesen Pekerja Asing
31.	MASCO	Piawaian Pengelasan Pekerjaan Malaysia
32.	MEF	Malaysian Employers Federation
33.	MEITD	Kementerian Pendidikan, Inovasi dan Pembangunan Bakat, Sarawak
34.	MEMI	Kementerian Tenaga dan Perindustrian Brunei Darussalam
35.	MOSTI	Kementerian Sains, Teknologi dan Inovasi
36.	MTWB	Majlis Tertinggi Wawasan Brunei
37.	NGO	Pertubuhan Bukan Kerajaan
38.	NKPI	Petunjuk Prestasi Utama Kebangsaan
39.	NMA	Norway Malaysian Association
40.	NRI	Non-Resident Indians
41.	O-Level	Ordinary Level
42.	PCDS	Strategi Pembangunan Pasca COVID-19
43.	PDRM	Polis DiRaja Malaysia
44.	PERKESO	Pertubuhan Keselamatan Sosial
45.	PHD	Doktor Falsafah
46.	PPK	Pusat Perkembangan Kapasiti
47.	PTPTN	Perbadanan Tabung Pendidikan Tinggi Nasional

48.	R&D	Penyelidikan dan Pembangunan
49.	REP	Returning Expert Programme
50.	RM	Ringgit Malaysia
51.	RMKe-12	Rancangan Malaysia Kedua Belas
52.	SBEU	Sarawak Bank Employees's Union
53.	SGD	Dolar Singapura
54.	SKM 3	Sijil Kemahiran Malaysia Tahap 3
55.	SPM	Sijil Pelajaran Malaysia
56.	SPMV	Sijil Pelajaran Malaysia Vokasional
57.	SVM	Sijil Vokasional Malaysia
58.	SWP	Special Working Permit
59.	TalentCorp	Talent Corporation Malaysia Berhad
60.	TEKUN	Tabung Ekonomi Kumpulan Usaha Niaga
61.	TPOR	Tempoh Pemedulian Orang Ramai
62.	TVET	Technical and Vocational Education and Training
63.	UKEC	The United Kingdom and Eire Council for Malaysians Student
64.	UN DESA	United Nation Department of Economic and Social Affairs

BAB 1

PENGENALAN

1.0 Pendahuluan

Bab ini membincangkan pengenalan kajian yang dijalankan. Melalui bab ini perkara yang dibincangkan adalah berkenaan bagaimana kajian dijalankan serta dapatan kajian diperoleh. Perbincangan meliputi latar belakang kajian, objektif kajian, skop kajian, metodologi kajian dan kepentingan kajian. Secara amnya, bab ini menerangkan maklumat asas penyediaan laporan dan tujuan kajian ini dilaksanakan.

1.1 Latar Belakang Kajian

Negara Brunei Darussalam terletak di pantai utara pulau Borneo di Laut China Selatan, bersempadan darat dengan bahagian utara Sarawak iaitu Miri, Limbang dan Lawas. Brunei adalah salah satu negara terkecil dan terkaya di dunia. Brunei yang kaya dengan sumber asli seperti petroleum dan gas asli mencatatkan pendapatan Keluaran Dalam Negara Kasar (KDNK) sebanyak USD 37,152.50 (RM169,099.60) pada tahun 2022. Kerajaan Brunei merupakan antara kerajaan di dunia yang hampir mencapai tahap negara kebajikan secara keseluruhan. Kerajaan Brunei membiayai kos pendidikan, penjagaan kesihatan, dan hampir kebanyakan perbelanjaan sara hidup rakyatnya.

Jumlah penduduk Brunei bagi tahun 2021 adalah seramai 429,999 orang. Brunei terbahagi kepada empat (4) daerah iaitu Belait, Tutong, Brunei Muara dan Temburong. Daerah Brunei Muara menjadi daerah terpadat dengan 72.3 peratus populasi Brunei mendiami daerah ini, manakala daerah Temburong menjadi daerah yang mempunyai populasi penduduk yang terendah iaitu pada kadar 2.1 peratus. Jumlah penduduk Brunei yang terdiri daripada rakyat Brunei dan penduduk tetap adalah 82.2 peratus (353,313 orang), manakala kategori penduduk sementara iaitu warga asing adalah sebanyak 17.8 peratus (76,686 orang).

Pada tahun 2021, bilangan penduduk sementara berkurangan pada kadar 8.0 peratus dan antara faktor yang dikenalpasti adalah sekatan perjalanan semasa

penularan pandemik COVID-19. Sebilangan besar pekerja asing meninggalkan Brunei pada tahun 2020 – 2021 disebabkan penamatan kontrak dan sebagainya tetapi pekerja asing baharu yang dibenarkan masuk ke Brunei adalah terhad kepada sektor dan pekerjaan tertentu sahaja. Brunei hanya membuka dan membenarkan pergerakan rentas sempadan bermula pada 1 Ogos 2022.

Berdasarkan laporan United Nation Department of Economic and Social Affairs (UN DESA) pada tahun 2020 jumlah diaspora Malaysia yang berada di Brunei adalah 52,628 orang. Laporan ini juga menunjukkan peningkatan diaspora Malaysia di Brunei sebanyak 8.0 peratus berbanding tahun 2015 (48,286 orang). Namun melalui laporan Banci Penduduk dan Perumahan Brunei 2021, direkodkan jumlah warga Malaysia adalah seramai 12,891 orang sahaja. Manakala laporan dari Malawakil Brunei pada November 2022 dianggarkan jumlah penduduk Malaysia yang berada di Brunei adalah 25,000 orang.

Malaysia masih tidak mempunyai data rasmi diaspora yang berada di Brunei, justeru itu tujuan diaspora Malaysia ke Brunei hanya boleh diandaikan berdasarkan laporan media massa dan sosial yang menyatakan mereka berada di Brunei untuk bekerja disebabkan tarikan matawang Dollar Brunei yang kukuh serta hubungan kekeluargaan yang rapat terutama di antara masyarakat di utara Sarawak dan Brunei.

Oleh yang demikian adalah wajar satu kajian diaspora Malaysia di Brunei dilaksanakan sejajar dengan Rancangan Malaysia Ke-12 (RMKe-12) yang menggariskan keperluan Malaysia untuk mempunyai data diaspora lengkap agar dapat membantu pembentukan dasar yang relevan berkaitan diaspora.

1.2 Objektif Kajian

Kajian ini dijalankan bagi mencapai objektif seperti berikut:

- i. Mendapatkan profil rakyat Malaysia yang berada di Brunei; dan
- ii. Mendapatkan profil rakyat Malaysia yang bekerja di Brunei.

1.3 Metodologi Kajian

Skop kajian ini melibatkan responden rakyat Malaysia yang berada di Brunei Darussalam yang bekerja dan berulang-alik ke Brunei Darussalam. Kajian ini menggunakan pendekatan kaedah gabungan (mixed method) iaitu kaedah kuantitatif dan kualitatif. Pendekatan yang digunakan di dalam kajian ini adalah berpaksikan *evidence-based policy* serta mengambil kira kedua-dua kaedah *top-down and bottom-up*. Kajian ini menggunakan dua (2) jenis sumber iaitu data primer dan data sekunder. Data dan maklumat bagi kajian ini adalah daripada sumber-sumber berikut:

1.3.1 Data Primer

- i. Data edaran borang survei secara talian yang dijalankan ke atas kumpulan responden yang berbeza.
- ii. Perbincangan kumpulan berfokus (FGD) dan temu bual mendalam (IDI) bersama Kementerian, Jabatan, Agensi, Kesatuan Pekerja dan Persatuan Majikan.

1.3.2 Data Sekunder

- i. Data pentadbiran daripada Kementerian/Jabatan/Agensi berkaitan.
- ii. Kajian-kajian lepas.

1.4 Populasi dan Teknik Pensampelan

1.4.1 Pendekatan Kuantitatif

Ketiadaan rekod rasmi populasi Malaysia yang berada di Brunei menyebabkan kajian ini menggunakan kaedah pensampelan bukan kebarangkalian (non-probability sampling method). Pensampelan yang digunakan oleh kajian ini adalah pensampelan bertujuan (purposive sampling). Kaedah ini membantu penyelidik untuk menapis responden yang tidak relevan dan tidak sesuai dengan konteks kajian.

Krejcie dan Morgan (1970) menyatakan bagi populasi yang melebihi 5,000 orang, adalah memadai dengan jumlah responden di dalam lingkungan 350 hingga 500 orang. Manakala *RAOSOFT* pula menyatakan saiz sampel tidak banyak berubah sekiranya populasi melebihi 20,000 orang. Bagi memenuhi syarat untuk generalisasi, saiz sampel yang digunakan perlu memenuhi syarat-syarat lain yang ditetapkan dalam kajian ini. Jadual 1 menunjukkan populasi dan saiz sampel yang digunakan dalam kajian ini.

Jadual 1 : Populasi dan Saiz Sampel

Populasi (orang)	ME* CL**	Saiz Sampel		
		5% 95%	3% 97%	1% 99%
52, 628 (UN DESA 2020)		382	467	656
34,251 (ILO STAT)		380	465	651
12,891 (Banci Penduduk dan Perumahan Brunei 2021)		374	455	632

ME*: *Margin Error*

CL**: *Confidence Level*

1.4.2 Pendekatan Kualitatif

Dalam melaksanakan pendekatan kualitatif bagi kajian ini, kaedah pensampelan bertujuan (purposive sampling) juga digunakan untuk mengenal pasti informan yang relevan untuk terlibat dalam sesi IDI dan FGD. Kaedah ini membantu penyelidik untuk menapis informan yang tidak relevan dan tidak sesuai dengan konteks kajian. Di antara kriteria-kriteria penting yang diambil kira bagi memilih informan yang sesuai adalah rakyat Malaysia yang berada dan bekerja di Brunei Darussalam serta mempunyai pas pekerjaan yang sah. Selain itu, kaedah pensampelan *snowball* (snowball sampling) juga digunakan dengan memilih informan kajian kualitatif berdasarkan cadangan yang diberikan oleh informan yang telah terlibat dalam kajian ini.

1.5 Kaedah Pengumpulan Data

1.5.1 Kaedah Pengumpulan Data Kuantitatif

Terdapat lima (5) bahagian di dalam survei iaitu demografi, pekerjaan, perancangan kerjaya, perlindungan keselamatan sosial dan cadangan penambahbaikan pengurusan diaspora Malaysia. Tempoh kutipan data adalah mulai 10 April 2023 hingga 31 Julai 2023.

1.5.2 Kaedah Pengumpulan Data Kualitatif

Pengumpulan data kualitatif secara dalam talian (desktop research) telah dilaksanakan bagi mendapatkan bahan-bahan kajian yang berkaitan dengan isu-isu pekerjaan di kalangan rakyat Malaysia yang bekerja di Brunei Darussalam serta perlindungan sosial yang berkaitan. Laporan-laporan penting yang diterbitkan oleh pihak Kerajaan seperti RMKe-12 serta akta-akta perburuhan sedia ada dijadikan bahan rujukan untuk membangunkan pelan tindakan yang selari dengan kehendak masyarakat dan juga aspirasi negara. Kajian-kajian berkenaan rakyat Malaysia yang bekerja di Singapura yang telah dijalankan oleh ILMIA pada tahun 2016, 2018 dan 2022 juga dijadikan sebagai asas dalam

pelaksanaan kajian ini. Bagi memperkukuhkan dapatan kuantitatif yang diperoleh melalui soal selidik, sebanyak satu (1) sesi IDI dan empat (4) sesi FGD telah dijalankan melibatkan wakil Kementerian, Persatuan Majikan, Kesatuan Sekerja dan rakyat Malaysia yang pernah bekerja di Brunei untuk mendapatkan maklum balas daripada mereka berkenaan faktor-faktor yang mempengaruhi mereka untuk bekerja di Brunei Darussalam, cabaran bekerja dan isu-isu perlindungan keselamatan sosial yang kebiasaannya dihadapi oleh rakyat asing yang bekerja di luar negara.

1.6 Kepentingan Kajian

Kajian berorientasikan dasar (policy-oriented research) ini bertujuan membantu pembuat dasar dan pemegang taruh yang terlibat untuk membuat keputusan dan pelan perancangan dasar yang relevan. Kajian ini akan memberi sumbangan yang penting dari sudut praktikal dengan mengemukakan cadangan-cadangan yang boleh dilaksanakan (*implementable recommendations*) bagi membantu kementerian dan agensi yang berkaitan menambah baik dasar, perundangan dan pelaksanaan program yang sedia ada.

1.7 Batasan Kajian

Batasan atau limitasi dalam kajian ini adalah seperti berikut:

- i. Ketiadaan data yang tepat mengenai jumlah sebenar rakyat Malaysia yang bekerja di Brunei Darussalam menyukarkan penentuan saiz populasi bagi tujuan persampelan kajian.
- ii. Keengganan responden untuk mengambil bahagian dan memberikan maklumat.
- iii. Kebergantungan kepada kejujuran dan keikhlasan responden ketika menjawab survei.

- iv. Analisis data tertakluk kepada situasi semasa responden ketika menjawab survei.

1.8 Rumusan

Secara keseluruhannya, bab 1 ini telah membincangkan pengenalan kajian yang dijalankan meliputi latar belakang, objektif, skop dan metodologi kajian. Seperti mana penjelasan di atas, dapat dirumuskan bahawa kaedah pengumpulan data melalui survei dalam talian dan sesi FGD merupakan kaedah yang sesuai dan berkesan untuk tujuan kutipan data dan analisis bagi kajian ini. Perbincangan ini seterusnya menjurus kepada pemahaman dan dapatan bagi menyokong objektif kajian.

BAB 2

TINJAUAN KARYA

2.0 Pendahuluan

Perbincangan dalam bab ini meliputi diaspora Malaysia, tafsiran diaspora, sorotan Kajian Perlindungan Keselamatan Sosial Rakyat Malaysia di Luar Negara: Singapura (2022), Laporan Banci Brunei Darussalam (2021), Wawasan Brunei 2035, standard perburuhan Brunei Darussalam, pengurusan migran Brunei Darussalam, perlindungan keselamatan sosial dan cabaran pengurusan migran Brunei Darussalam.

2.1 Diaspora Malaysia

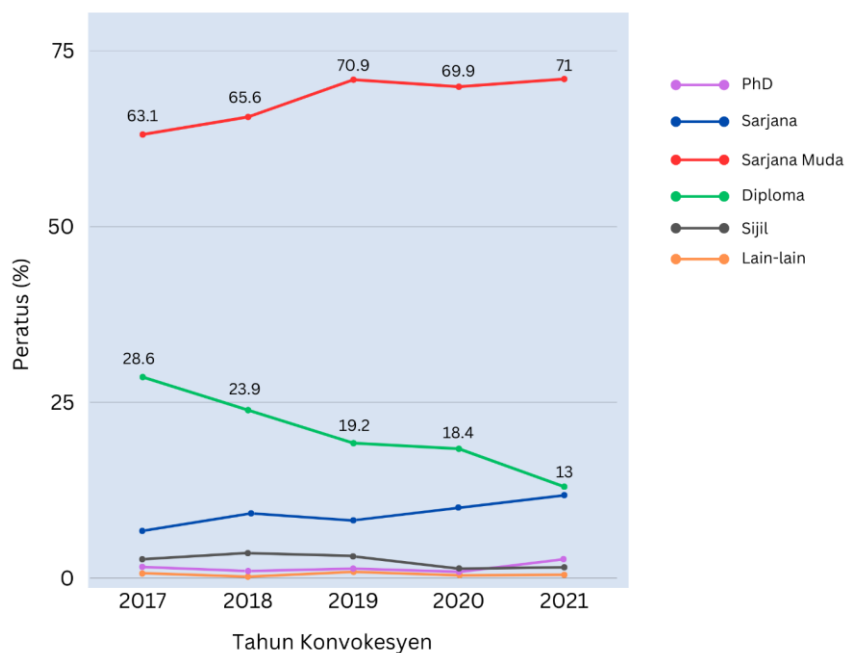
Diaspora Malaysia dianggarkan kira-kira seramai 1 juta orang di seluruh dunia pada tahun 2010. Bilangan diaspora Malaysia telah meningkat empat (4) kali ganda sejak 30 tahun lalu dan tertumpu dari segi geografi dan etnik (Starbizweek, 2011). Laporan Diaspora Malaysia oleh United Nations Department of Economic and Social Affairs (UN DESA) 2020 menunjukkan jumlah tertinggi diaspora Malaysia berada di Singapura dan selebihnya di Bangladesh, Australia, United Kingdom, Amerika Syarikat, Brunei Darussalam dan lain-lain. Diaspora Malaysia di Brunei Darussalam juga menunjukkan peningkatan saban tahun bermula pada tahun 2010 hingga 2020 sebagaimana ditunjukkan dalam jadual 2.

Jadual 2: Diaspora Malaysia oleh United Nations Department of Economic and Social Affairs (UN DESA) 2020

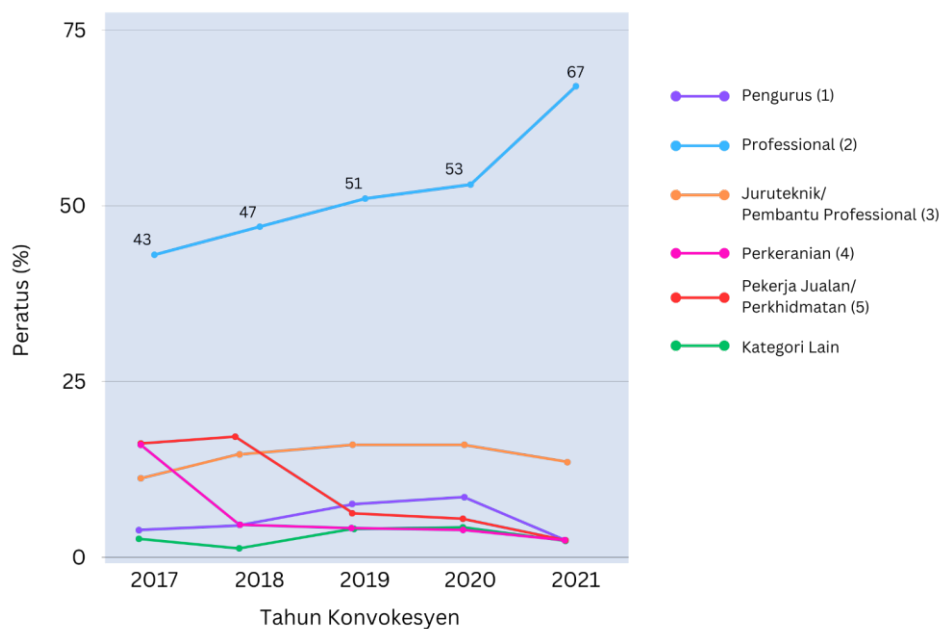
Bil.	Diaspora Malaysia	2010	2015	2019	2020
	Global	1,598,510	1,795,763	1,689,222	1,860,037
1.	Singapura	971,827 (60%)	1,123,654 (62%)	952,261 (56%)	1,132,924 (60%)
2.	Bangladesh	204,878 (13%)	203,561 (11%)	206,244 (12%)	199,618 (10%)
3.	Australia	129,880 (8%)	143,420 (8%)	174,136 (10%)	177,286 (1 0%)
4.	United Kingdom	58,281 (4%)	74,532 (4%)	84,638 (5%)	78,736 (4%)
5.	Amerika Syarikat	62,621 (4%)	71,903 (4%)	77,647 (5%)	73,947 (4%)
6.	Brunei Darussalam	47,276 (3%)	48,286 (3%)	52,001 (3%)	52,628 (3%)
7.	Kanada	22,365	23,644	25,337	25,618
8.	New Zealand	15,575	16,991	17,464	21,317
9.	China, Hong Kong SAR	14,957	15,273	19,787	15,939
10.	India	12,905	12,433	12,228	13,601

Selain daripada data diaspora Malaysia, data yang diperoleh daripada Sistem Pengesanan Graduan Kementerian Pendidikan Tinggi bagi tahun 2018 hingga 2021 juga menunjukkan graduan bekerja di luar negara dari pelbagai tahap pendidikan dan kategori pekerjaan. Tahap pendidikan tertinggi adalah Sarjana Muda dan diikuti dengan Diploma. Setiap tahun terdapat peningkatan graduan yang memilih bekerja di luar negara dalam bidang profesional.

Carta 1: Graduan Bekerja Di Luar Negara Berdasarkan Tahap Pendidikan

Carta 2: Graduan Bekerja di Luar Negara Mengikut Kategori Pekerjaan MASCO

2.1.1 Definisi dan konsep diaspora

Diaspora mempunyai definisi yang sangat luas yang menerangkan pergerakan atau perpindahan sekumpulan orang untuk menetap di negara lain. Ionescu (2006), menyatakan diaspora merujuk kepada kelompok asing yang berbeza dengan pendatang dan generasi yang lahir di luar negara daripada ibu bapa asing yang sedang atau mungkin menjadi warganegara destinasi. Generasi yang telah menjadi warganegara turut dinamakan diaspora. Menurut Missbach (2012), perbezaan antara kumpulan diaspora dengan imigran adalah kumpulan diaspora tidak mahu meninggalkan budaya mereka.

European Union Global Diaspora Facility (EUDiF) 2022 menyatakan bahawa konsep diaspora tidak digunakan secara konsisten oleh negara-negara Asia. Negara seperti Indonesia, Filipina, Pakistan, Myanmar dan China menggunakan terminologi “komuniti luar negara” (overseas community) seperti *overseas Indonesian*, *overseas Filipino*, *overseas Chinese* dan *overseas Pakistani*. India pula mentakrifkan diaspora mereka berdasarkan dua (2) kategori iaitu *Non-Resident Indians* (NRI) yang merujuk kepada warga India yang memiliki pasport India tetapi tinggal atau bekerja di negara lain dan kategori kedua pula merujuk kepada warga India luar negara (Overseas Citizen of India) yang menawarkan status istimewa sepanjang hayat serta mempunyai hubungan berterusan dengan India walaupun setelah mengambil kewarganegaraan lain atau hilang taraf kewarganegaraan India mereka.

Laporan EUDiF 2022 juga menunjukkan bahawa Malaysia menggunakan konsep diaspora yang merujuk kepada penghijrah dari Malaysia yang mempunyai kepakaran dalam bidang dan industri tertentu yang diiktiraf oleh Kerajaan sahaja. Dua (2) agensi Kerajaan yang terlibat di dalam tadbir urus diaspora di Malaysia adalah Talent Corporation Malaysia Berhad (TalentCorp) di bawah Kementerian Sumber Manusia (KSM) dan Kementerian Sains, Teknologi dan Inovasi (MOSTI). Justeru itu, tidak semua rakyat Malaysia yang bekerja di luar negara diiktiraf sebagai diaspora Malaysia.

Konteks diaspora Malaysia sewajarnya perlu lebih meluas kerana penghijrahan keluar rakyat Malaysia sejak beberapa dekad yang lalu disebabkan oleh beberapa faktor seperti pendidikan, ekonomi dan politik. Bermula pada tahun 1960-an, rekod telah menunjukkan berlakunya penghijrahan rakyat Malaysia ke negara maju seperti di negara-negara Eropah, Jepun dan Amerika untuk tujuan pendidikan dan kemahiran. Kumpulan ini dijangka akan kembali semula ke Malaysia dalam tempoh empat (4) hingga tujuh (7) tahun setelah tamat pengajian mereka sebagai golongan pakar dalam bidang masing-masing. Namun begitu, tidak semua daripada mereka kembali semula ke Malaysia. Mereka yang kekal di negara destinasi telah membentuk diaspora Malaysia atau lebih dikenali sebagai *Malaysian Overseas*. Kelompok ini juga menjadi pelopor kepada pewujudan beberapa persatuan berpaksikan Malaysia seperti The British Malaysian Society (BMS), Norway Malaysian Association (NMA) dan The United Kingdom and Eire Council for Malaysians Student (UKEC). Kesemua persatuan ini ditubuhkan sebagai pusat interaksi dan perkongsian maklumat dalam kalangan rakyat Malaysia yang menjadi ahli dalam persatuan tersebut.

Selain itu, terdapat juga kelompok diaspora Malaysia yang bekerja dalam pelbagai kategori jawatan di Brunei Darussalam. Sekiranya tafsiran diaspora Malaysia hanya berdasarkan kepakaran tertentu dalam bidang industri tertentu sahaja, kemungkinan sebilangan besar rakyat Malaysia yang bekerja di Brunei Darussalam tidak termasuk di dalam pangkalan data diaspora Malaysia.

2.1.2 Kepentingan Diaspora

Rakyat Malaysia yang berhijrah ke luar negara atau diaspora Malaysia perlu diberi perhatian bagi melihat peluang yang boleh memberi impak positif kepada negara. Negara perlu terus membina dan memperkukuhkan rangkaian dengan diaspora Malaysia untuk kebaikan bersama. Meskipun Malaysia kehilangan individu berharga dalam negara disebabkan fenomena *brain drain*, Malaysia masih boleh memanfaatkan kepakaran dan pengalaman diaspora di luar negara

untuk menyumbang kepada negara melalui perkongsian kepakaran, kewangan serta mewujudkan peluang pelaburan dan perniagaan baharu. Selain itu, secara tidak langsung diaspora juga boleh bertindak selaku pemudah cara bagi menggalakkan atau melancarkan perdagangan dan pelaburan asing secara tidak langsung kerana diaspora mempunyai maklumat negara asal dan negara destinasi.

2.1.3 Rancangan Malaysia Kedua Belas (RMKe-12)

Malaysia menyedari bahawa rakyat Malaysia memiliki potensi untuk dimanfaatkan bagi menambah bekalan tenaga buruh melalui diaspora Malaysia di luar negara. Walau bagaimanapun data yang tidak tepat serta tidak komprehensif telah mengekang usaha tersebut (RMKe-12, 2021-2025). Kajian Perlindungan Keselamatan Sosial Rakyat Malaysia di Luar Negara: Singapura yang dijalankan oleh Institut Maklumat dan Analisis Pasaran Buruh (ILMIA) pada 2022 telah mencadangkan kementerian dan agensi berkaitan secara bersama mewujudkan satu pangkalan data untuk menyimpan maklumat diaspora Malaysia secara bersistem bagi kegunaan pada masa akan datang.

TalentCorp telah membangunkan pangkalan data bagi kumpulan rakyat Malaysia yang terdiri dari mereka yang berkemahiran tinggi dan profesional bekerja di luar negara di bawah inisiatif Returning Expert Programme (REP). Program ini bagi membantu menggalakkan bakat Malaysia yang bekerja di luar negara untuk pulang dan berkhidmat di Malaysia atau berkongsi pengalaman, kemahiran pengetahuan yang telah diperoleh di luar negara. Selain itu, di bawah RMKe-12, TalentCorp juga sedang membangunkan satu pangkalan data yang lebih komprehensif yang dikenali sebagai MyHeart. Pembangunan sistem MyHeart adalah sebagai pangkalan data diaspora Malaysia di luar negara, terutamanya dalam kalangan kumpulan bakat berkemahiran. (ILMIA, 2022)

Pembangunan pangkalan data diaspora Malaysia oleh kedua-dua agensi kerajaan tersebut adalah memfokuskan kepada rakyat Malaysia yang

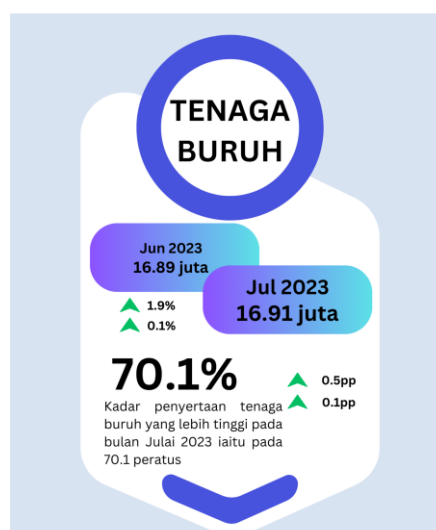
berkepakaran dan berkemahiran tinggi. Malaysia tidak boleh mengenyepikan rakyat Malaysia yang berkemahiran rendah yang berada dan bekerja di luar negara kerana mereka juga dikenali sebagai diaspora Malaysia. Justeru, Jabatan Perangkaan Malaysia (DOSM) mengambil inisiatif awal untuk mengumpul profil rakyat Malaysia yang berada dan bekerja di luar negara dari pelbagai latar belakang pendidikan.

2.2 Kadar Penyertaan Buruh di Malaysia

Merujuk statistik yang dikeluarkan DOSM untuk tahun 2023 memperlihatkan jumlah populasi di Malaysia mencapai 33.4 juta orang iaitu pertumbuhan penduduk sebanyak 2.1 peratus berbanding tahun 2022. Daripada angka tersebut, seramai 30.4 juta orang adalah warganegara sementara 3.0 juta orang adalah bukan warganegara. Dari segi taburan mengikut Malaysia Timur, negeri Sarawak mencatatkan anggaran jumlah penduduk

seramai 2.5 juta, Sabah 3.6 juta dan Wilayah Persekutuan Labuan sebanyak 0.1 juta pada tahun 2023. Kadar penyertaan tenaga buruh di Malaysia pada Julai 2023 semakin baik berikutan peningkatan kedudukan aktiviti ekonomi semasa, selari dengan perkembangan ekonomi global. Oleh itu, bilangan tenaga buruh pada Julai 2023 meningkat sebanyak 0.1 peratus iaitu sebanyak 16.91 juta orang. Kadar penyertaan tenaga buruh pada bulan Julai 2023 meningkat dengan kadar 70.1 peratus.

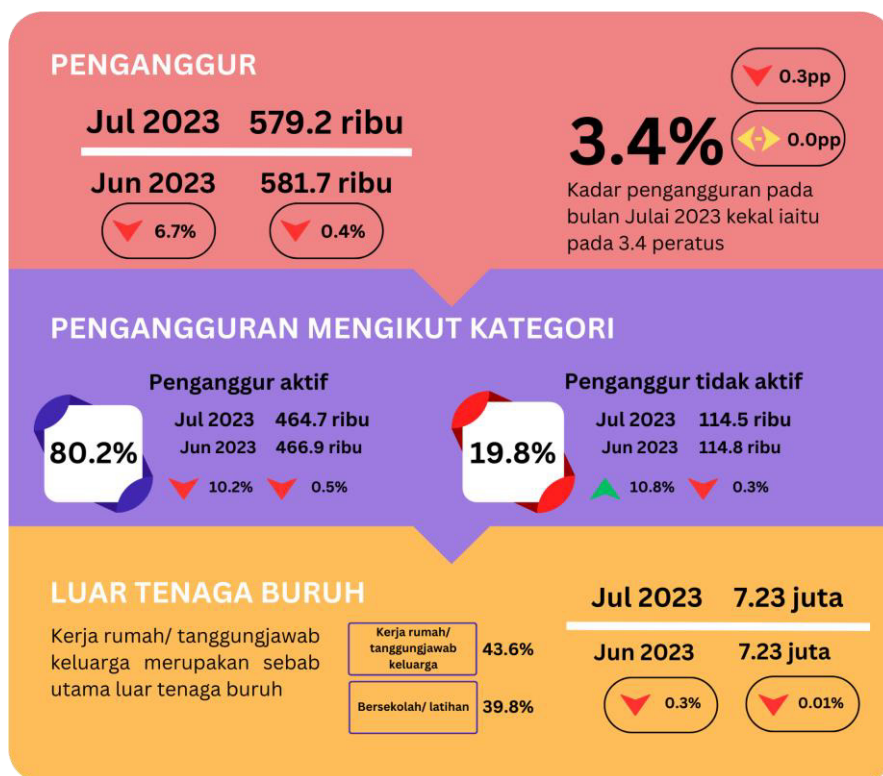

Sumber: Survei Tenaga Buruh, Jabatan Perangkaan Malaysia (DOSM)

Senario positif ini disumbangkan oleh peningkatan dalam bilangan penduduk bekerja manakala bilangan penganggur terus berkurang. Bilangan penganggur pada bulan Julai terus menurun dengan pengurangan sebanyak 0.4 peratus kepada 579.2 ribu orang berbanding

Jun 2023 iaitu 581.7 ribu orang, merekodkan kadar pengangguran pada bulan Julai kekal pada 3.4 peratus. Sebahagian besar daripada penganggur adalah penganggur aktif atau mereka yang bersedia untuk bekerja dan aktif mencari pekerjaan merangkumi 80.2 peratus. Kategori ini mencatatkan penurunan sebanyak 0.5 peratus kepada 464.7 ribu orang berbanding Jun 2023 iaitu sebanyak 466.9 ribu orang. Bilangan penganggur aktif, 60.8 peratus adalah mereka yang menganggur kurang daripada tiga (3) bulan, manakala 6.4 peratus adalah mereka yang berada dalam pengangguran jangka panjang melebihi setahun. Sementara itu, mereka yang percaya tiada pekerjaan tersedia atau penganggur tidak aktif menurun sebanyak 0.3 peratus kepada 114.5 ribu orang berbanding Jun 2023 sebanyak 114.8 ribu orang.

Bagi kumpulan tidak aktif, bilangan penduduk di luar tenaga buruh pada Januari 2023 mencatatkan penurunan sebanyak 0.02 peratus kepada 7.24 juta orang berbanding Disember 2022 sebanyak 7.24 juta orang. Kerja rumah/ tanggungjawab keluarga merupakan komposisi utama luar tenaga buruh dengan

Sumber: Survei Tenaga Buruh, Jabatan Perangkaan Malaysia (DOSM)

peratus sumbangan sebanyak 43.0 peratus, diikuti oleh kategori bersekolah/latihan dengan 40.8 peratus.

2.2.1 Statistik Utama Tenaga Buruh Sarawak, Sabah dan Wilayah Persekutuan Labuan (WP Labuan)

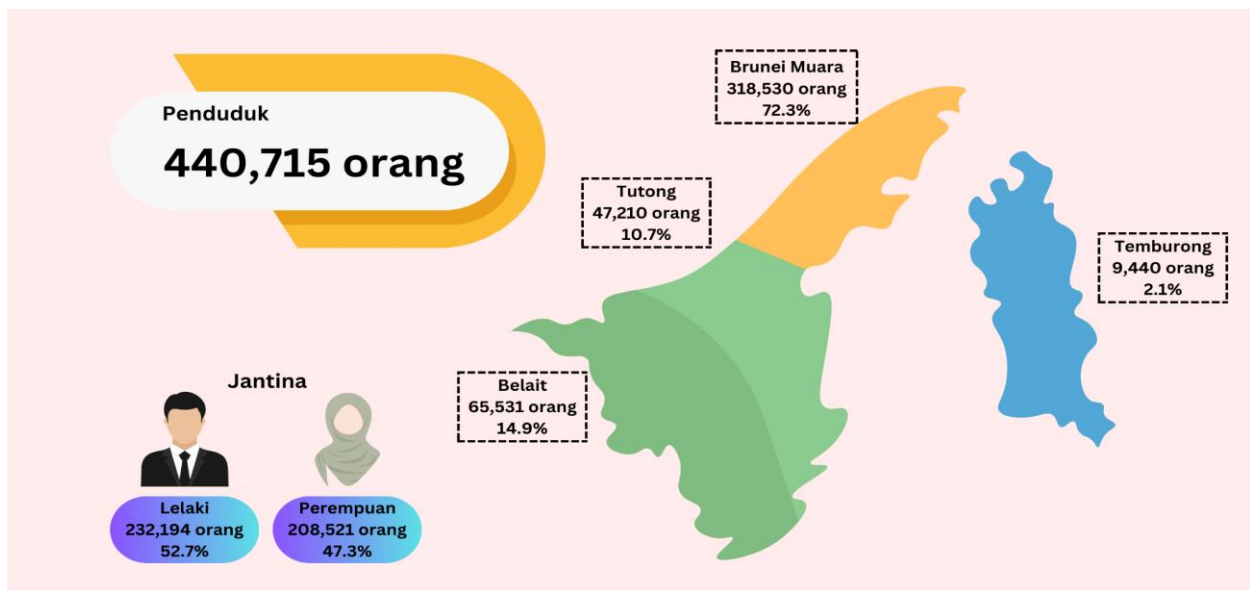
Jadual 3 menunjukkan kedudukan tenaga buruh di Sarawak, Sabah dan WP Labuan. Bilangan penduduk bekerja di Sarawak dan Sabah menunjukkan penurunan pada tahun 2020 berbanding 2019 dan meningkat semula pada tahun 2021 bagi negeri Sarawak. Manakala WP Labuan menunjukkan peningkatan secara berterusan dari tahun 2019 hingga 2021. Bilangan penganggur di Sarawak, Sabah dan WP Labuan mencatatkan peningkatan dari tahun 2019 hingga 2021 dengan kadar pengangguran pada tahun 2021 masing-masing adalah 4.5 peratus, 8.2 peratus dan 7.4 peratus.

Jadual 3 : Statistik Utama Tenaga Buruh Sarawak, Sabah dan WP Labuan

NEGERI	TAHUN	TENAGA BURUH ('000)	PENDUDUK BEKERJA ('000)	PENGANGGUR ('000)	TENAGA BURUH LUAR ('000)	KADAR PENYERTAAN BURUH (%)	KADAR PENGANGGURAN (%)
SARAWAK	2019	1,304.7	1,304.7	42.1	623.1	68.4	3.1
	2020	1,319.5	1,262.3	57.2	653.6	66.9	4.3
	2021	1,338.6	1,278.2	60.5	660.2	67.0	4.5
SABAH	2019	2,025.7	1,908.6	117.1	868.3	70.0	5.8
	2020	2,032.6	1,869.7	163.0	870.2	70.0	8.0
	2021	2,022.0	1,856.5	165.5	848.2	70.4	8.2
W.P LABUAN	2019	43.3	40.3	3.0	26.4	62.2	6.9
	2020	46.1	42.8	3.3	25.3	64.6	7.2
	2021	48.0	44.4	3.6	24.3	66.4	7.4

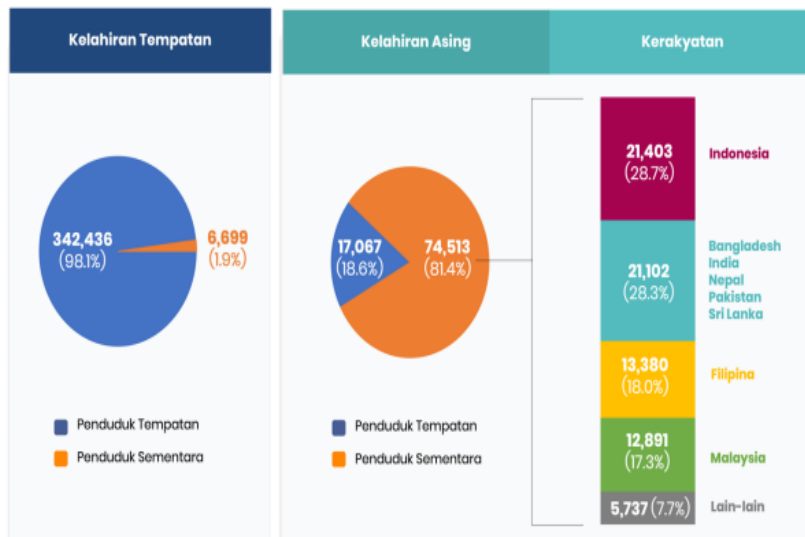
(Sumber : Jabatan Perangkaan Malaysia)

2.3 Laporan Banci Brunei Darussalam Tahun 2021

Sumber: Banci Brunei Darussalam Tahun 2021

Negara Brunei Darussalam adalah sebuah negara kecil yang mempunyai populasi seramai 440,715 orang yang terdiri daripada 232,194 (52.7%) orang lelaki dan 208, 521 orang perempuan (47.3%). Negara Brunei Darussalam mempunyai bilangan penduduk pada peringkat umur muda lebih besar berbanding peringkat umur tua.

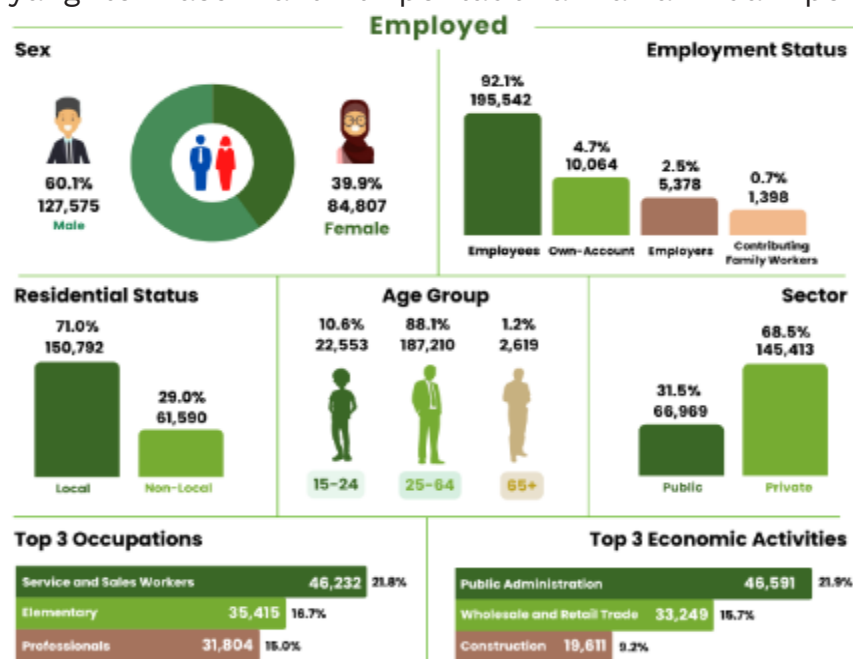
Sumber: Banci Brunei Darussalam Tahun 2021

Lebih tiga perempat (79.2% atau 349,135 orang) dari jumlah penduduk pada tahun 2021 telah dilahirkan di Negara Brunei Darussalam, termasuk 6,699 orang penduduk sementara. Bilangan penduduk kelahiran asing ialah seramai 91,580 orang, yang merupakan

20.8 peratus dari jumlah penduduk. Dari bilangan ini, 18.6 peratus (17,067 orang) adalah rakyat Brunei Darussalam dan penduduk tetap yang telah dilahirkan di luar negara. Dalam kalangan penduduk sementara yang dilahirkan di luar negara, kumpulan terbesar adalah terdiri daripada warganegara Indonesia, iaitu 28.7 peratus (21,403 orang) pada tahun 2021. Kumpulan kedua terbesar dari penduduk sementara yang dilahirkan di luar negara adalah dari negara-negara Asia Selatan iaitu Bangladesh, India, Nepal, Pakistan dan Sri Lanka sebanyak 28.3 peratus (21,102 orang) dan diikuti oleh warganegara Filipina 18.0 peratus (13,380 orang).

2.3.1 Tenaga Kerja Brunei Darussalam

Jumlah penduduk bekerja di negara Brunei Darussalam adalah seramai 212,382 orang. Daripada jumlah tersebut, pekerja tempatan merupakan yang terbesar iaitu sebanyak 71.0 peratus (150,792 orang), manakala sebanyak 29.0 peratus (61,590 orang) adalah pekerja asing. Sebanyak 92.1 peratus (195,542 orang) merupakan pekerja, manakala mereka yang bekerja sendiri adalah sebanyak 4.7 peratus (10,064 orang). Seramai 66,969 orang (31.5%) bekerja di sektor kerajaan yang termasuk aktiviti pentadbiran awam dan perkhidmatan-perkhidmatan

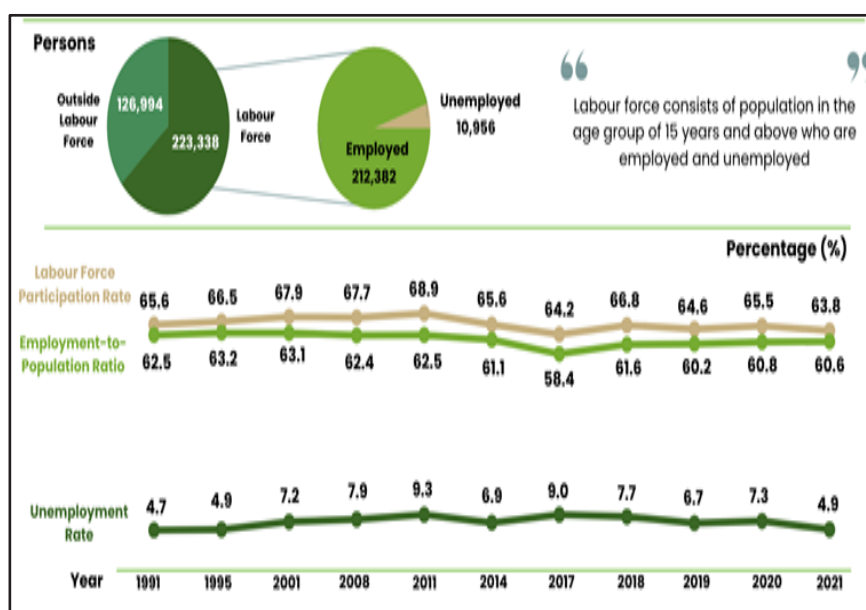

Sumber: Banci Brunei Darussalam Tahun 2021

kerajaan seperti pendidikan, kesihatan, elektrik dan air. Sementara itu, seramai 145,413 orang (68.5%) bekerja di sektor swasta. Tiga (3) pekerjaan tertinggi yang dikelaskan mengikut kumpulan utama dalam Brunei Darussalam Standard Occupational

Classification (BDSOC) 2011 adalah Perkhidmatan dan Pekerja Jualan sebanyak 21.8 peratus (46, 232 orang), Pekerjaan Asas sebanyak 18.7% (35,415 orang) dan Profesional sebanyak 15.0 peratus (31,804 orang).

2.3.2 Pengangguran

Sumber: Banci Brunei Darussalam Tahun 2021

Pada tahun 2021, jumlah penduduk menganggur adalah kira-kira seramai 10,956 orang berbanding dengan 16,630 orang pada tahun 2020. Ini menjadikan kadar pengangguran menurun daripada 7.3 peratus kepada 4.9 peratus pada tahun 2021,

terutamanya dalam

kalangan penduduk tempatan. Penurunan ini adalah disebabkan pencari kerja tempatan yang telah mengisi kekosongan jawatan di beberapa sektor industri yang dahulunya didominasi oleh pekerja asing. Industri pembinaan menunjukkan peningkatan bilangan pekerja tempatan yang paling ketara dan diikuti oleh industri pengangkutan dan penyimpanan, informasi dan perhubungan, aktiviti perkhidmatan dan lain-lain. Penurunan jumlah penduduk menganggur adalah juga disebabkan oleh peningkatan penduduk di luar tenaga kerja (outside labour force) terutamanya mereka yang telah melanjutkan pengajian, menjalani kursus latihan dan melaksanakan tanggungjawab keluarga/isi rumah.

2.4 Wawasan Brunei 2035

Wawasan Brunei 2035 merupakan hasrat Negara Brunei Darussalam untuk menjadi sebuah negara yang maju menjelang 2035 dengan rakyat yang berpendidikan tinggi, berkemahiran dan berjaya, rakyat mempunyai kualiti kehidupan yang tinggi dan ekonomi negara yang dinamik serta berdaya tahan. Wawasan yang dibangunkan ini berpaksikan kepada tiga (3) matlamat iaitu :

Perkembangan pencapaian Wawasan Brunei 2035 dinilai berasaskan Petunjuk Prestasi Utama Kebangsaan (NKPI) yang dipantau secara berterusan dan akan diteliti semula setiap lima (5) tahun. Kerangka Kerja Wawasan Brunei 2035 pula dihasilkan sebagai panduan dan rujukan untuk melancarkan gerak usaha ke arah pencapaian Wawasan Brunei 2035, serta menggambarkan hubungan antara matlamat wawasan, hasil pencapaian kebangsaan, bidang keutamaan dan NKPI.

Rajah 1 : Kerangka Kerja Wawasan Brunei 2035

Menteri dan Timbalan Menteri kabinet yang bertindak sebagai peneraju bertanggungjawab merangka strategi-strategi dalam bidang-bidang yang tertentu bagi mencapai hasil kebangsaan yang diperlukan menurut Kerangka Kerja Wawasan Brunei 2035 (Rajah 1). Kerangka Kerja Wawasan Brunei 2035 menggunakan piawaian antarabangsa bagi membolehkan negara mengukur perbandingan pencapaian dengan negara lain, supaya dapat memberikan gambaran kepada negara-negara lain akan kebolehan dan kestabilan Brunei Darussalam.

Penyelarasan di peringkat tertinggi diterajui oleh Majlis Tertinggi Wawasan Brunei 2035 (MTWB) yang memberikan panduan dan menggerakkan peneraju dan pihak-pihak yang tertentu ke arah menjalankan inisiatif-inisiatif yang dirangka selaras dengan strategi Wawasan Brunei 2035.

Di dalam Kerangka Kerja Wawasan Brunei 2035, terdapat 28 bidang utama yang telah dikenalpasti. Bidang-bidang utama ini boleh berubah dan berganti tertakluk kepada keperluan negara dan persetujuan MTWB. Sebanyak 12 hasil (atau lebih dikenali sebagai Hasil Pencapaian) yang perlu dicapai oleh negara yang akan memberikan impak dalam mendukung Wawasan Brunei 2035 iaitu:

Wawasan Brunei 2035 menghasratkan rakyatnya terus maju dan berdaya saing dan bagi mencapai hasrat ini pelbagai inisiatif diusahakan melalui pelbagai cara dan platform oleh pihak kerajaan, sektor swasta, pertubuhan bukan kerajaan (NGO) dan juga komuniti terutama program-program bagi golongan belia.

Bagi menangani isu pengangguran, beberapa inisiatif telah diperkenalkan bagi menurunkan kadar pengangguran seperti berikut:

Inisiatif	Kandungan Inisiatif
Program Perantisan i-Ready	Platform yang memberi peluang graduan berkelulusan ijazah dan ke atas mendapatkan pengalaman kerja di sektor kerajaan dan swasta. Perantis dibayar elaun sebanyak BND800 sebulan yang dibiayai kerajaan.
Program Yang Mengikuti Piawaian Industri	Usaha kerjasama antara Kementerian Tenaga dan Perindustrian (MEMI) dan Kementerian Pendidikan serta agensi lain berkaitan yang bertujuan mengenalpasti kemahiran diperlukan untuk menyediakan program yang memenuhi keperluan industri.
Penubuhan Industry Steering Committee (ISC)	Ditubuhkan untuk membantu memberi hala tuju tentang pembangunan pembangunan kurikulum agar program yang ditawarkan memenuhi keperluan industri
Penubuhan Job Centre Brunei (JCB)	Pusat yang menawarkan perkhidmatan berkaitan warga kerja tempatan di sektor swasta. JCB membantu padanan kerja antara pencari kerja dengan kekosongan jawatan yang diiklankan di JCB.
Sistem PSC Recruitment	Sistem pengambilan secara dalam talian untuk mempercepatkan permohonan dan padanan kerja dalam

	sektor kerajaan yang dikendalikan oleh Pejabat Suruhanjaya Perkhidmatan Awam.
Labour Market Information System (LMIS)	Sistem dibangunkan untuk mendapatkan maklumat pasaran buruh membantu unjuran keperluan tenaga kerja dan padanan terhadap permintaan dan penawaran tenaga kerja.
Pusat Perkembangan Kapasiti (PPK)	Menyediakan program khusus bagi pembelajaran sepanjang hayat kepada rakyat tempatan mengikut kehendak sesebuah organisasi atau industri.
Menarik Pelaburan Langsung Asing (FDI)	Menarik pelaburan yang dapat menjana peluang pekerjaan kepada rakyat tempatan dan sebagai inisiatif kepelbagaian ekonomi.
Peranan Sektor Swasta/ NGO/Komuniti	Menggalakkan rakyat supaya lebih berani untuk bekerja di sektor swasta dan menubuhkan perniagaan sendiri. Komuniti dan NGO memainkan peranan menyediakan projek dan program kerohanian, motivasi dan kepemimpinan untuk memberi pengalaman dan persediaan pada anak-anak muda melangkah ke dunia kerjaya.
Program i-Usahawan	Program Pembangunan Keusahawanan Belia untuk menyokong usahawan muda Brunei untuk memulakan, memiliki dan mengembangkan perniagaan mereka sendiri dan mendapatkan kontrak pertama mereka dengan Kerajaan, Syarikat berkaitan Kerajaan (GLC) dan Badan Berkanun.

Terdapat pelbagai cabaran yang dilalui dalam usaha kerajaan Brunei Darussalam merealisasikan matlamat Wawasan Brunei 2035. Antara cabaran yang dihadapi ialah mengubah minda, menggembelng kerjasama semua pihak serta penyelarasan di peringkat pelaksanaan supaya hasil pencapaian dapat memberi manfaat yang sepenuhnya kepada negara dan rakyat khususnya.

2.5 Pengurusan Migran Brunei Darussalam

2.5.1 Dasar dan Strategi Pengurusan Migran Brunei Darussalam

i. Dasar Fleksibel

Dengan saiz penduduk dan tenaga kerja yang kecil, Negara Brunei Darussalam mengamalkan ‘dasar fleksibel’ untuk pengambilan pekerja asing. Maksud fleksibiliti adalah tidak terhingga.

ii. Dasar Lokalisasi

Dasar ini merupakan dasar yang mengutamakan rakyat negara Brunei Darussalam untuk mendapatkan peluang pekerjaan dalam sektor swasta dan mengklasifikasikan kekosongan jawatan yang diisi oleh pekerja asing hanya bersifat sementara.

Antara dasar kawalan pengambilan pekerja asing yang dilaksanakan ialah :-

- a. Jawatan-jawatan yang diberikan kepada pekerja asing adalah daripada kategori pekerjaan yang tidak dapat diisi oleh rakyat tempatan sama ada disebabkan tidak berminat dengan jawatan tersebut, tidak memenuhi syarat kelayakan atau tidak memenuhi kriteria tempoh pengalaman yang diperlukan.
- b. Pembekuan jawatan menarik yang boleh diisi rakyat tempatan
- c. Mengeluarkan arahan supaya pengambilan pekerja asing di syarikat-syarikat minyak dan gas mengutamakan rakyat tempatan dengan penetapan 90% anak tempatan bagi jawatan operator minyak dan gas.

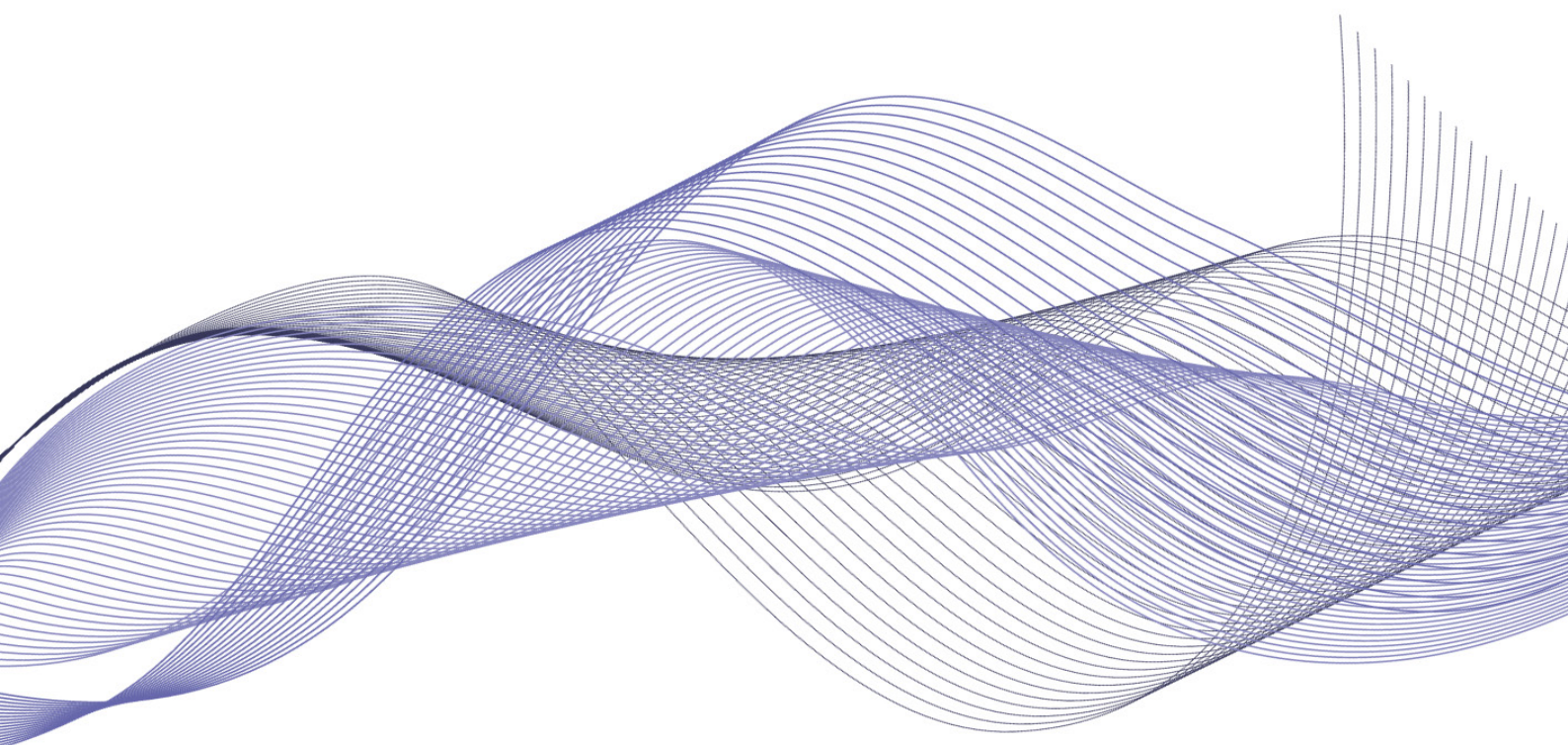
- d. Mengutamakan lantikan rakyat tempatan dan memantau jumlah keseluruhan rakyat tempatan yang diambil bekerja oleh syarikat.
 - e. Mengawal kemasukan melalui keperluan permohonan Lesen Pekerja Asing (LPA).
 - f. Mewajibkan pengiklanan kekosongan jawatan melalui JCB bagi memberi peluang pengisian oleh rakyat tempatan terlebih dahulu.
 - g. Menggiatkan program-program latihan bagi tujuan meningkatkan kebolehpasaran rakyat tempatan bagi pekerjaan di sektor swasta. Sebagai contoh i-Ready.
- iii. Dasar Pemisah (Exit Policy)
- a. Ke arah dasar pembruneian iaitu pengambilan jawatan-jawatan di dalam sektor industri yang dipegang oleh pekerja asing digantikan dengan pekerja tempatan secara berperingkat.

2.5.2 Agensi Kawal Selia

Agensi yang terlibat secara langsung dalam proses pengambilan atau penggajian pekerja asing di Brunei Darussalam adalah seperti berikut: -

Agensi Kawal Selia	Bidangkuasa / Peranan
Jabatan Buruh Kementerian Hal Ehwal Dalam Negeri	● Menkuatkuasakan Perintah Pekerjaan 2009. ● Mengeluarkan LPA berdasarkan syarat dan pematuhan yang ditetapkan di bawah dasar dan Perintah Pekerjaan 2009.
Kementerian Tenaga (Tenaga	● Mengawal selia pengambilan pekerja asing di syarikat minyak dan gas

dan Tenaga Manusia) dan Perindustrian	
Jabatan Imigresen dan Pendaftaran Negara	● Pengurusan pengeluaran visa, <i>Special Working Permit</i> (SWP) dan kad pengenalan hijau
Job Centre Brunei (JCB)	● Memantau proses dan usaha syarikat untuk merekrut penduduk tempatan terlebih dahulu sebelum membuka tawaran kepada pekerja asing ● Mengeluarkan <i>Clearance Letter</i> kepada syarikat yang memohon pekerja asing.
Kementerian Kesihatan	● Pemeriksaan Kesihatan Pekerja Asing ● Mengeluarkan Sijil Perubatan Pekerja Asing

2.5.3 Kemasukan Warga Asing Ke Brunei Darussalam

Sarawak memiliki empat (4) Kompleks Imigresen, Kastam, Kuarantin dan Keselamatan (ICQS) yang bersempadan dengan daerah Belait, Tutong dan Temburong. Sabah memiliki satu (1) ICQS yang bersempadanan dengan Sarawak dan Sarawak mempunyai satu (1) ICQS yang bersempadanan dengan Sabah. Dua (2) ICQS ini akan dilalui untuk ke Brunei Darussalam.

i. Stesen Sempadan Malaysia – Brunei

Nama Stesen Lintasan Sempadan	Lokasi ICQS	Nama Stesen Lintasan Sempadan	Lokasi Pos Kawalan Imigresen	Kategori Stesen Lintas
<u>Sarawak – Belait</u>				Sempadan Antarabangsa
ICQS Sungai Tujuh	Sungai Tujuh Miri, Sarawak, Malaysia	Pos Kawalan Imigresen Sungai Tujuh	Sungai Tujuh, Brunei	
<u>Sarawak – Daerah Tutong</u>				
ICQS Tedungan	Limbang Sarawak, Malaysia	Pos Kawalan Imigresen Kuala Lurah	Jalan Kuala Lurah, Brunei	
<u>Sarawak – Daerah Temburong</u>				
ICQS Pandaruan	Limbang, Sarawak, Malaysia	Pos Kawalan Imigresen Kuala Lurah	Kampong Ujong, Jalan Temburong, Brunei	
ICQS Mengkalap	Lawas, Sarawak, Malaysia	Pos Kawalan Imigresen Labu Temburong	Jalan Labu Nagalang Ering, Brunei	

ii. Stesen Lintas Sempadan dalam Malaysia

Nama Stesen Lintasan Sempadan	Lokasi ICQS	Nama Stesen Lintasan Sempadan	Lokasi Pos Kawalan Imigresen	Kategori Stesen Lintas
<u>Sarawak – Sabah</u>				Sempadan Wilayah Sabah dan Wilayah Sarawak, Malaysia
ICQS Lawas, Merapok	Lawas, Sarawak, Malaysia	ICQS Sipitang, Sindumin	Sipitang, Sabah, Malaysia	
<u>Sabah - Sarawak</u>				
ICQS Sipitang, Sindumin	Sipitang, Sabah, Malaysia	ICQS Lawas, Merapok	Lawas, Sarawak, Malaysia	

2.5.4 Pas dan visa yang digunakan di Negara Brunei Darussalam

Pengembara ke Brunei Darussalam memerlukan visa. Polisi visa Brunei Darussalam membenarkan kemasukan tanpa visa ke beberapa negara untuk tempoh jangka pendek, dan visa semasa ketibaan juga disediakan untuk beberapa negara yang layak. Sesiapa yang tidak dikecualikan visa atau layak mendapat visa

Rajah 2: Negara Dibenarkan Memasuki Brunei Darussalam Tanpa Visa

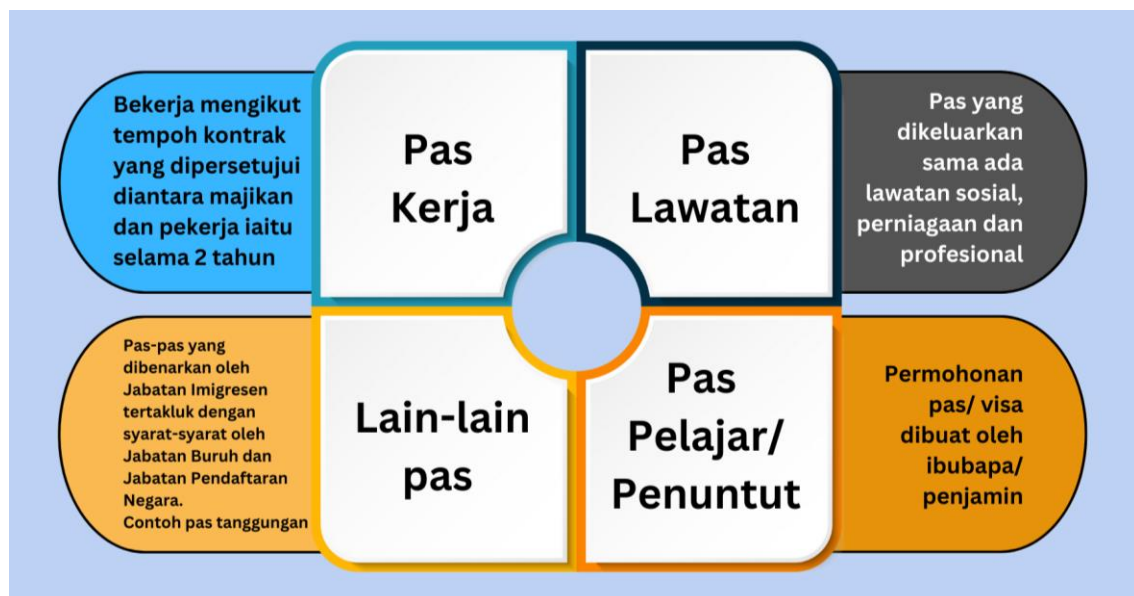
Negara	Tempoh dibenarkan tanpa visa
Negara Anggota EU, Iceland, Liechtenstein, Norway, Switzerland, United Kingdom & Amerika	→ sehingga 90 hari
Laos, Malaysia, New Zealand, Oman, Singapura, Korea Selatan, Turki, Ukraine, Emeiah Arab Bersatu	→ sehingga 30 hari
Kemboja, Kanada, Costa Rica, Hong Kong, Indonesia, Jepun, Macau, Maldives, Myanmar, Peru, Filipina, Rusia, Thailand & Vietnam	→ sehingga 14 hari
Pemegang pasport diplomatik atau urusan / perkhidmatan rasmi dari negara berikut adalah dibenarkan masuk ke Brunei tanpa visa seperti berikut:	
Bangladesh, China, India, Iran, Kuwait, Mongolia, Morroco, Pakistan & Tajikistan	

Brunei Darussalam semasa ketibaan perlu memohon visa di kedutaan sebelum melakukan perjalanan. Semua warga asing mesti mempunyai visa untuk memasuki Brunei Darussalam. Hanya warganegara negara seperti dinyatakan

dalam gambar rajah 2 boleh memasuki Brunei Darussalam tanpa visa untuk tempoh masa yang ditetapkan.

Merujuk laman web Jabatan Imigresen Brunei Darussalam, warganegara asing yang hendak bekerja di Brunei Darussalam hendaklah memiliki visa dan pas kerja yang sah yang dikeluarkan oleh Jabatan Imigresen. Semua negara memerlukan visa untuk bekerja di Brunei Darussalam kecuali negara Malaysia dan Singapura. Walau bagaimanapun terdapat beberapa pengecualian kepada peraturan ini. Warga asing dari negara-negara tertentu dibenarkan memasuki Brunei Darussalam tanpa visa pekerjaan untuk tempoh terhad sekiranya urusan kemasukan adalah urusan perniagaan jangka pendek atau lawatan profesional. Di Malaysia, terdapat pasport terhad ke Brunei Darussalam kepada warganegara Malaysia yang menetap di Sarawak, Sabah dan WP Labuan untuk perjalanan ke Brunei Darussalam yang dikeluarkan oleh Jabatan Imigresen Malaysia.

Di bawah peraturan-peraturan Imigresen terdapat empat (4) kategori pas / visa yang dikeluarkan oleh Jabatan imigresen Brunei Darussalam kepada warganegara asing mengikut tujuan iaitu:-

a. Pas / Visa Bekerja

Visa bekerja adalah untuk sekali perjalanan dalam tempoh tiga (3) bulan dari tarikh dikeluarkan di pejabat-pejabat kedutaan dengan memenuhi syarat-syarat berikut:-

- i. Mempunyai pasport yang sah
- ii. Mempunyai majikan
- iii. Mempunyai sijil kesihatan dari negara asal yang diiktiraf oleh Kementerian Kesihatan Negara Brunei Darussalam
- iv. Mempunyai kebenaran visa dari Jabatan Imigresen dan Pendaftaran Kebangsaan

b. Pas / Visa Lawatan

- i. Lawatan Sosial

Visa lawatan dikeluarkan kepada warganegara asing yang masuk ke Negara Brunei Darussalam atas urusan lawatan sosial.

- ii. Lawatan Perniagaan

Visa lawatan peniaga dikeluarkan kepada peniaga-peniaga warganegara asing dengan tujuan berkaitan perniagaan seperti menghadiri mesyuarat, mengikuti ekspo, sebagai pelabur atau meneroka peluang-peluang perniagaan di Brunei Darussalam.

- iii. Lawatan Profesional

Visa lawatan profesional dikeluarkan kepada warganegara asing dengan tujuan berkaitan lawatan rasmi profesional sebagai pakar yang berkemahiran bagi kepakaran tertentu. Permohonan hendaklah dibuat oleh penjamin pemohon iaitu wakil daripada syarikat itu sendiri.

c. Pas/ Visa Penuntut

Visa penuntut dikeluarkan kepada warganegara asing yang ingin menuntut/ belajar di Negara Brunei Darussalam. Walau bagaimanapun permohonan visa ini dikecualikan bagi warganegara Malaysia dan Singapura.

d. Lain-lain pas/visa

Lain-lain pas yang dikeluarkan oleh Negara Brunei Darussalam seperti pas tanggungan, pas singgah, pas turun dan pas khas.

2.5.5 Pengambilan Pekerja

Brunei Darussalam menghargai tenaga buruh asing walaupun cuba untuk mengawal bilangan kemasukannya ke dalam negara. Pentadbiran Brunei Darussalam memahami bahawa pekerja asing akan diperlukan untuk terus menggerakkan ekonomi negara. Walau bagaimanapun, peruntukan undang-undang serta peraturan yang telah ditetapkan untuk proses kemasukan bekerja di Brunei Darussalam perlu dipatuhi sepenuhnya. Pengurusan dan pentadbiran kerajaan Brunei Darussalam juga sentiasa menyokong dan membantu syarikat-syarikat dalam melaksanakan proses pengambilan pekerja dengan lebih teratur dan cekap.

Kementerian Dalam Negeri Brunei Darussalam melaksanakan inisiatif untuk mempercepatkan tempoh pemprosesan untuk mendapatkan kelayakan bekerja di Brunei Darussalam. LPA yang dikawal selia oleh Jabatan Buruh merupakan proses baharu yang diperkenalkan bagi permohonan untuk mendapatkan kebenaran menggajikan pekerja asing berkhidmat di syarikat swasta di negara Brunei Darussalam. Permohonan yang sebelumnya melibatkan dua (2) proses iaitu permohonan LPA dan proses sokongan pas kerja telah digabungkan menjadi satu (1) proses sahaja. Di bawah proses dasar baharu ini, Tempoh Pemedulian Orang Ramai (TPOR) bagi permohonan dipendekkan daripada 41 hari bekerja yang melibatkan 12 proses kepada sembilan (9) hari bekerja yang hanya melibatkan tujuh (7) proses sahaja bagi kegiatan selain pembinaan (termasuk

pembayaran wang taruhan di Jabatan Buruh), manakala bagi kegiatan pembinaan TPOR adalah 18 hari bekerja sahaja. Proses permohonan LPA bagi fasa pertama telah dilaksanakan pada 1 Oktober 2016 iaitu bagi permohonan Lesen Baharu dan 1 Januari 2017 bagi permohonan tambahan manakala permohonan membaharui lesen dan pertukaran kontrak bermula pada 1 April 2017.

Tujuan utama LPA ini diwujudkan adalah untuk menyokong hasrat negara Brunei Darussalam untuk menuju kepada persekitaran yang menggalakkan perniagaan dan juga memberi peluang yang lebih luas kepada rakyat tempatan untuk membina kerjaya di sektor swasta.

2.6 Standard Perburuhan di Brunei Darussalam

Rajah 3 menunjukkan undang-undang serta peraturan berkaitan perburuhan yang melihat bagaimana hubungan majikan dan pekerja dilindungi oleh undang-undang perburuhan supaya persekitaran perhubungan pekerjaan antara majikan dan pekerja berjalan secara harmoni.

Rajah 3 : Undang-undang dan Peraturan-Peraturan Perburuhan di Negara Brunei Darussalam

2.6.1 Perintah Pekerjaan 2009 yang dikuatkuasakan oleh Jabatan Buruh Brunei Darussalam

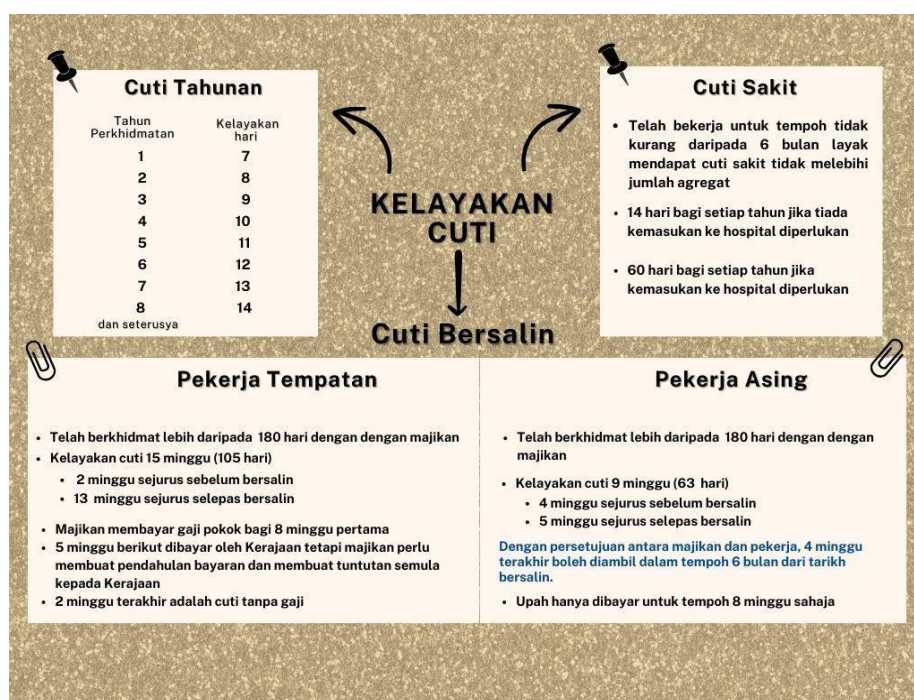
a. Tafsiran pekerja

b. Jam Bekerja, Hari Rehat dan Hari Kelepasan

c. Kelayakan Cuti

d. Pembayaran Upah

PEMBAYARAN UPAH

- Tempoh gaji tidak boleh melebihi satu (1) bulan
- Dibayar dalam tempoh tujuh (7) hari selepas tamat tempoh gaji
- Bayaran kerja lebih masa dibayar 14 hari selepas tarikh tamat tempoh gaji

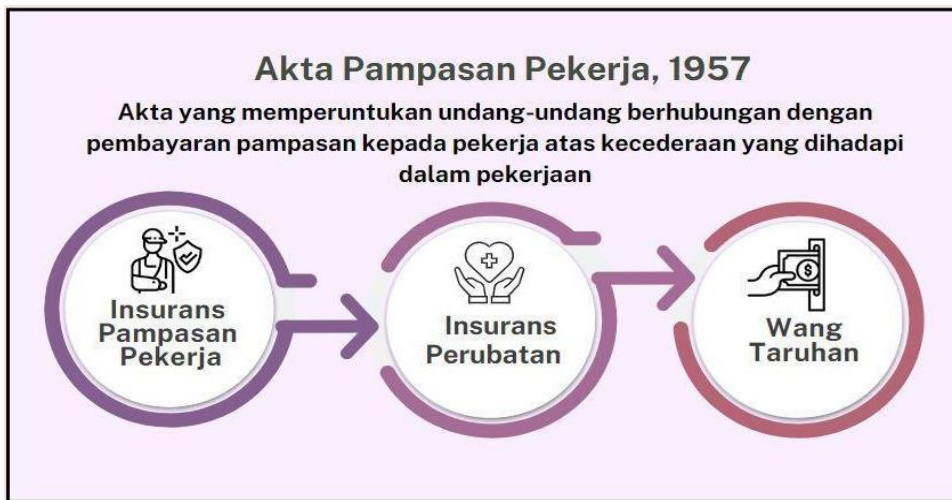
BAYARAN KERJA PADA HARI REHAT/ KELEPASAN AM ATAS PERMINTAAN PEKERJA

- Tempoh kerja tidak melebihi separuh jam bekerja biasa dibayar pada kadar asas gaji bagi kerja setengah hari
- Tempoh kerja lebih separuh hari bekerja biasa dibayar pada kadar asas gaji bagi kerja sehari
- Tempoh kerja melebihi jam bekerja sehari dibayar pada kadar asas gaji sehari dan jumlah wang pada satu setengah kali kadar asas gaji bagi setiap jam bagi kerja yang melebihi jam bekerja biasanya

BAYARAN KERJA PADA HARI REHAT / KELEPASAN AM ATAS PERMINTAAN MAJIKAN

- Tempoh kerja tidak melebihi separuh jam bekerja biasa dibayar pada kadar asas gaji bagi kerja sehari
- Tempoh kerja lebih separuh tetapi tidak melebihi jam bekerja biasa dibayar pada kadar asas gaji bagi kerja 2 hari
- Tempoh kerja melebihi jam bekerja sehari dibayar pada kadar asas gaji 2 hari dan jumlah wang pada satu setengah kali kadar asas gaji bagi setiap jam bagi kerja yang melebihi jam bekerja biasanya

2.6.2 Perlindungan Keselamatan Sosial

Akta Pampasan Pekerja 1957 merupakan akta yang memperuntukkan undang-undang berhubung dengan pembayaran pampasan kepada pekerja atas kecederaan yang dihadapi dalam pekerjaan. Selaras dengan peruntukan ini, majikan dikehendaki menyediakan perlindungan insurans untuk pekerjanya. Dengan memiliki insurans pampasan pekerja, majikan telah menyediakan perlindungan minimum yang akan melindungi pekerjanya daripada kecederaan dan penyakit akibat kemalangan yang timbul daripada dan semasa mereka bekerja. Pekerja yang layak menerima bayaran pampasan adalah pekerja yang melakukan tugas manual dan pekerja yang tidak melakukan tugas manual tetapi gaji tidak melebihi BND750.00 sebulan.

Kesemua pekerja asing termasuk yang berkhidmat untuk syarikat dan di rumah persendirian (pembantu rumah) perlu memiliki insurans perubatan. Insurans perubatan hendaklah diperolehi sebelum menandatangani kontrak perkhidmatan pekerja beserta insurans pampasan pekerja. Tempoh sah laku insurans adalah selama tempoh pas kerja yang dibenarkan. Sekiranya tempoh sah laku pas kerja telah diperbaharui, Insuran Perubatan juga perlu diperbaharui. Jumlah perlindungan adalah sebanyak BND10,000 bagi seorang pekerja asing dalam tempoh setahun yang dianggarkan sebagai jumlah perlindungan perubatan yang mencukupi bagi membiayai kos perubatan. Insuran ini akan

menyediakan perlindungan seperti manfaat bilik dan katil di wad termasuk rawatan biasa dan unit rawatan rapi, kos hospital termasuk ubat-ubatan, manfaat pembedahan dan pembedahan harian, khidmat rawatan disebabkan kemalangan dan kecemasan termasuk pergigian dan bayaran perkhidmatan diagnosa seperti ujian makmal dan x-ray.

Terdapat beberapa perkara lain juga yang perlu dipertimbangkan oleh majikan tempatan sekiranya bercadang untuk menggajikan pekerja asing. Selain urusan permit kerja dan lain-lain dokumen berkaitan, perbelanjaan atau kos menghantar pekerja pulang ke negara asal setelah mereka menamatkan kontrak kerja di Brunei Darussalam juga perlu diambil perhatian kerana ia adalah di bawah tanggungjawab majikan. Majikan yang tidak mampu membiayai kos penghantaran pulang boleh menyebabkan pekerja terabai dan tinggal lebih masa. Di bawah peruntukan undang-undang yang ditetapkan oleh Jabatan Buruh di bawah peraturan Peraturan 6 Kaedah-Kaedah Buruh (Lesen Penggajian Pekerja Imigran), Akta Buruh (Penggajil 93) dan Seksyen 112 Perintah Penggajian, 2009, majikan diwajibkan menyediakan deposit keselamatan untuk penggajian pekerja asing yang dinamakan sebagai wang taruhan. Wang taruhan ini boleh dibayar melalui tiga (3) kaedah iaitu secara tunai, jaminan bank atau melalui Jaminan Insurans Takaful Pekerja Asing (JITPA).

2.7 Rumusan

Fenomena diaspora telah menjadi isu yang boleh memberi impak yang besar kepada negara sekiranya tidak diuruskan dengan baik. Menyedari kepentingan ini Kerajaan telah merangka strategi di bawah RMKe 12 untuk mewujudkan satu pangkalan data yang komprehensif bagi menyimpan maklumat diaspora Malaysia. Justeru itu, bab ini telah melihat perkara berkaitan statistik, dasar, polisi dan perundangan di Malaysia dan di Brunei Darussalam. Dapatan tinjauan karya ini juga akan membantu dalam penghasilan rekomendasi kajian ini.

BAB 3

DAPATAN

KUALITATIF

3.0 Pendahuluan

Bahagian ini membincangkan berkenaan dengan analisis kualitatif hasil daripada FGD dan IDI yang telah dijalankan. Fokus utama sesi ini adalah untuk mendapatkan pandangan berkenaan urusan Imigresen Malaysia Brunei, perancangan pembangunan Kerajaan Negeri Sarawak berkaitan pekerjaan dan meninjau pandangan kementerian, persatuan majikan, kesatuan sekerja Pekerja berkaitan guna tenaga negeri Sarawak.

3.1 Pengurusan Imigresen Malaysia - Brunei Darussalam

Jabatan Imigresen Malaysia merupakan salah satu agensi di bawah Kementerian Dalam Negeri (KDN) yang menyediakan perkhidmatan kepada warganegara Malaysia, penduduk tetap dan warganegara asing di Malaysia. Secara amnya KDN juga berperanan memastikan dasar dan peraturan kemasukan warganegara asing ke negara ini bersesuaian dengan kepentingan negara. Selain itu, KDN berperanan menggubal dasar imigresen dan passport, dasar permit masuk dan juga perkara berkaitan dokumentasi di sempadan antara dua negara. Peranan Jabatan Imigresen Malaysia (JIM) Negeri Sarawak pula adalah seperti berikut:

- Mengeluarkan passport dan dokumen perjalanan kepada warganegara dan penduduk tetap yang hendak keluar negara;
- Mengeluarkan dokumen seperti dokumen perjalanan terhad kepada warganegara Malaysia dari Semenanjung dan Sabah bagi tujuan perjalanan keluar atau masuk dan tinggal sementara di Sarawak bagi tempoh melebihi tiga (3) bulan. Tempoh sah laku dokumen adalah lima (5) tahun;
- Mengeluarkan visa kepada pekerja asing yang bekerja di Sarawak dan pelawat yang datang ke Sarawak; dan
- Mengawal selia pergerakan keluar masuk orang dipintu-pintu masuk yang diwartakan melalui jalan darat, laut dan udara.

3.1.1 Brunei Malaysia Frequent Travellers Programme (BMFTP)

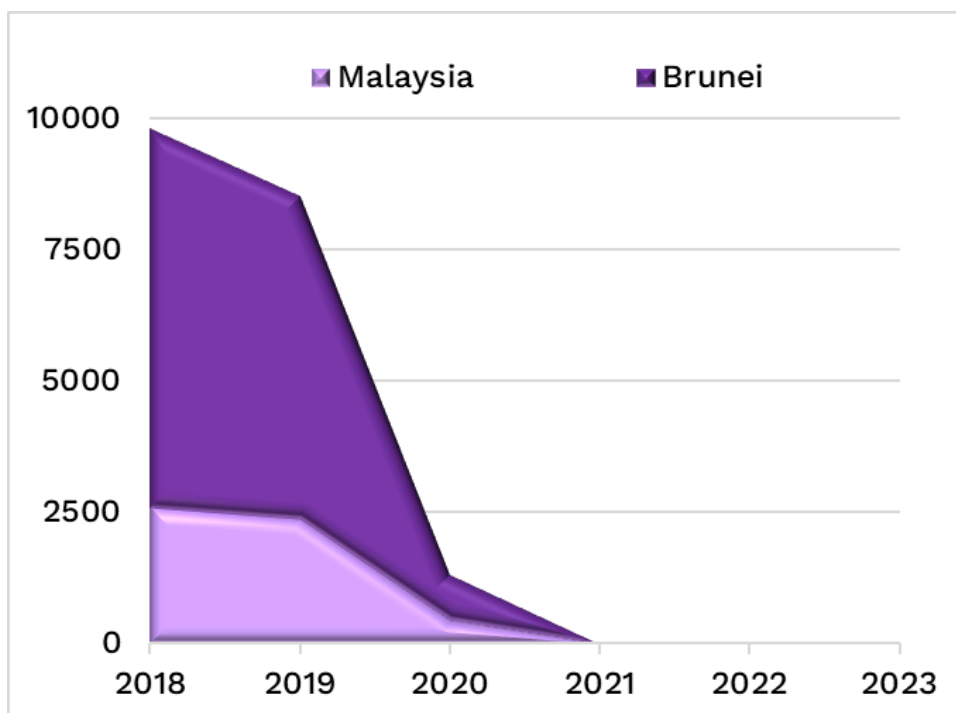
Informan memaklumkan terdapat tiga (3) jenis pas iaitu pasport terhad (Warna Biru), pas menyeberangi sempadan dan pasport Malaysia Antarabangsa (Warna Merah). Pasport terhad adalah khusus bagi warganegara Malaysia yang merupakan penduduk Sarawak untuk ke Brunei dan pasport tersebut hanya boleh digunakan di pintu sempadan melalui jalan darat sahaja. Pas menyeberangi sempadan pula adalah khusus untuk penduduk di sekitar yang boleh digunakan di pos kawalan sempadan.

Informan menyatakan terdapat kemudahan bagi warganegara Malaysia dan Brunei Darussalam yang kerap melakukan perjalanan di antara pos-pos kawalan kedua-dua negara iaitu Brunei Malaysia Frequent Travellers Programme (BMFTP). Tujuan projek kerjasama di antara Brunei Darussalam dan Malaysia ini adalah bagi mengurangkan cap imigresen dan penggunaan muka surat di dalam pasport. Oleh itu kebanyakan pengembara akan menggunakan kemudahan BMFTP. Terdapat empat (4) pos yang boleh mengeluarkan BMFTP iaitu di Mengkalap, Pandaruan, Sungai Tujoh dan Tedungan. Semua permohonan daripada rakyat Brunei Darussalam untuk program BMFTP perlu dimohon melalui sistem yang akan diuruskan oleh Ibu Pejabat di Kuala Lumpur sebelum dihantar ke JIM Sarawak. Selepas kelulusan daripada Ibu Pejabat baharu proses BMFTP bermula. Syarat untuk memohon BMFTP adalah hendaklah melakukan pergerakan Malaysia-Brunei/ Brunei-Malaysia minimum lima (5) kali sebulan.

Tempoh BMFTP yang diberikan oleh Kerajaan Malaysia kepada rakyat Brunei Darussalam adalah 90 hari manakala Kerajaan Brunei Darussalam kepada rakyat Malaysia adalah 30 hari. Justifikasi tempoh yang panjang diberikan kepada rakyat Brunei Darussalam adalah untuk menggalakkan rakyat Brunei Darussalam melakukan aktiviti berbelanja demi merancakkan ekonomi di Sarawak. Kerajaan Brunei Darussalam mengenakan caj per kenderaan bagi rakyat Malaysia yang masuk ke Brunei Darussalam. Walau bagaimanapun tiada caj dikenakan kepada

rakyat Brunei Darussalam yang masuk ke Malaysia. Statistik pendaftaran BMFTP bagi tahun 2018 hingga 2023 seperti carta 3.

Carta 3 : Statistik Pendaftaran Brunei-Malaysia Frequent Traveller Programme (BMFTP)

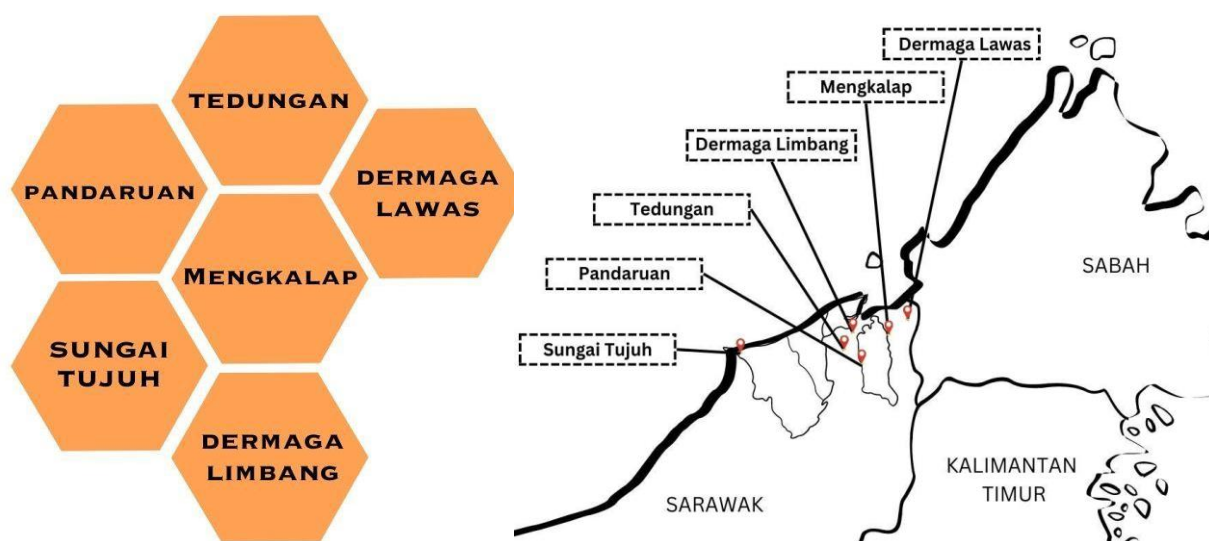
Informan memaklumkan rekod keluar masuk di kawasan Kompleks Imigresen, Kastam, Kuarantin dan Keselamatan (ICQS) tertentu adalah tinggi. Situasi ini berlaku kerana warganegara yang keluar-masuk dari Lawas ke Limbang atau dari Limbang ke Miri perlu melalui Brunei Darussalam. Oleh itu adalah sukar untuk memastikan tujuan memasuki Brunei Darussalam sama ada untuk lawatan ke Brunei Darussalam atau hanya untuk melintas. Tiada laluan khas disediakan untuk warganegara yang memasuki Brunei Darussalam hanya untuk tujuan melintas.

Informan turut memaklumkan bahawa JIM hanya menyemak dokumentasi yang lengkap dan sah serta maklumat yang diperlukan sahaja dan tiada maklumat terperinci direkodkan seperti tujuan perjalanan. Maklumat yang direkodkan adalah melalui aktiviti keluar masuk di pintu sempadan yang diwartakan. Maklumat yang direkodkan adalah maklumat pergerakan keluar masuk warganegara Malaysia, penduduk tetap dan warganegara asing.

3.1.2 Pos Kawalan Imigresen di Sempadan Malaysia-Brunei Darussalam

Terdapat enam (6) pos kawalan Malaysia Brunei Darussalam yang melibatkan ICQS iaitu empat (4) melalui darat dan dua (2) melalui laut (Rajah 4). Pergerakan dermaga melalui jalan laut adalah mengikut jadual yang telah ditetapkan.

Rajah 4 : Lokasi ICQS di Sarawak

3.1.3 Tren aktiviti keluar-masuk di Sempadan Malaysia-Brunei Darussalam

Semasa peralihan pandemik COVID-19, pintu sempadan Brunei Darussalam - Malaysia secara rasminya telah dibuka pada September 2022 dan menunjukkan kadar peningkatan keluar-masuk yang tinggi di sempadan Malaysia-Brunei

Darussalam. Sebelum pintu sempadan dibuka, hanya perkhidmatan perlu (essential services) sahaja dibenarkan untuk memasuki Brunei Darussalam.

3.1.4 Akta Imigresen 1959/63 [Akta 155]

Di bawah Akta 155 terdapat peruntukan khas untuk Malaysia-Timur berkaitan perundangan dan peraturan imigresen. Berdasarkan peruntukan ini informan memaklumkan Kerajaan Negeri mempunyai kuasa untuk menolak atau menyenarai hitam mana-mana penduduk luar Sarawak (Semenanjung Malaysia, Sabah, penduduk tetap, warganegara asing) tanpa alasan dan penjelasan. Sebagai contoh Kerajaan Negeri berhak menolak urusan perjalanan masuk ke Sarawak sekiranya boleh menjejaskan keharmonian dan keselamatan serta imej negeri.

Pihak JIM juga akan memastikan semua pengembara tidak disenarai hitam oleh mana-mana agensi contohnya Interpol, Polis DiRaja Malaysia (PDRM), Lembaga Hasil Dalam negeri (LHDN), Perbadanan Tabung Pendidikan Tinggi Nasional (PTPTN) dan lain-lain. Sekiranya didapati pelawat disenarai hitam oleh mana-mana agensi, pihak JIM akan menahan pelawat tersebut dan tidak akan menurunkan tandatangan dan cap pada dokumen yang dibawa. Pihak JIM akan menghubungi agensi yang berkenaan dan mendapatkan maklumat lanjut terlebih dahulu.

Informan memaklumkan JIM telah menambahbaik proses memperbaharui passport Malaysia Antarabangsa. Urusan pembaharuan yang sebelum ini diuruskan oleh Ibu Pejabat JIM di Putrajaya yang mengambil masa satu (1) bulan telah dipermudahkan melalui bantuan Suruhanjaya Tinggi Malaysia di Brunei Darussalam yang akan berhubung dengan JIM Limbang, Sarawak. Inisiatif lain yang sedang diusahakan oleh pihak JIM adalah menaiktaraf ICQS untuk mengatasi masalah kesesakan pada masa tertentu. (Rajah 5)

Rajah 5 : Akta Imigresen 1959/63 [Akta 155]

Akta Imigresen 1959/63 [Akta 155]

Part VII
PERUNTUKAN KHAS
NEGERI MALAYSIA
TIMUR

"East Malaysian State"
Negeri Malaysia Timur bermaksud Negeri Sabah atau Sarawak

"Director"
Pengarah bermaksud Pengarah Imigresen Sabah atau Pengarah Imigresen Sarawak

"State authority"
Kerajaan Negeri bermaksud Ketua Menteri atau yang mengetuai pejabat negeri mempunyai kuasa pentadbiran dan yang berkaitan dengan negeri Malaysia Timur

Kuasa Am Pihak Berkuasa Negeri

Pengarah bertanggungjawab:-

(a) Untuk tidak mengeluarkan Permit atau Pas, atau Permit atau Pas khusus, atau Permit atau Pas khusus untuk seseorang atau pangkat, atau hanya boleh mengeluarkannya untuk masa dan syarat tertentu

(b) Untuk menghadkan pengesahan Permit atau Pas atau Sijil

(c) Untuk membatalkan Permit atau Pas atau Sijil yang dikeluarkan untuk sebab tertentu, atau seseorang itu dianggap sebagai pendatang tidak diingini, atau untuk mengisytiharkan kedatangan seseorang yang tidak sah, atau untuk memerintahkan penyingkiran seseorang daripada negeri

Sekatan Hak Kemasukan Rakyat ke Negeri Malaysia Timur

Seorang rakyat tidak dibenarkan masuk ke Negeri Malaysia Timur tanpa mendapatkan Permit atau Pas, melainkan:-

(a) Dia milik Negeri Malaysia Timur

(b) Dia adalah ahli Kerajaan Persekutuan, atau Majlis Eksekutif atau Dewan Undangan Negeri Malaysia Timur (atau mana-mana Majlis yang sepadan dengan fungsinya)

(c) Dia adalah Hakim Mahkamah Persekutuan atau Mahkamah Tinggi di Sabah dan Sarawak, seseorang yang dilantik untuk bertindak sedemikian, atau dia adalah ahli suruhanjaya atau majlis yang dibentuk oleh Kerajaan Persekutuan atau Perlembagaan Negeri Malaysia Timur

(d) Dia adalah ahli perkhidmatan awam kerajaan, atau ahli perkhidmatan awam Negeri Malaysia Timur, atau ahli perkhidmatan awam bersama atau sekutu dengannya.

Hak Kemasukan ke Negeri Malaysia Timur untuk Melaksanakan Hak Politik

Tiada kesan ke atas seseorang yang masuk untuk menjalankan aktiviti politik yang sah, tetapi beban untuk membuktikan perkara yang sah adalah menjadi tanggungjawab dia

Kemasukan Luar Negeri ke Negeri Malaysia Timur untuk Urusan Negeri

Pengarah berkuasa untuk mengizinkan kemasukan luar negeri untuk menjalankan urusan Kerajaan Negeri. Menteri perlu memaklumkan kemasukan pegawai atau kumpulan tersebut.

Hak Kemasukan ke Negeri Malaysia Timur untuk Tujuan Kerajaan Persekutuan

Tiada kesan ke atas seseorang yang masuk untuk menjalankan tanggungjawab perlembagaan dan pentadbiran. Menteri perlu memaklumkan kemasukan pegawai atau kumpulan tersebut.

Dokumen Perjalanan yang Diperlukan

Dokumen Perjalan
Dalam
Pasport
Visa

3.2 Perancangan Pembangunan Kerajaan Negeri Sarawak berkaitan Pekerjaan

Kerajaan Negeri Sarawak merangka pelan dan strategi untuk menjadi negeri maju menjelang 2030. Strategi Pembangunan 2030 Pasca COVID-19 (PCDS) adalah antara strategi yang telah dilaksanakan di bawah RMKe-12 bermula tahun 2021 hingga 2025. Di bawah inisiatif PCDS 2030, Sarawak sedang memacu pembangunan infrastruktur untuk meningkatkan taraf hidup dan mengembangkan ekonomi bagi menyediakan peluang perniagaan dan pekerjaan serta melatih rakyat Sarawak untuk menjadi lebih mahir dan seterusnya dapat meningkatkan pendapatan. PCDS 2030 dijangka akan mewujudkan 145,000 pekerjaan baharu menjelang 2030 melalui enam (6) sektor ekonomi utama dan tujuh (7) sektor pemboleh ubah sebagaimana rajah 6 dan 7. Sektor ekonomi utama yang diberi fokus di bawah PCDS 2030 adalah sektor pembuatan, pertanian, pelancongan, perlombongan, perkhidmatan dan perhutanan sosial. Setiap sektor di bawah PCDS 2030 mempunyai sasaran dan inisiatif utama untuk menyokong pencapaian sasaran tersebut. Dari segi pendidikan, Sarawak berhasrat untuk mencapai 40 peratus pendaftaran dalam bidang Sains dan Teknologi, serta meningkatkan tenaga kerja mahir kepada 30 peratus.

Rajah 6 : Enam (6) Sektor Ekonomi Utama

Rajah 7 : Tujuh (7) Pemboleh Ubah

3.2.1 Perancangan Guna Tenaga Negeri Sarawak

Informan daripada Unit Perancang Ekonomi (EPU) Sarawak memaklumkan beberapa inisiatif pembangunan guna tenaga seperti berikut:

3.2.2 Perancangan Membawa Balik Diaspora Malaysia

Informan berpandangan salah satu cara untuk meningkatkan kebolehpekerjaan dalam kalangan belia dan siswazah adalah untuk menggalakkan majikan meneruskan atau mengembangkan perantisan atau latihan industri mereka. Ini seterusnya akan mengukuhkan kemahiran belia/ siswazah dan meningkatkan kebolehpasaran bagi memudahkan mereka untuk beralih ke dunia pekerjaan. Selain itu, generasi muda perlu dilengkapi dengan kemahiran yang relevan, menyemai kreativiti dan inovasi. Bagi mengembalikan bakat Sarawak, informan berpandangan kerajaan perlu mencipta lebih banyak peluang pekerjaan dan menambah baik tangga gaji.

Informan memaklumkan perancangan di peringkat persekutuan yang melibatkan belia di Sarawak ialah dengan menyediakan RM10 juta melalui Tabung Ekonomi Kumpulan Usaha Niaga (TEKUN) untuk membantu belia meraih pendapatan dalam perniagaan terutama modal untuk memulakan perkhidmatan penghantaran menggunakan motosikal.

“

Syarikat peneraju seperti PETRONAS di Miri akan mengambil alih sebahagian atau sepenuhnya operasi institusi Technical and Vocational Education and Training (TVET) bagi menyediakan program latihan yang memenuhi keperluan mereka.

- EPU Sarawak -

”

3.3 Meninjau Pandangan Kementerian, Persatuan Majikan, Kesatuan Sekerja Pekerja Berkaitan Guna Tenaga Negeri Sarawak

3.3.1 Pengangguran

Berdasarkan statistik utama tenaga buruh oleh DOSM, kadar pengangguran di negeri Sarawak, Sabah dan Wilayah Persekutuan Labuan adalah tinggi dengan masing-masing mencatatkan 4.5 peratus, 8.2 peratus dan 7.4 peratus pada tahun 2021. Informan daripada Sarawak Bank Employees' Union (SBEU) mengesahkan statistik kadar pengangguran bagi tiga (3) negeri tersebut. Informan berpandangan bahawa krisis ekonomi yang berlaku akibat pandemik COVID-19 telah memburukkan lagi situasi terutama masyarakat perlu berdepan dengan isu dan cabaran kewangan. Bagi sektor perbankan ramai golongan muda mencari peluang pekerjaan di luar negara seperti ke Singapura dan Australia. Kebanyakan mereka mengambil peluang untuk bekerja di luar negara atas faktor masa depan dan kerjaya yang lebih baik serta faktor lain seperti peluang pendidikan yang baik bagi anak-anak.

“

Berdasarkan pengalaman mengenali rakan-rakan yang berumur antara 40-45 tahun juga memilih untuk bekerja di luar negara adalah kerana peluang pendidikan anak-anak dan bukan hanya isu kewangan atau gaji semata-mata. Mereka ke luar negara bukan untuk selamanya. Kebanyakan mereka yang bekerja di sektor kewangan dan perkhidmatan kebiasaan akan kembali semula ke Malaysia selepas tempoh dalam lingkungan 10 tahun setelah merasakan stabil terutama dari segi kewangan dan simpanan. Ini adalah trend yang biasa dilihat daripada rakyat Malaysia yang bekerja di Singapura. Selain itu, ramai golongan muda rakyat Sarawak keluar dari negeri Sarawak untuk mencari peluang pekerjaan seperti ke Pulau Pinang, Kuala Lumpur dan Singapura. Kadar gaji minimum di Malaysia yang rendah dan perbezaan kadar upah antara kelayakan akademik yang dimiliki mempunyai perbezaan yang kecil sahaja. Keadaan ini telah menyebabkan ibu bapa tidak mempunyai pilihan selain membenarkan anak-anak untuk bekerja di luar negara.

-SBEU -

”

“

Pengangguran berlaku disebabkan rakyat Malaysia memilih pekerjaan, kadar gaji yang rendah, persekitaran kerja yang kurang menarik, memerlukan pekerjaan yang mempunyai masa yang lebih fleksibel dan tiada pembangunan kerjaya.

- MEITD -

”

Informan Malaysian Employers Federation (MEF) juga berpandangan kebanyakan peluang pekerjaan tidak sesuai dengan kelayakan yang dimiliki membuatkan mereka menolak untuk bekerja. Informan daripada Kementerian Pendidikan, Inovasi dan Pembangunan Bakat, Sarawak (MEITD) dan MEF juga berpendapat anak muda masa kini lebih agresif sebagai contoh menjalankan perniagaan sendiri kerana tidak mahu dikawal dan masa kerja yang fleksibel. Hal ini kerana, perniagaan sendiri mempunyai pendapatan yang lebih tinggi berbanding kadar gaji yang diterima apabila bekerja dengan syarikat.

“

Kadar gaji yang rendah tidak sepadan dengan kos-kos yang digunakan untuk ke tempat kerja contohnya perbelanjaan minyak kereta, makan dan kos gaya hidup. Kebanyakan anak muda pada masa kini ingin gaya hidup yang lebih *leisure* seperti mempunyai masa untuk ke gimnasium, menonton wayang, media sosial dan lain-lain.

- MEF -

”

3.3.2 Isu Penghijrahan Bakat (Brain Drain)

Informan daripada SBEU menyatakan bahawa rakyat Sarawak yang berada di kawasan utara Sarawak seperti di Miri, Limbang dan Lawas kebiasaannya mencari peluang pekerjaan di Brunei Darussalam. Walau bagaimanapun, lebih ramai yang berminat untuk bekerja di Singapura. Manakala golongan profesional dalam kategori pendapatan pertengahan pula lebih menasaskan untuk bekerja di Australia.

Informan daripada SBEU juga menyatakan pada tahun 1980-an ramai rakyat Malaysia ke Brunei Darussalam untuk tujuan pekerjaan terutamanya rakyat Sarawak. Pertumbuhan ekonomi dalam sektor petroleum dan gas asli yang meluas mengubah Brunei Darussalam menjadi negara perindustrian dan

memerlukan tenaga kerja yang ramai. Walau bagaimanapun, krisis ekonomi di Brunei Darussalam telah menyebabkan berlaku perubahan trend ekonomi. Trend kemasukan pekerja asing ke Brunei Darussalam juga telah berubah disebabkan perubahan dasar yang dilaksanakan untuk mengawal kemasukan pekerja asing. Selain itu, polisi serta dasar kerajaan Brunei Darussalam untuk pemberian taraf penduduk tetap adalah tidak mudah berbanding Singapura dan Australia yang lebih terbuka. Beliau menyatakan pandangan mengenai dua (2) isu seperti berikut :-

i. Isu pendidikan dan latihan

Rakyat Malaysia yang telah dilatih di institusi pendidikan di Malaysia dengan perbelanjaan yang ditanggung oleh Kerajaan akhirnya memberikan sumbangan perkhidmatan kepada negara luar. Oleh yang demikian adalah penting untuk mengenalpasti kemahiran-kemahiran yang telah dilatih kepada warganegara ini dipandankan dengan pasaran buruh sedia ada. Keadaan yang berlaku masa kini adalah pengurusan pendidikan negara menjadi semakin sempit. Sebagai contoh berlaku situasi di mana seseorang yang telah pun memiliki kelayakan persijilan profesional yang diperlukan oleh syarikat tidak dipadankan dengan bidang kerja yang sesuai dan situasi ini secara tidak langsung membawa kerugian bakat-bakat negara. Kadar upah yang dibayar juga biasanya dikategori mengikut tahap persijilan tanpa mengambilkira kemahiran-kemahiran lain yang telah dipelajari sebagai nilai tambah.

ii. Dasar Negara

Dasar sedia ada dilihat sebagai salah satu faktor pendorong yang secara tidak langsung menggalakkan rakyat Malaysia bekerja di luar negara. Malaysia wajar membangunkan dan menggembeleng usaha untuk meningkatkan tahap tenaga kerja tempatan kerana secara realitinya kos untuk membawa masuk pekerja asing adalah lebih tinggi.

“

Tidak timbul isu *brain drain* di Sarawak kerana situasi semasa yang berlaku di negara ini memberikan lebih dorongan untuk mereka mencari pekerjaan di luar negara yang dapat memberikan tawaran yang lebih baik. Bagi situasi di Brunei, mereka yang bekerja akan kembali semula ke Malaysia kerana dasar yang dilaksanakan oleh Brunei tidak menggalakan diaspora Malaysia untuk kekal lama di sana kecuali atas dasar hubungan kekeluargaan sedia ada yang membuatkan hubungan dengan Brunei itu berlaku berterusan.

- SBEU -

”

3.3.3 Dasar Pekerja Asing

Informan SBEU juga berpandangan Kerajaan Negeri Sarawak seharusnya memudahkan proses kemasukan pekerja asing berkemahiran tinggi. Kawalan dan pemantauan untuk melindungi peluang pekerjaan kepada rakyat tempatan hanya bagi kategori berkemahiran rendah. Isu ini adalah antara isu yang sering dibangkitkan kerana situasi seperti ini tidak membawa kesan yang positif kepada penciptaan pekerjaan baharu yang lebih bernilai dan pelbagai. Sebagai contoh memberi peluang pekerjaan kepada rakyat tempatan dengan membuka pusat panggilan bank (bank call centre).

“

Saya tidak bersetuju dengan penggunaan istilah pekerjaan 3D (dirty, dangerous & difficult). Rakyat Malaysia menjauhi pekerjaan 3D bukan semata-mata kerana gaji yang dikategorikan rendah tetapi pekerjaan 3D dipandang rendah dari segi istilah sosial. Untuk menggalakkan lebih ramai penduduk tempatan bekerja di sektor 3D, industri ini perlu menyediakan insentif pekerjaan yang lebih baik.

- SBEU -

”

3.3.4 Pengurusan Diaspora

Pengurusan data diaspora bagi sesebuah negara dalam mengenalpasti keberadaan diaspora secara lengkap terutama tahap kepakaran, kemahiran dan pengalaman adalah penting. Malaysia masih belum mempunyai agensi khusus yang menguruskan data diaspora tetapi mempunyai perancangan di bawah RMKe-12 untuk mewujudkan pangkalan data diaspora.

Informan SBEU memberikan pandangan seperti berikut: -

- i. Penciptaan pekerjaan yang menarik di Malaysia perlu diberi fokus yang serius untuk menarik diaspora kembali berkhidmat kepada negara. Walau bagaimanapun usaha menarik balik diaspora akan menjadi sukar memandangkan Malaysia menetapkan umur persaraan minimum. Hal ini kerana mereka merasakan kedudukan pekerjaan mereka tidak terjamin.
- ii. Struktur ekonomi negara perlu diperkukuhkan kerana ia membawa kesan yang besar kepada pasaran buruh negara. Sebagai contoh, industri perkayuan dan industri kelapa sawit di Sarawak adalah pemain industri yang sama sehingga membawa kepada penyempitan kuota dalam penawaran dan permintaan tenaga buruh dan ditambah pula dengan kekurangan dalam pelaksanaan Penyelidikan dan Pembangunan (R&D) untuk membantu perkembangan ekonomi dan penciptaan pekerjaan baharu yang lebih baik.
- iii. Kadar pertukaran mata wang merupakan antara isu utama yang perlu diberi tumpuan oleh pihak kerajaan Malaysia. Kadar mata wang perlu dipertingkatkan untuk menggiatkan lagi aktiviti ekonomi negara.
- iv. Peranan setiap agensi yang terlibat dengan pengurusan diaspora perlu jelas dan diselaraskan supaya sistem pengurusan lebih lengkap dan menyeluruh.

“

Rakyat Malaysia yang berhijrah ke luar negara adalah pilihan mereka dan biarkan mereka untuk menimba pengalaman di luar negara. Namun rakyat Malaysia yang berada dalam negara yang perlu diutamakan dari pelbagai aspek.

- MEITD -

”

“

Kerajaan perlu meningkatkan pelaburan di Malaysia bagi membuka peluang perniagaan yang lebih banyak dan menggalakkan diaspora kembali ke pasaran kerja di Malaysia namun perlukan jaminan agar kadar gaji mereka setara dengan apa yang diperoleh di luar negara dan taraf hidup mereka boleh dikekalkan.

-MEF-

”

3.4 Meninjau Pengalaman Rakyat Malaysia Yang Pernah Bekerja dan Menguruskan Kemasukan Pekerja di Brunei Darussalam

3.4.1 Pengalaman Bekerja di Brunei Darussalam

a. Tempoh Bekerja

Menurut informan, beliau bekerja di Brunei Darussalam sebagai Pensyarah selama lima (5) tahun iaitu dari tahun 2011 hingga 2015. Beliau mendapat tawaran bekerja secara kontrak selama tiga (3) tahun. Walau bagaimanapun selepas tiga (3) tahun beliau membuat permohonan melalui universiti untuk memperbaharui kontrak. Universiti yang akan menguruskan permohonan tersebut dan memanjangkan kepada Kementerian Pelajaran Brunei. Pas bekerja adalah bergantung kepada tempoh kontrak. Jika kontrak bekerja selama tiga (3) tahun, maka pas bekerja juga adalah untuk tempoh tiga (3) tahun. Walau bagaimanapun beliau menyatakan tiada had tempoh maksimum untuk bekerja

di Brunei kerana ianya berdasarkan prestasi dan pencapaian kerja masing-masing.

b. Faktor penarik untuk bekerja di Brunei

Menurut informan, faktor yang menarik minat beliau untuk bekerja di Brunei adalah kedudukan Brunei yang berhampiran dengan Malaysia. Selain kadar gaji dan elaun yang diberikan sikap dan perwatakan yang baik rakyat Brunei membuatkan beliau senang untuk berurusan dan mudah menyelesaikan sesuatu masalah atau isu yang timbul.

c. Kaedah mendapatkan pekerjaan di Brunei

Informan memaklumkan maklumat kekosongan jawatan di Universiti Brunei diketahui melalui rakan. Sejurus selepas mengetahui terdapat kekosongan jawatan sebagai Pensyarah di Universiti Brunei beliau membuat permohonan dengan mengisi borang permohonan yang terdapat dalam laman web Universiti. Informan menyatakan beliau telah menepati kelayakan dan berjaya disenarai pendek serta telah dipelawa untuk menghadiri temuduga. Semasa menghadiri sesi temuduga di Brunei kos pengangkutan, makan serta penginapan di Brunei telah ditanggung oleh pihak Universiti.

d. Faedah yang diterima sebagai pekerja di Brunei

Berdasarkan maklum balas informan, walaupun kadar gaji yang diterima di Brunei lebih rendah jika dibandingkan dengan kadar gaji yang diterima semasa bekerja dalam bidang yang sama di Australia namun faedah-faedah yang diterima di Brunei menjadikan ianya seimbang. Antara faedah-faedah yang diterima adalah rumah, elaun minyak, elaun kesihatan, kemudahan persekolahan anak-anak jika membawa keluarga tinggal bersama dan kemudahan mengambil pembantu rumah. Selain itu barang keperluan asas dan barangan lain adalah murah dan berpatutan memandangkan tiada pengenaan cukai ke atas barangan tersebut.

e. Cabaran yang dihadapi

Informan memaklumkan beliau tidak mempunyai cabaran yang sukar semasa bekerja di Brunei namun merasakan cabaran dari segi kemudahan dan alat bantu mengajar yang mana di Universiti Australia menyediakan kemudahan dan peralatan yang serba canggih berbanding universiti di Brunei Darussalam.

f. Perlindungan Keselamatan Sosial dan Simpanan Hari Tua

Menurut informan, pihak Universiti menyediakan kemudahan kesihatan secara percuma dan ini termasuk juga perlindungan insuran yang lain juga diberikan secara percuma.

“

Saya adalah *Project Engineer Oil and Gas* di sebuah syarikat carigali antarabangsa yang mempunyai cawangan di Malaysia, Brunei, Timur Tengah dan Eropah. Mula bekerja sebagai jurutera syarikat XXX di Malaysia sebelum mendapat tawaran bekerja di syarikat antarabangsa yang berpangkalan di Brunei pada tahun 2015. Gaji yang ditawarkan adalah 5 kali ganda daripada gaji semasa di Malaysia.

Faktor saya menerima tawaran bekerja di Brunei selain daripada gaji yang tinggi adalah peluang untuk mengembangkan kerjaya di sektor minyak dan gas. Kontrak yang ditawarkan adalah untuk 2 tahun sahaja dan akan dipertimbangkan untuk disambung mengikut penilaian prestasi yang akan dibuat setiap tahun berkhidmat. Kontrak saya disambung sehingga 2019, dan semasa awal Pandemik COVID-19 melanda, saya dalam proses rundingan untuk mendapatkan pekerjaan di syarikat lain di Brunei. Proses rundingan itu ditamatkan apabila penutupan sempadan negara dan saya kekal di Malaysia sehingga Oktober 2022. Sekarang saya bekerja di Abu Dhabi untuk satu syarikat minyak yang lain. Gaji lebih sedikit dari Brunei, dan saya boleh balik ke Malaysia setiap 3 bulan.

Bekerja dengan syarikat antarabangsa di Brunei memang berbeza dengan bekerja dengan syarikat Brunei. Pengalaman bekerja dengan orang Brunei secara umumnya adalah baik, ada *vibe* Malaysia dan saya tidak terasa asing. Kos sara hidup rendah, walaupun banyak barang makanan dibeli dari Miri. Sekiranya saya tidak balik bercuti ke kampung halaman saya akan ke Miri atau Limbang untuk beriadah. Saya tidak membawa isteri dan anak saya berhijrah ke Brunei kerana saya mempunyai keupayaan untuk balik ke Malaysia paling tidak pun 3 bulan sekali

”

3.4.2 Pengalaman Menguruskan Kemasukan Pekerja Rakyat Malaysia di Brunei Darussalam

Informan merupakan pengurus kepada syarikat berdaftar di Malaysia dan Brunei Darussalam dalam sektor perkhidmatan profesional yang menyediakan sokongan teknikal dan peralatan berat bagi sub sektor minyak dan gas di Malaysia dan Brunei. Menurut informan, minyak dan gas merupakan sub sektor yang mempunyai undang-undang atau perlesenan yang ketat, sehubungan itu syarikat hanya menguruskan pekerja mahir atau separa mahir yang mempunyai persijilan yang ditetapkan oleh industri sahaja. Kontrak pekerjaan bagi pekerja sub sektor ini adalah bertempoh dan akan dilanjutkan sekiranya memenuhi kehendak syarikat dan syarat kelulusan permit dari Jabatan Imigresen Negara Brunei Darussalam.

Informan menjelaskan bahawa pekerja di sub sektor minyak dan gas di Malaysia mempunyai kelebihan untuk mendapatkan peluang pekerjaan dalam sub sektor ini di luar negara terutama di Brunei dan Timur Tengah. Situasi ini membuka ruang perkembangan kerjaya di sub sektor minyak dan gas yang membolehkan mereka memperoleh gaji yang lebih tinggi kerana pengalaman dan kepakaran mereka diiktiraf di luar negara.

Informan memaklumkan, bahagian sumber manusia akan menyenarai pendek calon dari Malaysia atau negara lain untuk di temu duga di Brunei Darussalam sekiranya terdapat keperluan tenaga kerja baharu di cawangan Brunei Darussalam. Syarikat akan menguruskan permit kerja dan pemeriksaan kesihatan di Brunei Darussalam bagi calon yang berjaya. Kemudahan kediaman disediakan mengikut gred pekerja tersebut. Pekerja mahir di sektor tertentu juga layak menerima lain-lain faedah kewangan dan bukan kewangan jika ditawarkan pekerjaan di Brunei Darussalam.

Menurut informan, syif yang ditetapkan bagi pekerja yang terlibat dengan aktiviti *offshore* kebiasaannya 14 hari di laut dan 14 hari di darat. Tempoh masa bekerja di pelantar bagi pekerja syarikatnya tidak sama dengan pekerja yang terlibat

secara langsung dengan aktiviti cari gali kerana tugas mereka adalah untuk baikpulih teknikal atau khidmat perundingan.

Pekerja dari Semenanjung Malaysia biasanya mempunyai trend kekerapan untuk balik ke Semenanjung setiap dua (2) minggu atau sebulan sekali. Kebiasaannya mereka akan menggunakan Lapangan Terbang Antarabangsa Miri untuk ke destinasi masing-masing. Jarak tidak menjadi penghalang untuk mereka bekerja di Brunei. Walau bagaimanapun penutupan pintu sempadan Brunei yang lebih lama berbanding dengan negara ASEAN yang lain akibat pandemik COVID-19 telah memudahkan semangat sebahagian pekerja Malaysia di Brunei.

Menurut Informan, syarikatnya juga menguruskan latihan atau *On The Job Training* bagi pekerja Malaysia di Brunei. Proses permohonan permit kemasukan ke Brunei akan dibuat oleh syarikat di Brunei, pekerja Malaysia yang akan menjalani latihan atau *On The Job Training* akan diberikan elaun tambahan oleh syarikat di Malaysia sepanjang tempoh latihan. Setiap pekerja mempunyai insurans tambahan yang disediakan oleh syarikat di Malaysia.

Kerajaan Brunei tegas di dalam menguruskan kemasukan pekerja migran pelbagai kategori kemahiran. Sehubungan itu, maklumat dari syarikat di Brunei perlu diperolehi dengan segera dan tepat bagi mengelakkan kegagalan untuk menempatkan pekerja yang dikehendaki di dalam tempoh masa yang ditetapkan. Sub sektor minyak dan gas di Brunei mempunyai dasar mengutamakan orang Brunei untuk bekerja. Namun begitu, masih terdapat ramai rakyat Malaysia yang bekerja di sektor tersebut sama ada pekerja mahir atau separa mahir.

3.5 Rumusan

Pengumpulan data kualitatif dijalankan berdasarkan temubual bagi menjawab persoalan kajian yang diperlukan. Dapatan berkaitan pengurusan imigresen Malaysia-Brunei Darussalam menjelaskan terdapat undang-undang dan peraturan yang ditetapkan bagi urusan keluar masuk sempadan negara. BMFTP diperkenalkan sebagai usaha memudahkan warganegara Malaysia dan Brunei Darussalam yang kerap melakukan perjalanan di antara pos-pos kawalan kedua-dua negara. Perancangan pembangunan kerajaan negeri Sarawak di bawah strategi pembangunan 2030 adalah antara strategi yang telah dilaksanakan di bawah RMKe-12 bermula tahun 2021 hingga 2025 turut menyentuh perancangan berkaitan struktur guna tenaga bagi rakyat Sarawak. Dapatan juga diperoleh daripada hasil tinjauan pandangan Kementerian, persatuan majikan dan kesatuan sekerja pekerja yang berkongsi pandangan positif dan negatif berkaitan diaspora Malaysia. Selain itu, kajian turut meninjau pengalaman rakyat Malaysia yang pernah bekerja dan menguruskan kemasukan pekerja rakyat Malaysia di Brunei Darussalam.

BAB 4

DAPATAN

KUANTITATIF

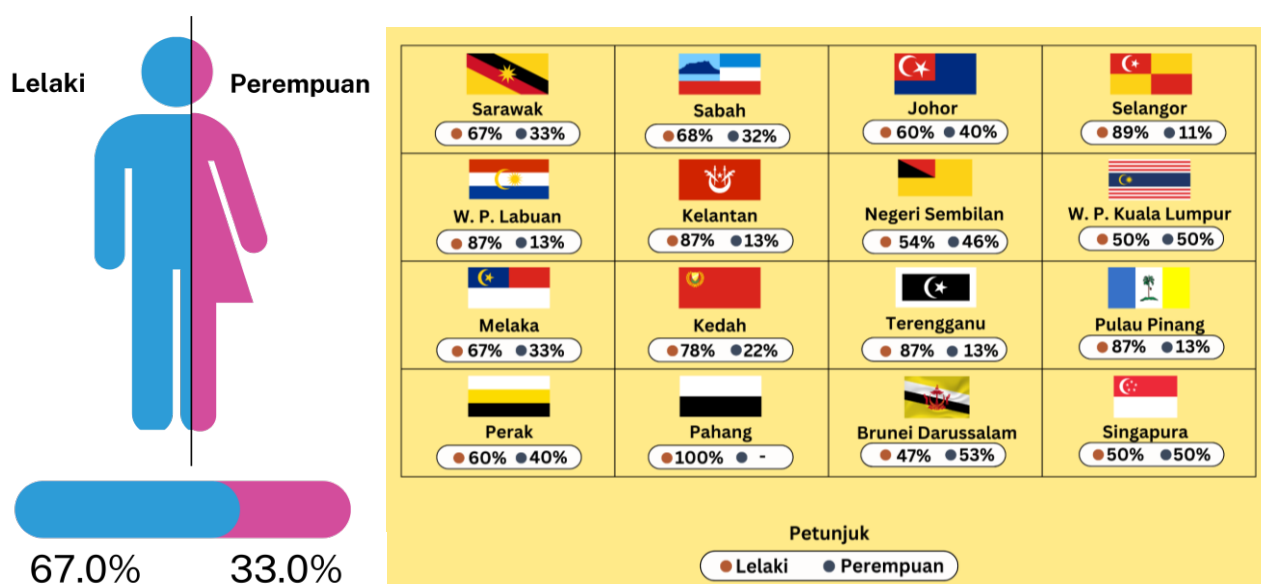
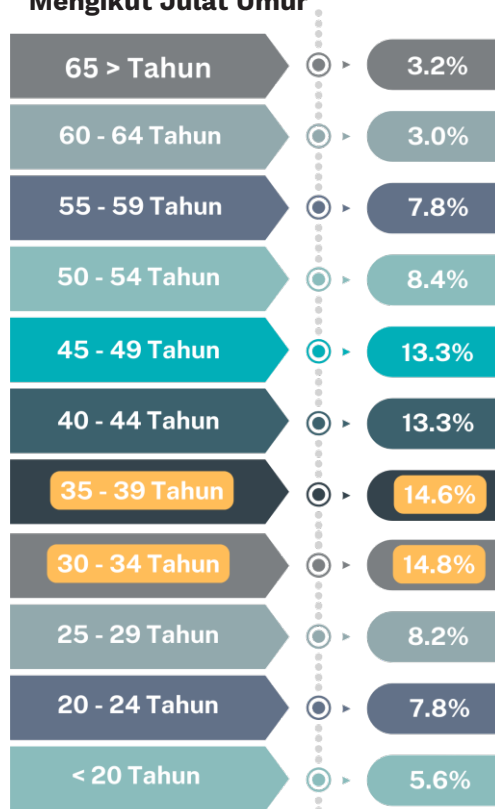
4.0 Pendahuluan

Bahagian ini membincangkan dapatan kajian berdasarkan survei atas talian yang dijalankan dalam tempoh 4 bulan (10 April hingga 31 Julai 2023). Seramai 474 responden rakyat Malaysia yang telah menyertai survei tersebut. Bahagian ini akan menjawab objektif kajian yang pertama dan kedua, dan juga mendalami kajian kes kecenderungan pelajar Institut Latihan Jabatan Tenaga Manusia (ILJTM) untuk bekerja di luar negara.

4.1 Dapatan Utama

4.1.1 Profil Responden

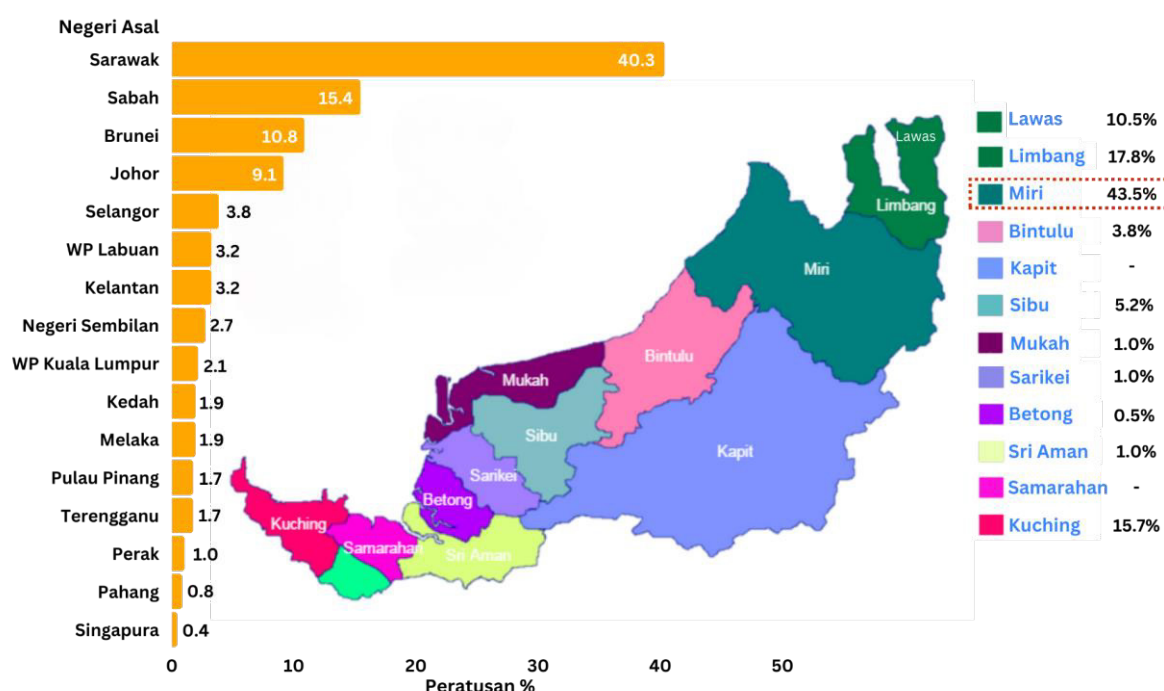
Rajah 8 menunjukkan peratusan responden berdasarkan jantina 67.0 peratus responden adalah lelaki dan 33.0 peratus adalah perempuan. Analisis juga mengelaskan jantina berdasarkan taburan negeri asal. Negeri Sarawak mencatatkan jumlah responden tertinggi yang terdiri daripada 128 orang lelaki dan 63 orang perempuan (40.3%), diikuti dengan Sabah 50 lelaki dan 23 perempuan (15.4%), serta Johor 26 lelaki dan 17 perempuan (9.1%). Negeri dengan rekod terendah adalah Pahang (0.8%) dengan kesemua respondennya adalah lelaki. Kajian juga mendapati terdapat responden yang lahir di negara Brunei iaitu seramai 10.8 peratus yang terdiri daripada 24 orang lelaki dan 27 orang perempuan. Selain itu, terdapat 0.4 peratus responden yang lahir di Singapura iaitu seorang lelaki dan seorang perempuan.

Rajah 8: Bilangan Responden Mengikut Jantina dan Taburan Negeri Asal**Rajah 9: Bilangan Responden Mengikut Julat Umur**

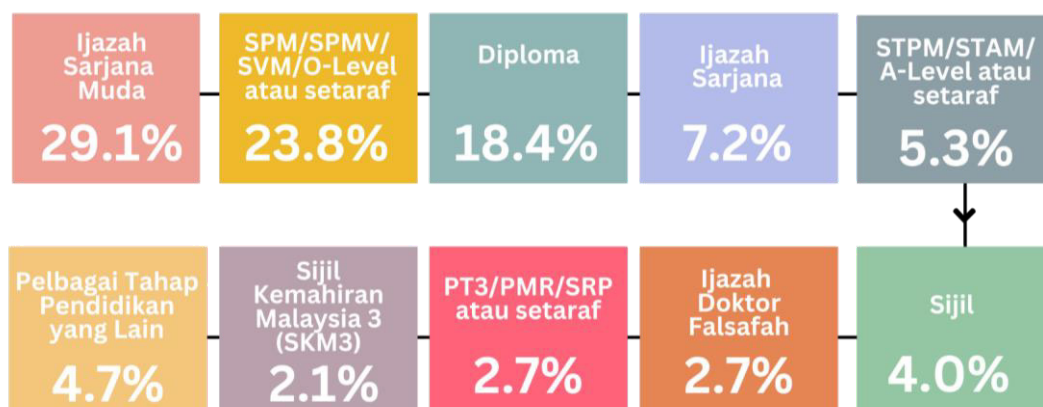
Rajah 9 menunjukkan peratusan responden berdasarkan julat umur. Majoriti responden berada dalam julat umur 30 hingga 39 tahun (29.4%) dan diikuti 40 hingga 49 tahun (26.6%). Responden dalam kalangan umur di bawah 20 tahun dan warga emas yang berumur 60 tahun ke atas masing-masing mencatatkan 5.6 peratus dan 6.2 peratus bilangan responden.

Rajah 10 menyenaraikan peratusan responden mengikut taburan negeri asal. Negeri Sarawak mencatatkan responden tertinggi dengan 40.3 peratus, diikuti dengan Sabah (15.4%), Johor (9.1%) dan Selangor (3.8%). Bagi negeri Sarawak, analisis mendapati daerah Miri mencatatkan bilangan responden tertinggi (43.5%), diikuti Limbang (17.8%) dan Kuching (15.7%)

Rajah 10: Bilangan Responden Mengikut Taburan Negeri Asal dan Daerah di Sarawak

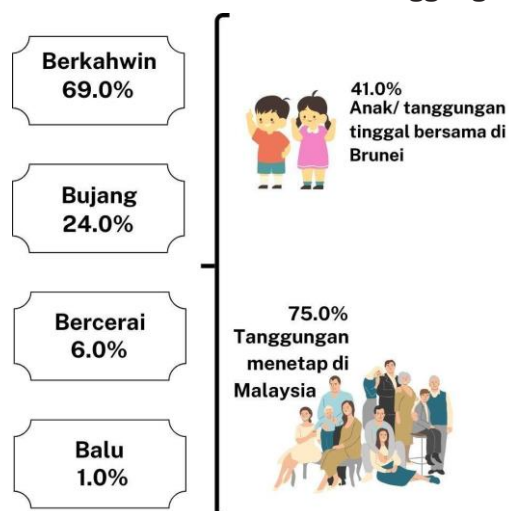
Rajah 11 menunjukkan peratusan responden mengikut tahap pendidikan. Pemegang ijazah sarjana muda merekodkan peratusan tertinggi sebanyak 29.1 peratus, diikuti dengan sijil SPM/SPMV/SVM/O-Level atau setaraf (23.8%), dan Diploma (18.4%). Selain itu, Sijil Kemahiran Malaysia 3 (SKM 3) mencatatkan peratusan 2.1 Sijil-sijil lain hanya mencatatkan peratusan kecil dalam kalangan responden.

Rajah 11. Bilangan Responden Mengikut Tahap Pendidikan

Merentasi kepelbagaian kaum, rajah 12 menunjukkan bangsa Melayu mendominasi survei kajian dengan 44.0 peratus, manakala bangsa Cina mencatatkan 31.4 peratus dan Bumiputera Sarawak sebanyak 10.9 peratus.

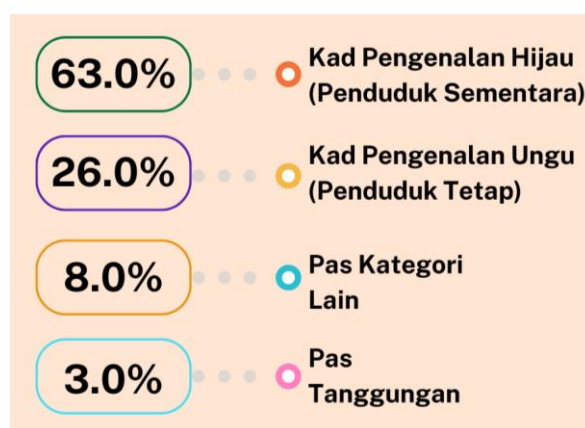
Rajah 12: Bilangan Responden Mengikut Bangsa

Rajah 13 menunjukkan bilangan responden berdasarkan status perkahwinan dan tanggungan. Sebanyak 69.0 peratus daripada responden telah berkahwin, manakala 24.0 peratus adalah bujang. Terdapat sebilangan responden yang bercerai (6.0%) dan kematian pasangan/balu (1.0%). Analisis juga mendapati, seramai 75.0 peratus responden masih mempunyai tanggungan yang menetap di Malaysia.

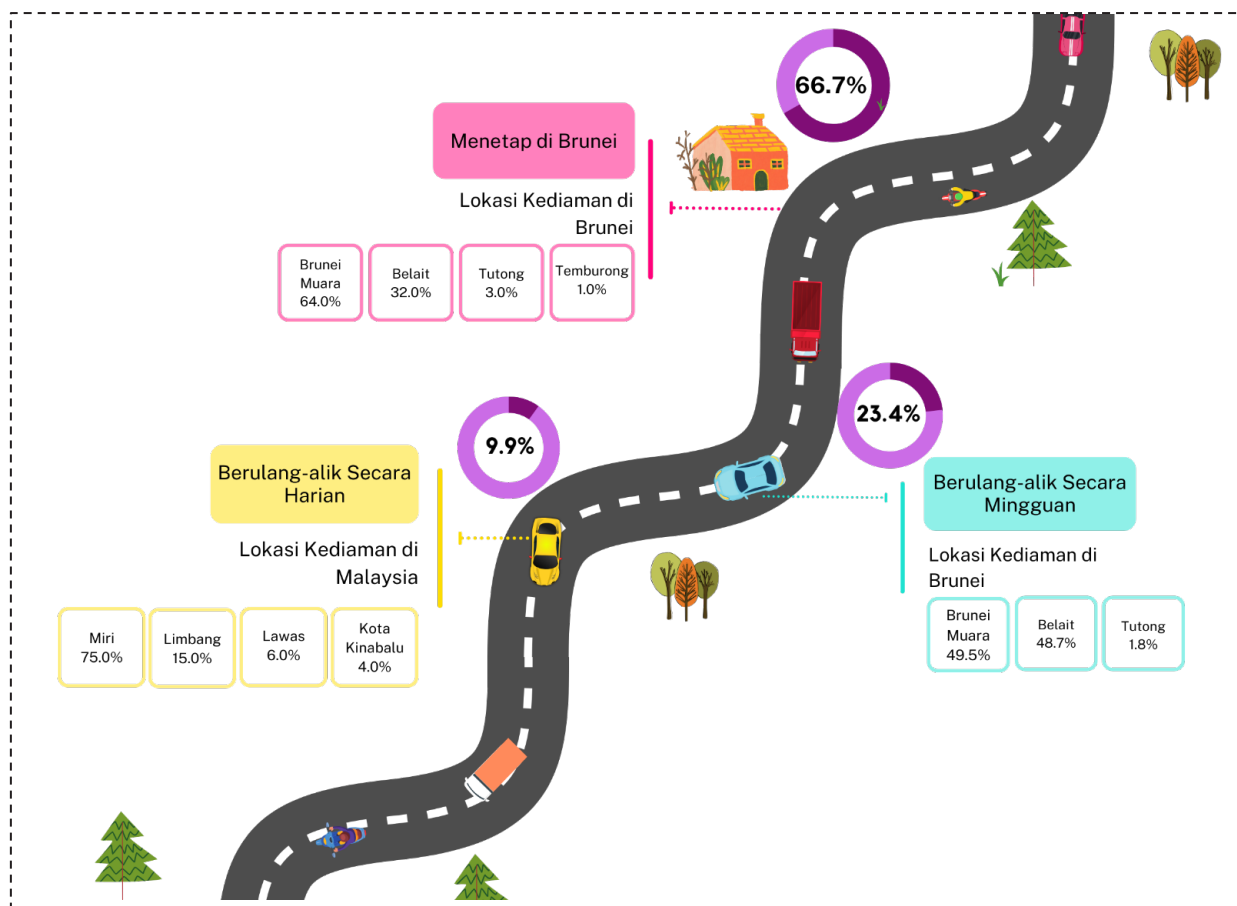
Rajah 13: Bilangan Responden Mengikut Status Perkahwinan dan Tanggungan

Warganegara Malaysia di Brunei sama ada bekerja atau tidak, wajib mempunyai kad pengenalan atau pas sebagai identiti diri. Rajah 14 menunjukkan kategori kategori atau pas yang dimiliki oleh responden. Majoriti responden mempunyai kad pengenalan penduduk sementara (63.0%), manakala 26.0 peratus responden memiliki kad pengenalan kategori penduduk tetap. Selain itu, responden yang menetap di Brunei dengan pas tanggungan adalah sebanyak 3.0 peratus. Pas kategori lain yang terdiri daripada pas penuntut atau pas lawatan adalah sebanyak lapan peratus (8.0%).

Rajah 14: Bilangan Responden Mengikut Kategori Kad Pengenalan / Pas

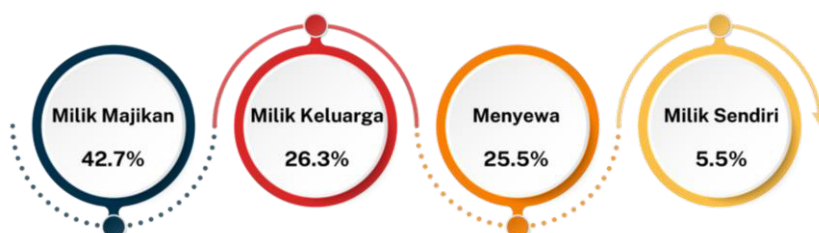

Rajah 15 menunjukkan analisis lokaliti responden berdasarkan pergerakan ulang-alik secara harian dan mingguan atau menetap di Brunei. Sebanyak 66.7 peratus responden menetap di empat (4) daerah di Brunei iaitu Brunei Muara (64.0%), Belait (32.0%), Tutong (3.0%) dan Temburong (1.0%). Selain itu, responden yang berulang-alik secara mingguan adalah sebanyak 23.4 peratus. Majoriti responden menetap di Brunei Muara (49.6%) dan Belait (48.7%). Manakala, hanya 9.9 peratus responden yang berulang-alik secara harian dari Sarawak dan Sabah. Majoriti menetap di Miri (74.0%), selebihnya Limbang (15.0%), Lawas (6.0%) dan Kota Kinabalu (4.0%).

Rajah 15: Lokaliti Warga Malaysia di Brunei Darussalam

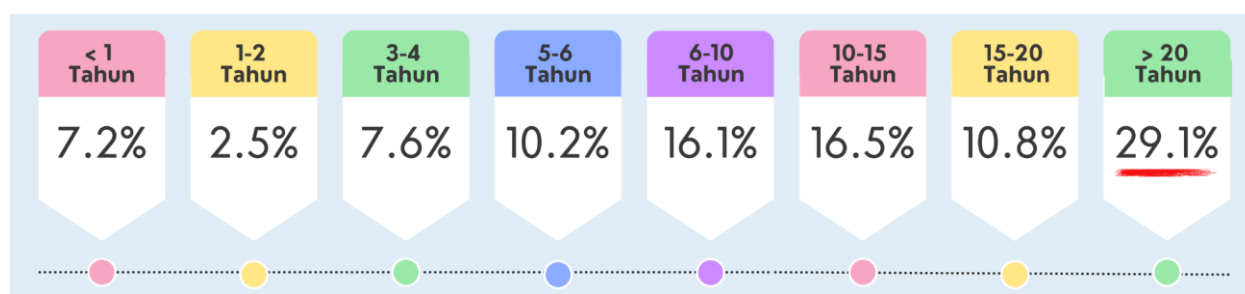
Rajah 16 menunjukkan status milikan rumah kediaman di Brunei dimana 42.7 peratus daripada responden menginap di kediaman yang disediakan oleh majikan. Selain itu, 26.3 peratus responden mendiami tempat tinggal milik keluarga dan 25.5 peratus daripada mereka menyewa di Brunei.

Rajah 16: Bilangan Responden Mengikut Status Milikan Rumah di Brunei Darussalam

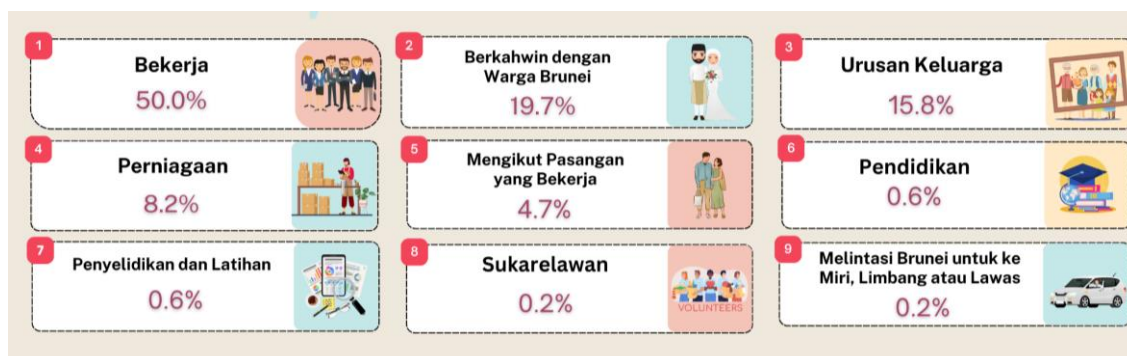

Rajah 17 menunjukkan perubahan peratusan berdasarkan tempoh responden berada atau berulang-alik di Brunei. Kajian mendapati 29.1 peratus telah berada atau berulang-alik ke Brunei selama lebih dari 20 tahun. Peratusan terendah sebanyak 2.5 peratus adalah mereka yang berada di Brunei selama 1 hingga 2 tahun.

Rajah 17: Tempoh Responden Berada atau Berulang-alik di Brunei Darussalam

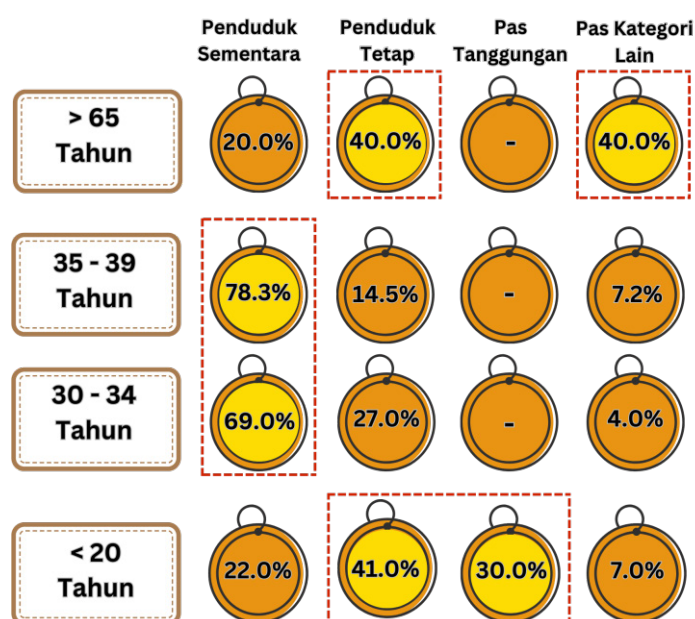

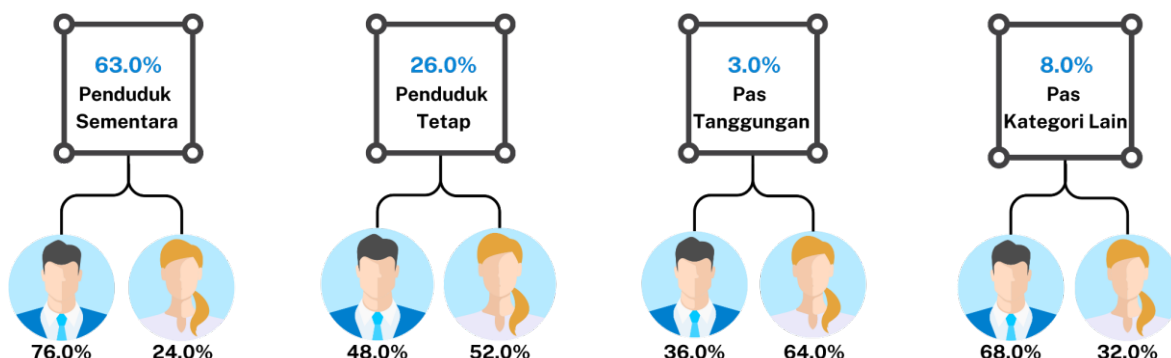
Sepuluh daripada responden memberi maklum balas bahawa mereka berada di Brunei untuk tujuan bekerja (50.0%). Sebanyak 19.7 peratus daripada mereka berada di Brunei dengan alasan berkahwin dengan warganegara Brunei, manakala 15.8 peratus atas urusan keluarga di Brunei. Urusan-urusan lain seperti perniagaan dan mengikut pasangan yang bekerja menyumbang 8.2 peratus dan 4.7 peratus masing-masing. Peratusan kecil dalam kalangan responden adalah atas tujuan pendidikan, penyelidikan dan latihan, menjadi sukarelawan atau melintasi Brunei untuk ke Miri, Limbang atau Lawas (Rajah 18).

Rajah 18: Alasan Responden Berada di Brunei Darussalam

4.1.2 Profil Terperinci Responden

Rajah 19 menunjukkan analisis komprehensif responden berdasarkan julat umur dan kategori pas penduduk. Dapatan utama analisis ini menunjukkan responden yang berumur di bawah 20 tahun majoritinya adalah pemegang pas penduduk tetap (41%) dan pas tanggungan (30%). Bagi responden yang berumur 65 tahun ke atas majoriti daripada mereka merupakan penduduk tetap (40%) dan pas kategori lain (40%). Manakala responden yang berumur di antara 30 hingga 39 majoritinya merupakan pemegang pas penduduk sementara.

Rajah 19: Bilangan Responden Mengikut Julat Umur dan Kategori Pas

Rajah 20: Kategori Pas Responden di Brunei Darussalam Mengikut Jantina

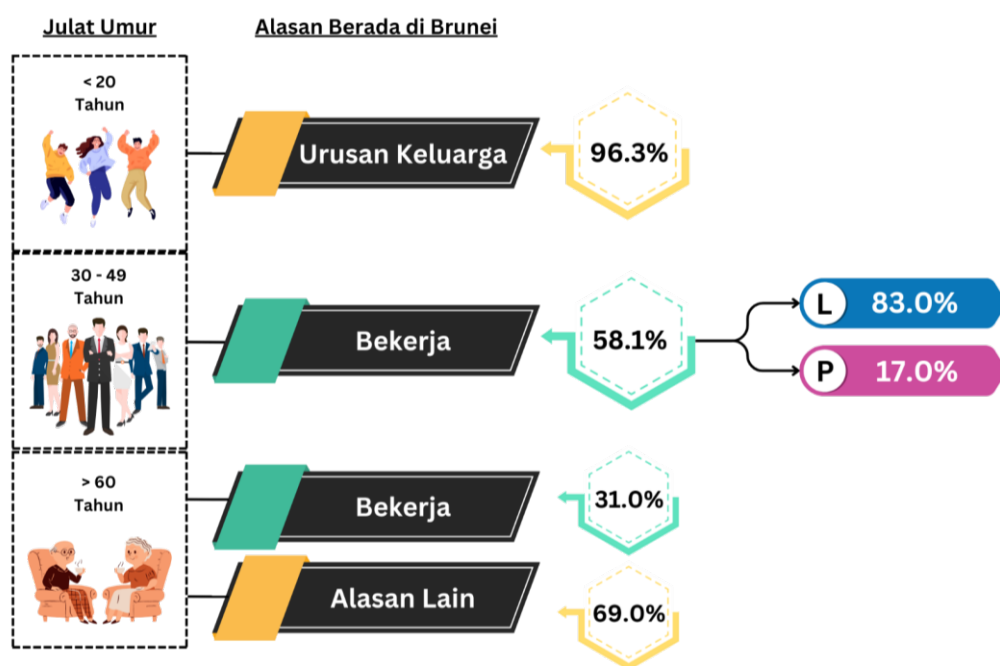
Rajah 20 menunjukkan jantina dan kategori pas yang dimiliki oleh responden. Secara keseluruhan, responden lelaki yang memegang pas penduduk sementara mencatatkan peratusan tertinggi iaitu 76.0 peratus. Bagi kategori penduduk tetap perempuan mencatatkan peratus lebih tinggi berbanding lelaki iaitu 52.0 peratus. (Lampiran A)

Rajah 21: Faktor Responden Berada di Brunei Darussalam Mengikut Status Pekerja

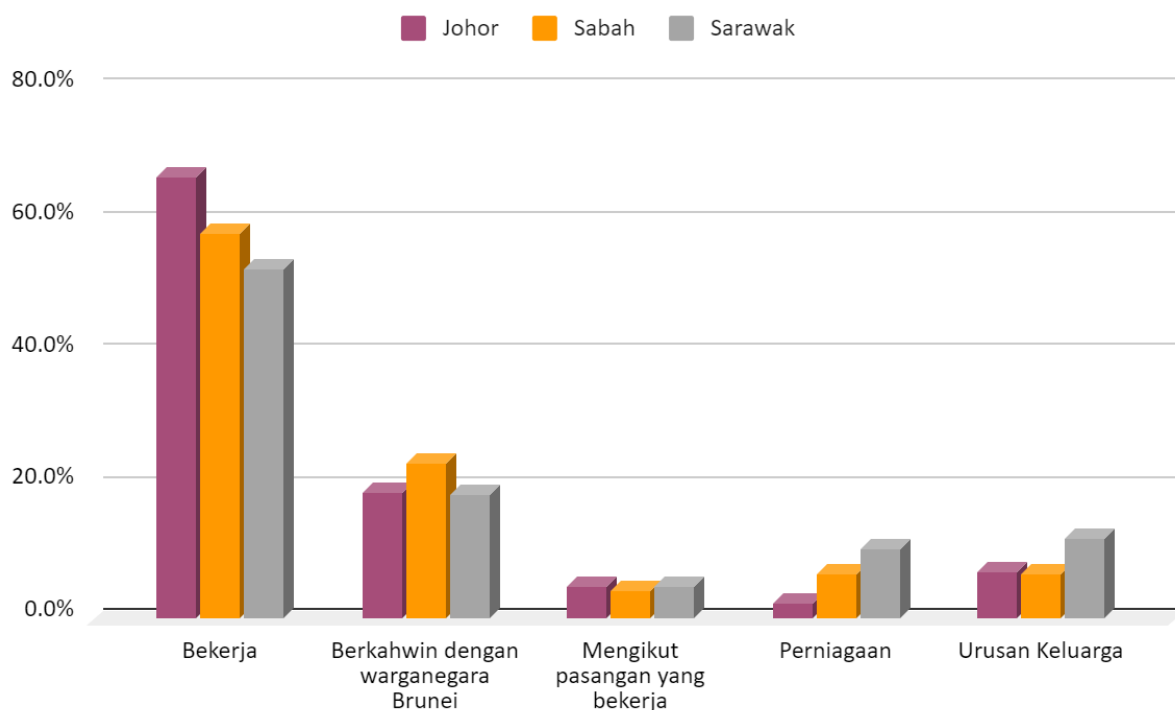
Rajah 21 menunjukkan faktor responden berada di Brunei Darussalam mengikut status pekerjaan. Analisis terperinci dibuat untuk melihat tiga (3) alasan utama berada di Brunei iaitu urusan keluarga, mengikuti pasangan atau berkahwin

dengan warganegara Brunei. Kajian mendapati lebih 50.0 peratus daripada responden bagi setiap kategori tersebut turut bekerja.

Rajah 22: Julat Umur Responden Mengikut Alasan Berada di Brunei Darussalam

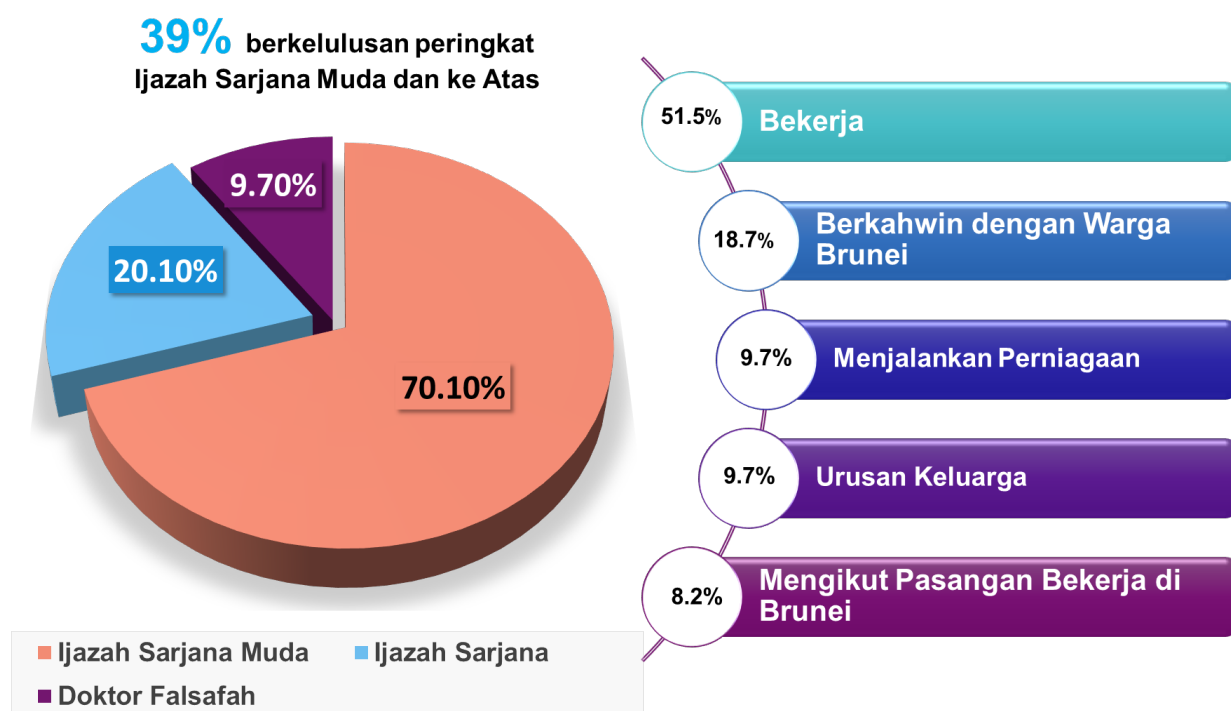

Rajah 22 menunjukkan peratusan responden berdasarkan jantina, julat umur dan alasan mereka berada di Brunei. Majoriti responden yang berumur 20 tahun ke bawah (96.3%) berada di Brunei atas urusan keluarga. Majoriti responden yang berumur 60 tahun ke atas (69.0%) pula berada di Brunei atas tujuan selain untuk bekerja. Dapatan juga menunjukkan bilangan yang tinggi bagi responden yang bekerja adalah dalam julat umur 30 hingga 49 tahun iaitu sebanyak 58.1 peratus. Daripada peratusanini, 83.0 peratus ialah lelaki dan 17.0 peratus ialah perempuan. (Lampiran B)

Carta 4: Negeri Asal dan Alasan berada di Brunei Darussalam

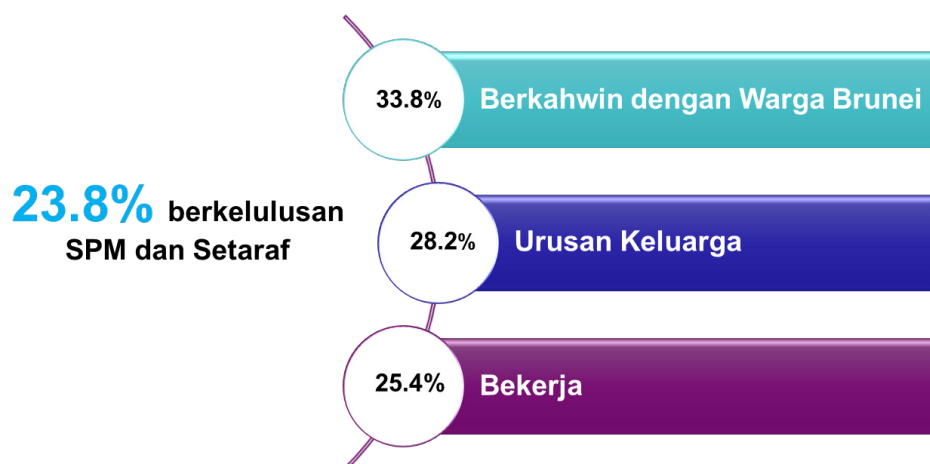
Carta 4 menunjukkan analisis terperinci ke atas tiga (3) negeri asal yang mempunyai bilangan responden tertinggi di Brunei dan alasan berada di Brunei. Analisis mendapati responden yang berasal dari negeri Johor mempunyai peratusan tertinggi bagi tujuan bekerja berbanding dengan negeri-negeri lain. (Lampiran C)

Rajah 23 : Alasan Responden Berada di Brunei Darussalam Mengikut Tahap Pendidikan bagi Peringkat Ijazah Sarjana Muda dan ke Atas

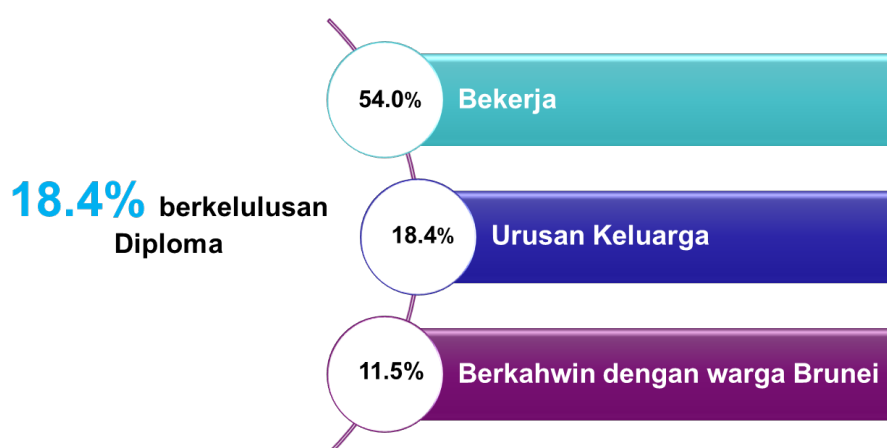
Rajah 23 menunjukkan alasan berada di Brunei mengikut tahap pendidikan bagi Peringkat Ijazah Sarjana Muda dan ke Atas. Analisis mendapati 39.0 peratus responden mempunyai kelayakan akademik peringkat Ijazah Sarjana Muda, Sarjana dan Doktor Falsafah. Daripada jumlah ini, didapati 70.1 peratus memiliki Ijazah Sarjana Muda, 20.1 peratus memiliki Sarjana dan 9.7 peratus memiliki kelayakan akademik peringkat Doktor Falsafah. Analisis terperinci juga menunjukkan hanya 51.5 peratus responden yang memiliki Ijazah Sarjana Muda dan ke atas bekerja di Brunei.

Rajah 24 : Alasan Responden Berada di Brunei Darussalam Mengikut Tahap Pendidikan bagi Sijil Pelajaran Malaysia (SPM) dan Setaraf

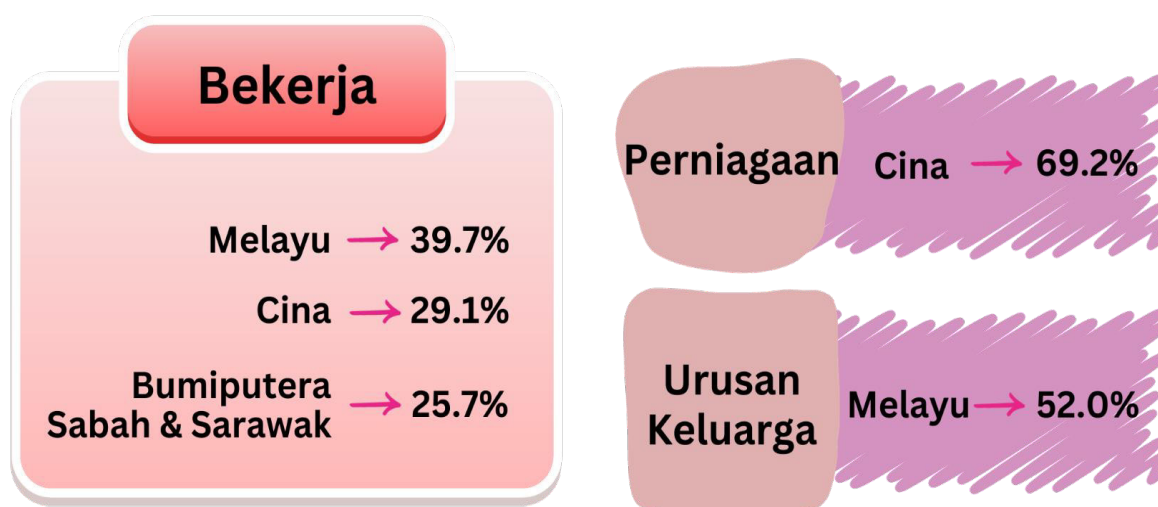
Rajah 24 menunjukkan analisis terperinci alasan berada di Brunei mengikut SPM dan setaraf. Analisis mendapati 33.8 peratus responden berada di Brunei atas alasan berkahwin dengan warga Brunei, diikuti urusan keluarga (28.2%) dan bekerja (25.4%).

Rajah 25 : Alasan Responden Berada di Brunei Darussalam Mengikut Tahap Pendidikan bagi Diploma

Rajah 25 menunjukkan analisis terperinci alasan berada di Brunei mengikut kelulusan Diploma. Analisis mendapati 54.0 peratus responden berada di Brunei atas alasan pekerjaan, diikuti 18.4 peratus atas urusan keluarga dan 11.5 peratus berkahwin dengan warga Brunei.

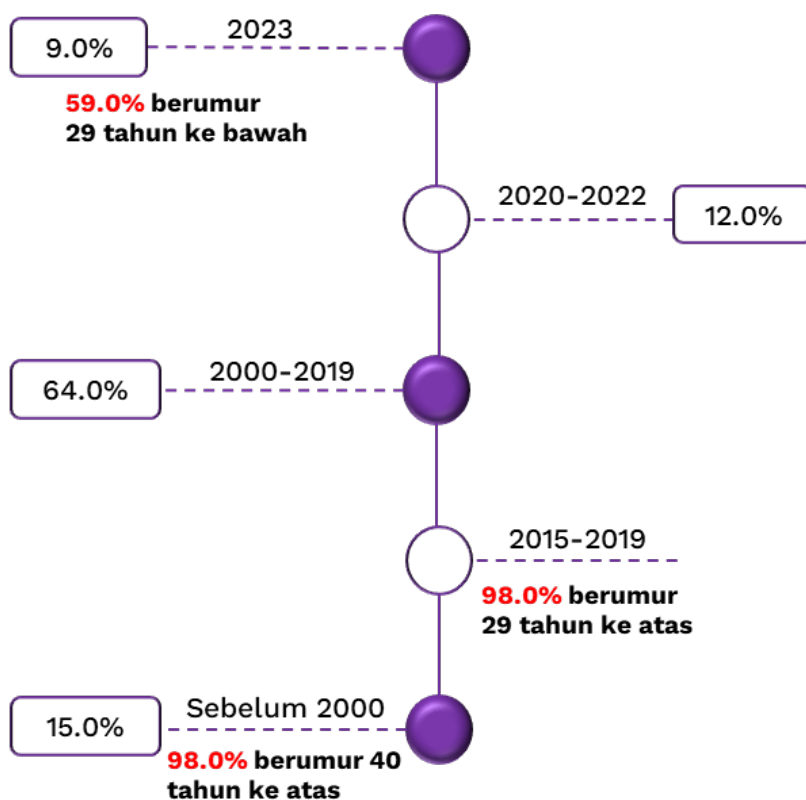
Rajah 26: Alasan Responden Berada di Brunei Darussalam Mengikut Bangsa

Rajah 26 menunjukkan alasan tertinggi berada di Brunei mengikut bangsa. 39.7% responden yang berbangsa Melayu bekerja di Brunei diikuti bangsa Cina (29.1%) serta Bumiputera Sabah dan Sarawak (25.7%). Majoriti responden berbangsa Cina (69.2%) berada di Brunei untuk tujuan perniagaan, manakala majoriti responden Melayu (52.0%) pula atas urusan keluarga. (Lampiran D)

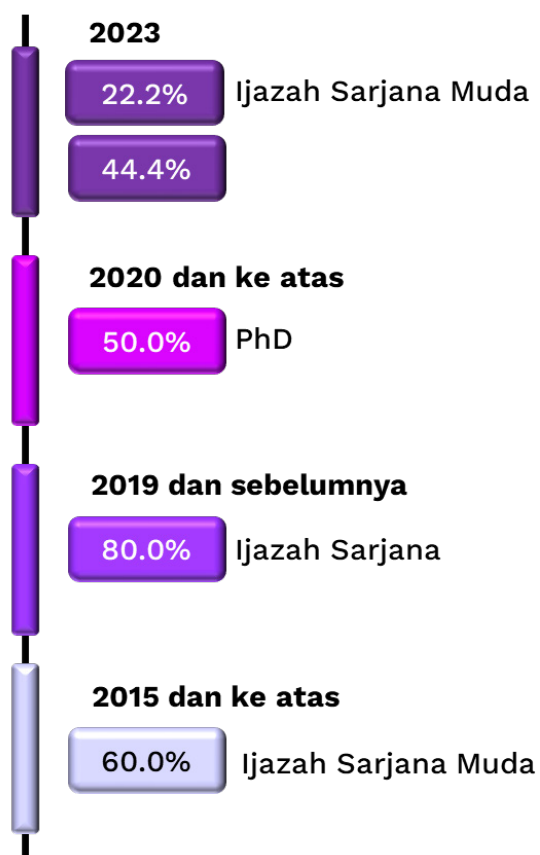
4.2 Profil Responden yang Bekerja di Brunei Darussalam

Rajah 27: Tahun Responden Mula Bekerja di Brunei Darussalam Mengikut Julat Umur

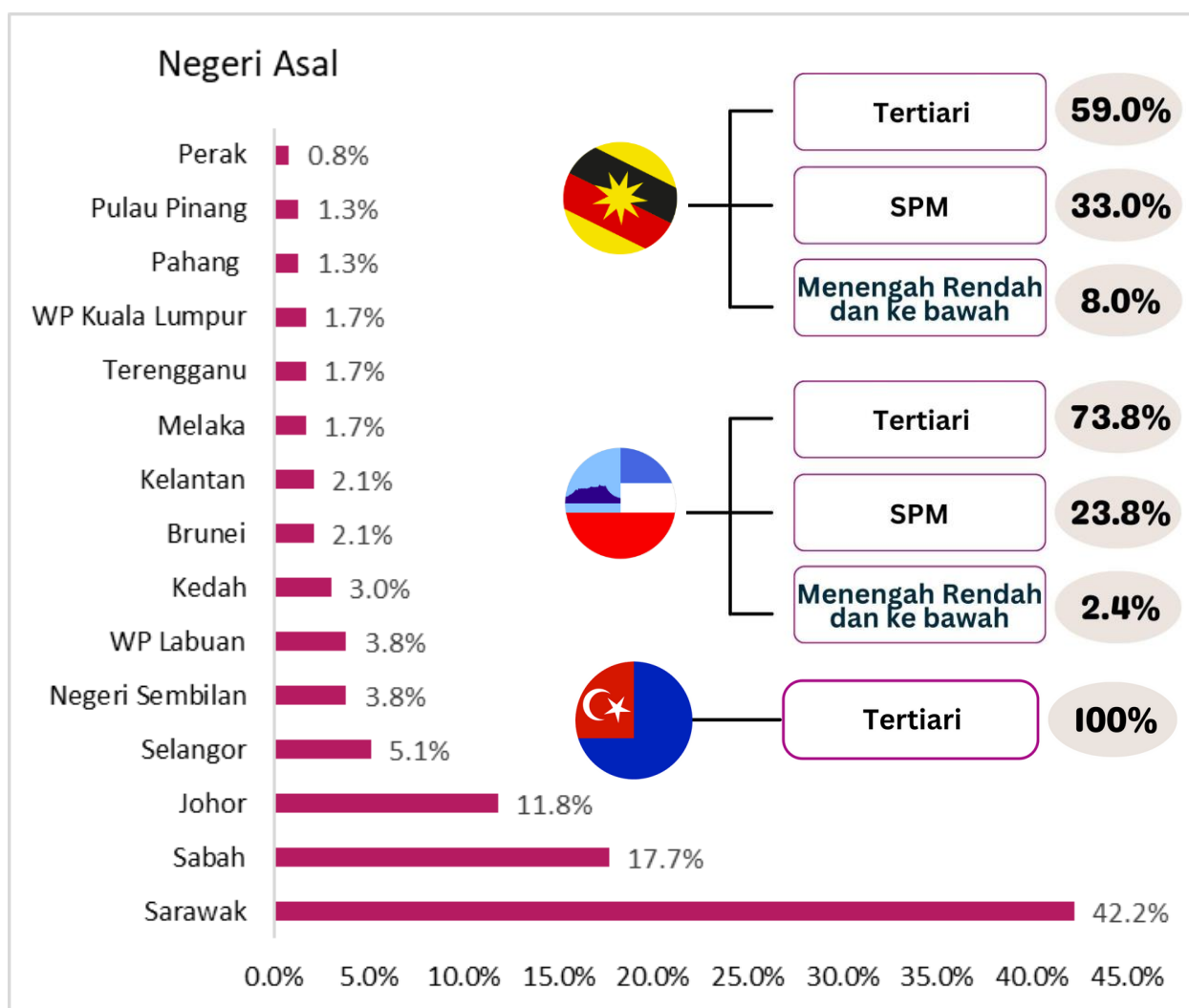

Rajah 27 menunjukkan dapatan terperinci tahun responden mula bekerja di Brunei mengikut julat umur. Sebanyak 15.0 peratus responden mula bekerja di Brunei sebelum tahun 2000 dan 98.0 peratus daripada mereka berumur dalam lingkungan umur 40 tahun ke atas. 64.0 peratus daripada responden bekerja sejak 2000 hingga 2019. Sebanyak 98.0 peratus responden yang bekerja pada 2015 hingga 2019 adalah dalam lingkungan umur 25 tahun ke atas. Dapatan menunjukkan 12.0 peratus dalam kalangan responden memulakan pekerjaan di Brunei semasa pandemik Covid-19 (2020-2022). Sebanyak 9.0 peratus responden mula bekerja di Brunei pada tahun 2023 dan 59.0 peratus daripada mereka adalah berumur 29 tahun ke bawah. (Lampiran E)

Rajah 28: Tahun Responden Mula Bekerja di Brunei Darussalam Mengikut Tahap Pendidikan

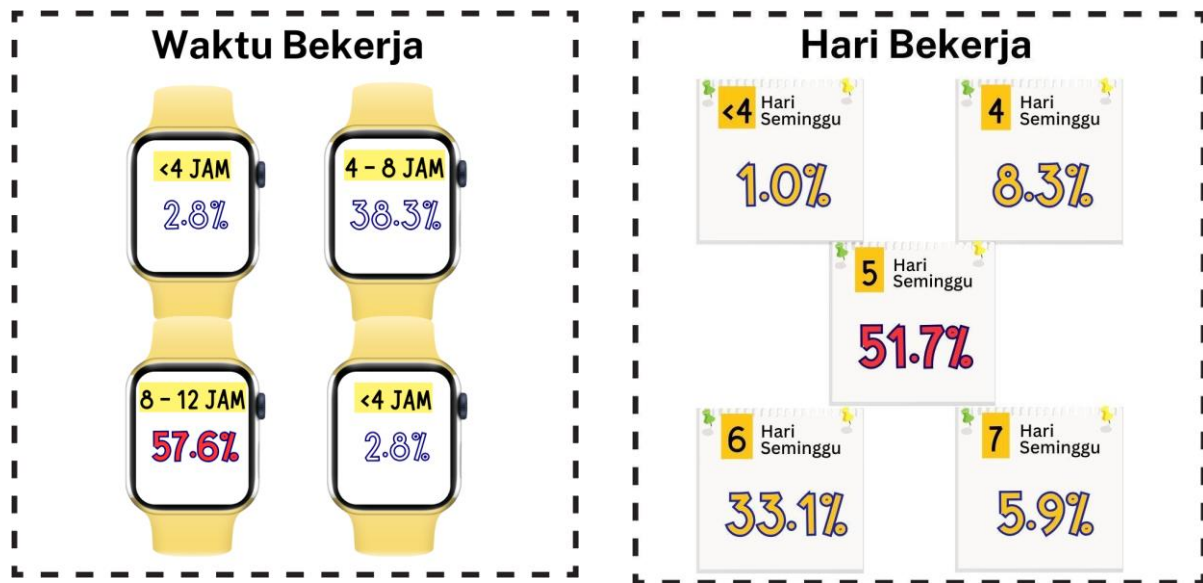

Rajah 28 menunjukkan dapatan utama tahun responden mula bekerja di Brunei mengikut tahap pendidikan. Sebanyak 50.0 peratus responden yang memiliki Ijazah Doktor Falsafah (PhD) mula bekerja di Brunei pada tahun 2020 dan ke atas. Majoriti (80.0%) responden yang memiliki ijazah Sarjana pula mula bekerja di Brunei pada tahun 2019 dan sebelumnya. Analisis juga mendapati majoriti (60.0%) responden yang memiliki ijazah sarjana muda mula bekerja di Brunei pada tahun 2015 ke atas. Manakala 44.4 peratus responden yang mula bekerja di Brunei pada tahun 2023 memiliki kelulusan SPM dan setaraf serta 22.2 peratus berkelulusan Ijazah Sarjana Muda. (Lampiran F)

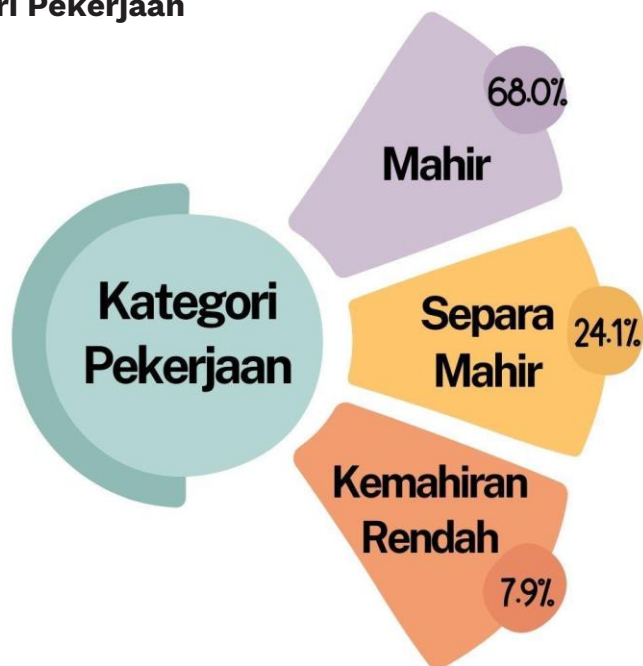
Rajah 29 : Responden Bekerja Mengikut Negeri Asal dan Tahap Pendidikan

Rajah 29 menunjukkan majoriti responden yang bekerja di Brunei berasal dari negeri Sarawak (42.2%), Sabah (17.7%) dan Johor (11.8%). Analisis mendapati majoriti responden yang bekerja di Brunei mempunyai tahap pendidikan tertiar di mana Sabah dan Sarawak masing-masing mencatatkan 73.8 peratus dan 59.0 peratus bilangan responden. Manakala responden yang berasal dari negeri Johor kesemuanya adalah berpendidikan tertiar. (Lampiran G)

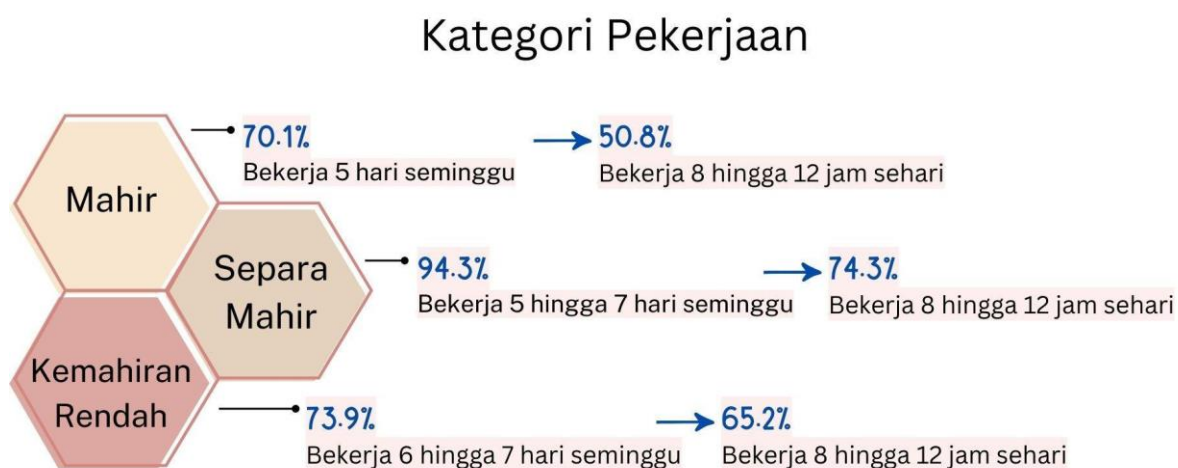
Rajah 30 : Jumlah Jam dan Hari Responden Bekerja

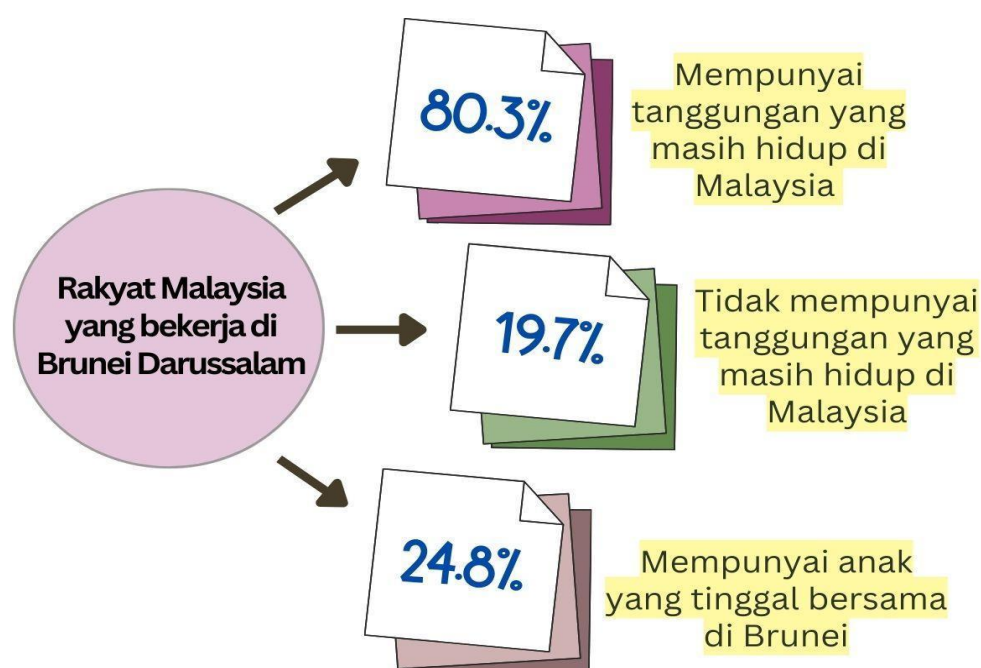
Analisis juga dibuat bagi melihat jumlah jam bekerja sehari dan jumlah hari bekerja seminggu responden. Berdasarkan rajah 30 sebanyak 57.6 peratus responden bekerja lapan (8) hingga dua belas (12) jam sehari dan bekerja lima (5) hari seminggu (51.7%). Secara kesimpulan, dapatan menunjukkan sebanyak 28.3 peratus responden bekerja lima (5) hari seminggu dengan jumlah jam bekerja lapan (8) hingga dua belas (12) jam sehari. (Lampiran H)

Rajah 31 : Kategori Pekerjaan

Kajian ini juga melihat analisis terperinci responden bekerja di Brunei mengikut kategori pekerjaan. Rajah 31 menunjukkan 68.0 peratus rakyat Malaysia yang bekerja di Brunei adalah dalam kategori pekerjaan mahir diikuti 24.1 peratus kategori separa mahir dan hanya 7.9 peratus kategori berkemahiran rendah.

Rajah 32: Jumlah Responden Bekerja Mengikut Kategori Pekerjaan, Bilangan Hari dan Jumlah Jam Bekerja

Rajah 32 menunjukkan dapatan utama jumlah responden bekerja mengikut kategori pekerjaan, bilangan hari dan jumlah jam bekerja. Analisis mendapati 70.1 peratus responden kategori mahir bekerja maksimum lima (5) hari seminggu dan 50.8 peratus daripadanya bekerja dalam tempoh 8 hingga 12 jam sehari. Manakala 94.3 peratus responden dalam kategori separa mahir bekerja 5 hari hingga 7 hari seminggu dan 74.3 peratus daripadanya bekerja dalam tempoh 8 hingga 12 jam sehari. Bagi kategori berkemahiran rendah pula, 73.9 peratus daripada mereka bekerja 6 hari hingga 7 hari seminggu dengan jumlah jam bekerja 8 hingga 12 jam sehari (65.2%). (Lampiran I)

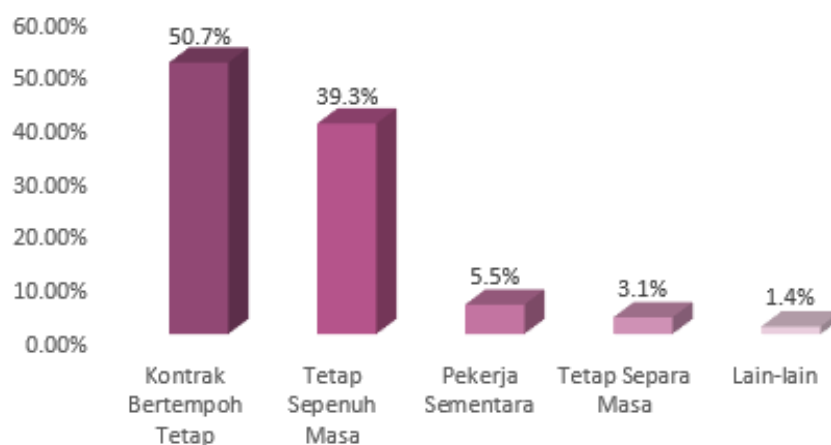

Rajah 33: Jumlah Responden Bekerja yang Mempunyai Tanggungan di Malaysia dan Brunei Darussalam

Rajah 33 menunjukkan dapatan utama jumlah responden bekerja yang mempunyai tanggungan di Malaysia dan Brunei. Analisis mendapati 80.3 peratus responden mempunyai tanggungan yang masih hidup di Malaysia manakala 19.7 peratus tidak mempunyai tanggungan. Selain itu, 24.8 peratus responden yang

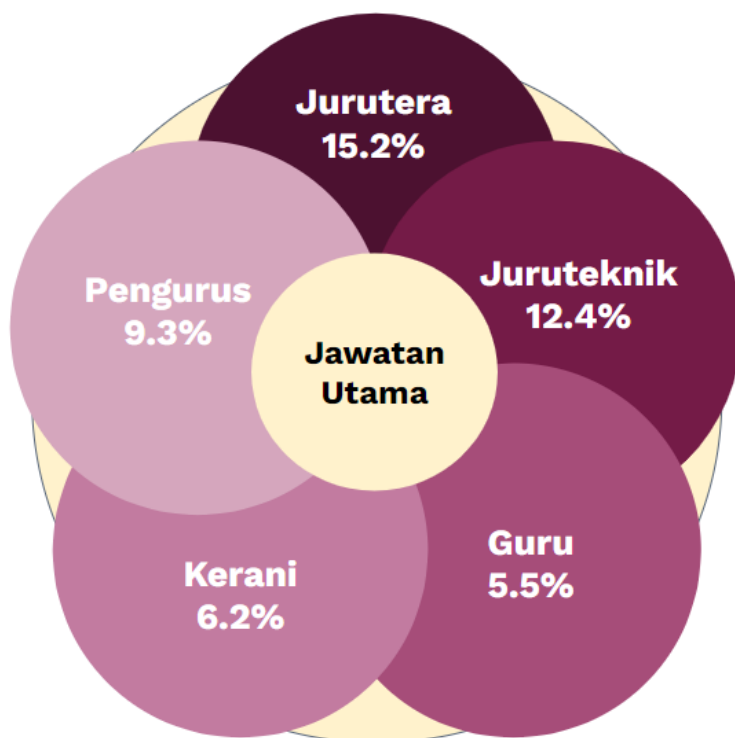
bekerja di Brunei mempunyai anak yang tinggal bersama mereka di Brunei (Lampiran J).

Carta 5 : Jenis Pas Mengikut Status Pekerjaan

Jenis Pas / Kad Pengenalan Brunei	Kontrak Bertempoh Tetap	Tetap Sepenuh Masa	Sementara / Sambilan	Tetap Separa Masa	Lain-lain
Penduduk Sementara	83.7%	76.3%	25.0%	11.1%	75.0%
Penduduk Tetap	12.2%	15.8%	64.3%	55.6%	25.0%
Kategori Lain	4.1%	7.9%	18.8%	33.3%	-

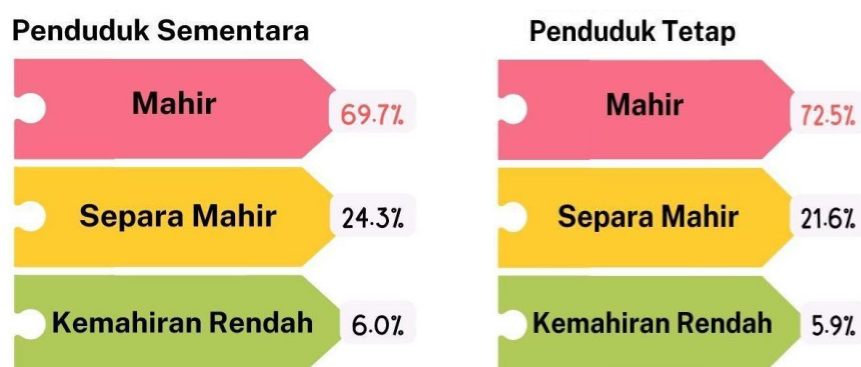
Carta 5 menunjukkan analisis silang jenis pas mengikut status pekerjaan. Majoriti responden yang bekerja di Brunei memiliki kontrak pekerjaan jenis kontrak bertempoh tetap (50.7%) dan tetap sepenuh masa (39.3%). Analisis terperinci mendapati majoriti pemegang Pas Sementara bekerja secara kontrak bertempoh tetap (83.7%) dan kontrak tetap sepenuh masa (76.3%). Manakala pemegang pas penduduk tetap menunjukkan peratusan yang tinggi dalam kategori pekerja sementara atau sambilan (64.3%) dan tetap separa masa (55.6%).

Rajah 34 : Jawatan Utama Rakyat Malaysia yang Bekerja di Brunei Darussalam

Rajah 34 menunjukkan lima (5) jawatan utama yang disandang oleh rakyat Malaysia yang bekerja di Brunei Darussalam. Jawatan utama yang disandang oleh rakyat Malaysia adalah Jurutera (15.2%), diikuti oleh Juruteknik (12.4%), Pengurus (9.3%), Kerani (6.2%) dan Guru (5.5%).

Rajah 35: Kategori Pas dan Kategori Pekerjaan

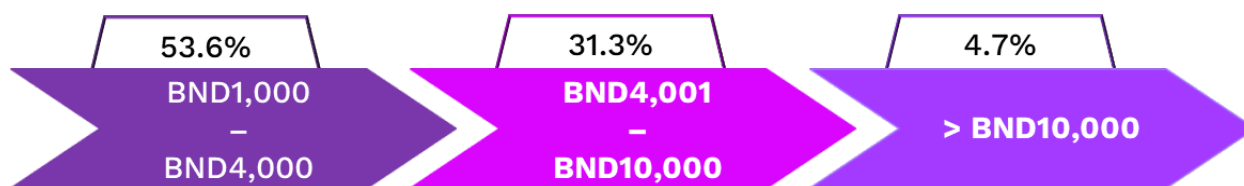
Rajah 35 menunjukkan dapatan utama kategori pas dan kategori pekerjaan. Analisis mendapati majoriti responden yang memegang pas penduduk sementara (69.7%) dan pas penduduk tetap (72.5%) bekerja sebagai pekerja mahir di Brunei. Manakala bagi kategori separa mahir, 24.3 peratus adalah pemegang pas penduduk sementara dan 21.6 peratus adalah pas penduduk tetap. (Lampiran K).

Jadual 4 : Kategori Pas Mengikut Tahun Mula Bekerja

Kategori Pas Brunei Darussalam	<2000	2000 – 2004	2005 – 2009	2010 – 2014	2015 – 2019	2020	2021	2022	2023	Jumlah
Pas Tanggungan							1			1
Pas Penduduk Sementara	24	6	21	46	76	9	6	11	19	218
Pas Penduduk Tetap	13	3	5	5	15	2	1	2	5	51
Pas Kategori Lain			1	2	4	1			3	11
Jumlah	37	9	27	53	95	12	8	13	27	281

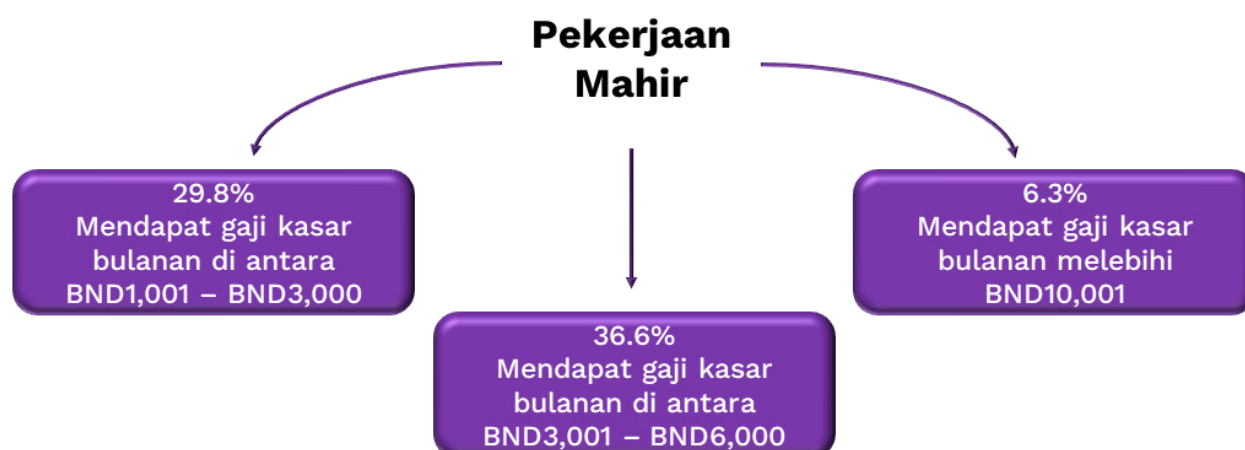
Jadual 4 menunjukkan dapatan utama kategori pas mengikut tahun mula bekerja. Sebanyak 77.6 peratus rakyat Malaysia di Brunei Darussalam adalah pemegang pas penduduk sementara, dan 34.9 peratus daripada mereka mula bekerja sejak 2015 hingga 2019. Peratusan tertinggi (5%) dicatatkan oleh pemegang pas penduduk tetap bagi tahun yang sama.

Rajah 36 : Gaji Kasar Bulanan

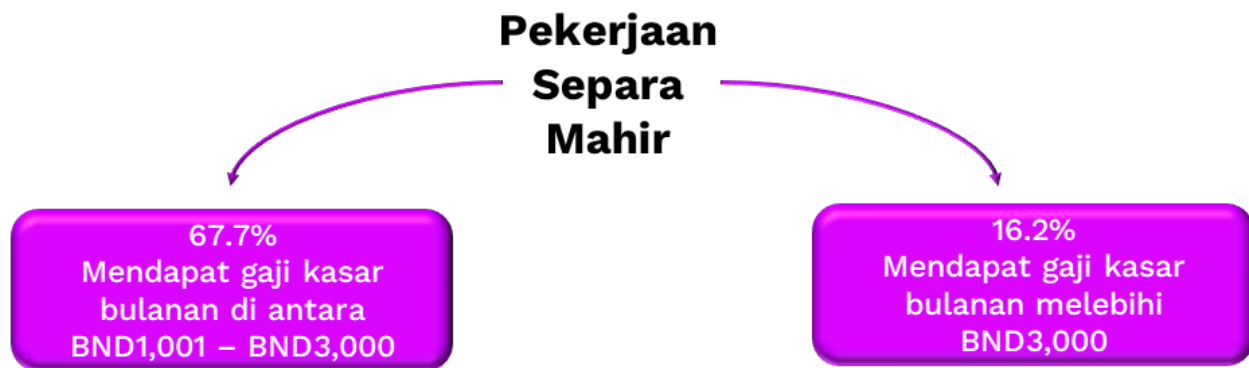

Rajah 36 menunjukkan dapatan utama gaji kasar bulanan bagi semua kategori pekerjaan. Analisis menunjukkan bahawa 53.6 peratus responden menerima gaji di antara BND1,000.00 hingga BND4,000.00, diikuti oleh responden yang menerima gaji kasar bulanan BND4,001.00 hingga BND10,000.00 (31.3%). Seramai 4.7 peratus responden yang bekerja menerima gaji kasar bulanan lebih daripada BND10,000.00 sebulan. (Lampiran L)

Rajah 37 : Gaji Kasar Bulanan Pekerja Mahir

Analisis terperinci responden berdasarkan kategori pekerjaan dan gaji kasar bulanan (Rajah 37) menunjukkan bahawa 29.8 peratus responden yang bekerja di dalam kategori pekerjaan mahir menerima gaji kasar bulanan di antara BND1,001 hingga BND3,000.00, 36.6 peratus menerima gaji di antara BND3,001.00 hingga BND6,000.00, manakala sebahagian kecil iaitu 6.3 peratus menerima BND10,001.00 sebulan. (Lampiran L)

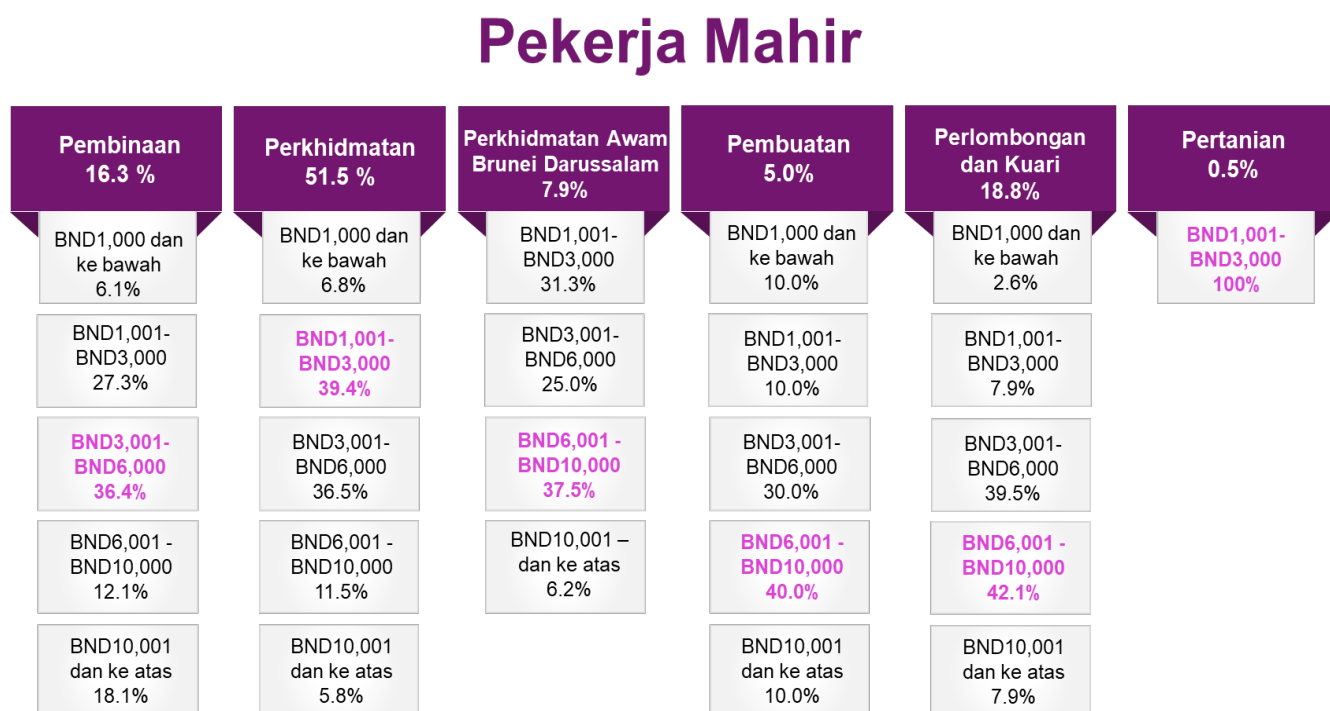
Rajah 38 : Gaji Kasar Bulanan Pekerja Separa Mahir

Rajah 38 menunjukkan kategori pekerjaan separa mahir dan didapati 67.7 peratus responden menerima gaji kasar bulanan di antara BND1,001.00 hingga BND3,000.00 manakala responden yang menerima gaji lebih daripada BND3,000.00 adalah 16.2 peratus. (Lampiran L)

Rajah 39 : Gaji Kasar Bulanan Pekerja Berkemahiran Rendah

Rajah 39 menunjukkan kategori pekerja berkemahiran rendah dan didapati 63.2 peratus responden menerima gaji di antara BND1,001.00 hingga BND3,000.00 sebulan. Manakala 36.8 peratus menerima gaji kasar bulanan BND1,000.00 dan ke bawah. (Rajah 39). (Lampiran L)

Jadual 5 : Gaji Kasar Bulanan Pekerja Mahir Mengikut Sektor Utama

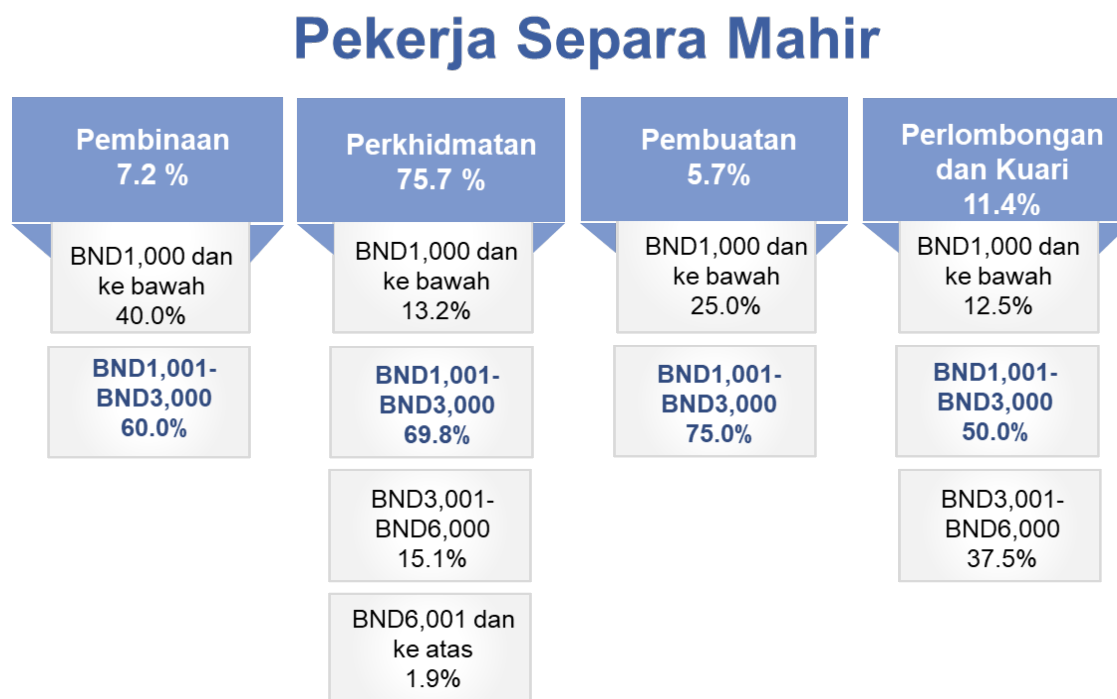
Jadual 5 menunjukkan hubungan di antara pekerja mahir dan gaji kasar bulanan mengikut sektor ekonomi utama di Brunei Darussalam. Didapati majoriti rakyat Malaysia yang bekerja sebagai pekerja mahir bekerja di sektor perkhidmatan (51.5%), diikuti oleh sektor perlombongan dan kuari (18.8%) serta sektor pembinaan (16.3%). Selain itu, 7.9 peratus responden bekerja dalam perkhidmatan awam Kerajaan Negara Brunei Darussalam, 5.0 peratus di sektor pembuatan dan 0.5 peratus di sektor pertanian.

Analisis perbandingan terperinci menunjukkan majoriti responden memperoleh gaji bulanan kasar BND3,001.00 dan ke atas adalah dari sektor pembinaan (66.6%), sektor perkhidmatan (56.8%), sektor pembuatan (80.0%), perlombongan dan kuari (89.5%) dan sektor perkhidmatan awam Kerajaan Negara Brunei Darussalam (68.7%).

Gaji kasar bulanan melebihi BND10,001.00 direkodkan paling ramai di sektor pembinaan (18.1%), pembuatan (10.0%), perlombongan dan kuari (7.9%),

perkhidmatan awam Kerajaan Negara Brunei Darussalam (6.2%) dan sektor perkhidmatan (5.8%).

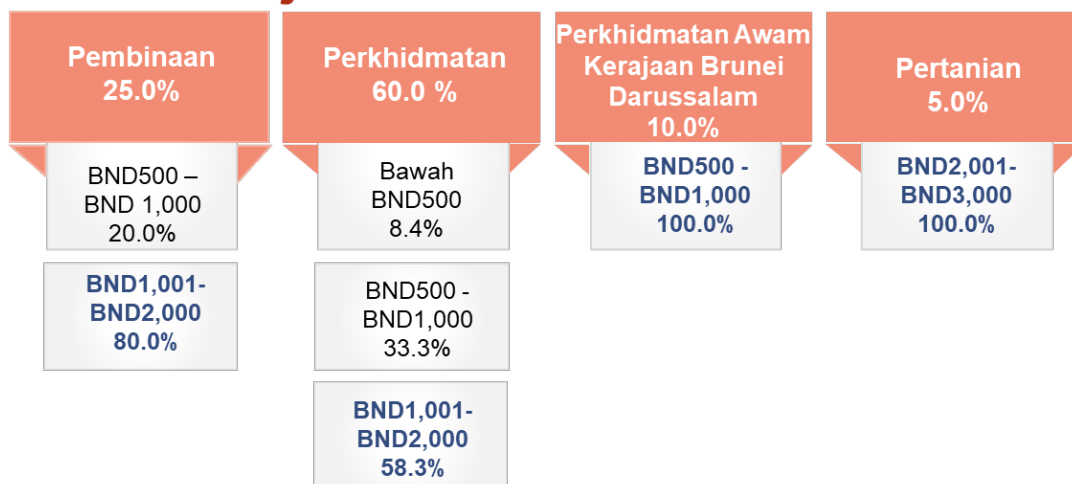
Jadual 6: Gaji Kasar Bulanan Pekerja Separa Mahir Mengikut Sektor Utama

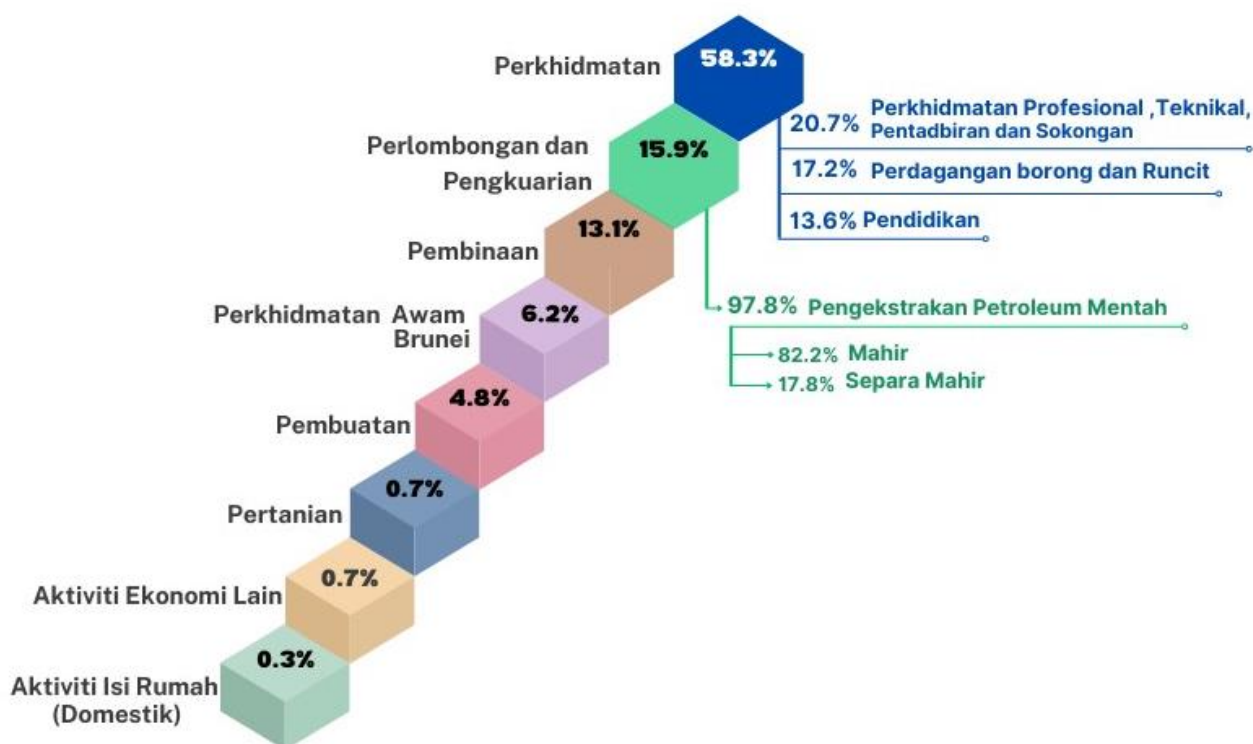
Jadual 6 menunjukkan 84.3 peratus pekerja separa mahir menerima gaji kasar bulanan BND1,001.00 dan ke atas. Responden yang bekerja di sektor Perkhidmatan berpotensi untuk memperoleh gaji bulanan melebihi BND3,000.00 sebulan berbanding dengan sektor lain.

Jadual 7: Gaji Kasar Bulanan Pekerja Berkemahiran Rendah Mengikut Sektor Utama

Pekerja Berkemahiran Rendah

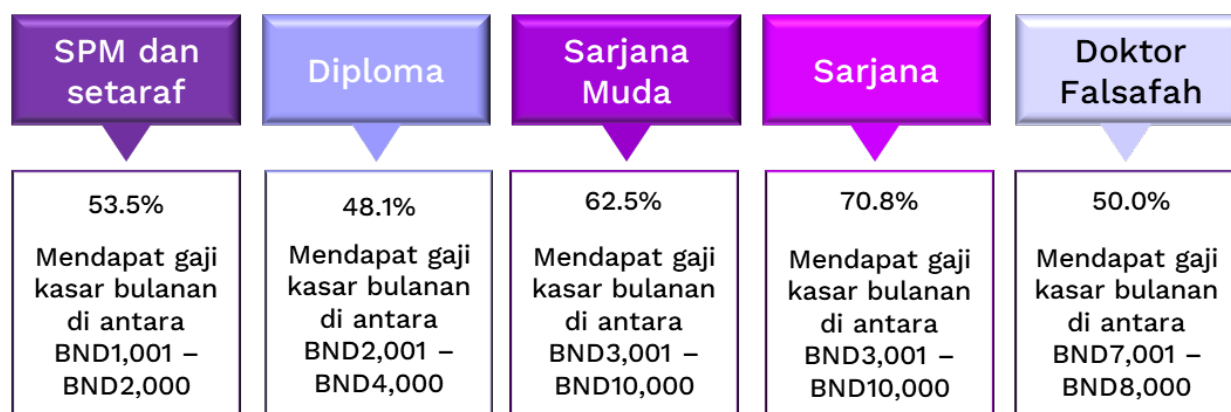
Jadual 7 menunjukkan 60.0 peratus Pekerja Berkemahiran Rendah menerima gaji kasar bulanan BND1,001.00 dan ke atas. Sebanyak 35 peratus memperoleh gaji kasar bulanan BND 500.00 hingga BND1,000.00.

Rajah 40: Pekerjaan Dan Sektor Ekonomi

Rajah 40 menunjukkan rakyat Malaysia majoritinya bekerja di sektor perkhidmatan iaitu sebanyak 58.3 peratus, diikuti oleh sektor perlombongan dan pengkuarian sebanyak 15.9 peratus, sektor pembinaan sebanyak 13.1 peratus dan sektor perkhidmatan awam Kerajaan Negara Brunei sebanyak 6.2 peratus. Bagi sektor perkhidmatan, subsektor Perkhidmatan Profesional, Teknikal, Pentadbiran dan Sokongan mencatatkan sebanyak 20.7 peratus responden. Subsektor Perdagangan Borong dan Runcit pula mencatatkan 17.2 peratus dan diikuti oleh subsektor Pendidikan sebanyak 13.6 peratus.

Manakala bagi sektor Perlombongan dan Pengkuarian pula, sebanyak 97.8 peratus responden bekerja di subsektor Pengekstrakan Petroleum Mentah dengan 82.2 peratus responden bekerja sebagai pekerja Mahir dan 17.8 peratus bekerja sebagai pekerja Separa Mahir.

Rajah 41 : Gaji Kasar Bulanan Mengikut Tahap Pendidikan

Rajah 41 menunjukkan dapatan utama gaji kasar bulanan mengikut tahap pendidikan. Analisis terperinci mendapati bahawa 53.5 peratus responden yang bekerja di Brunei Darussalam dengan kelulusan SPM dan setaraf menerima gaji di antara BND1,001.00 hingga BND2,000.00 sebulan.

Bagi kelulusan Diploma pula didapati 48.1 peratus responden menerima gaji kasar di antara BND2,001.00 hingga BND4,000.00 sebulan. Bagi responden yang bekerja di Brunei Darussalam dengan kelayakan Ijazah Sarjana Muda, didapati 62.5 peratus daripada mereka menerima gaji di antara BND3,001.00 hingga BND10,000.00 sebulan.

Responden yang bekerja dengan kelayakan Sarjana menerima gaji kasar bulanan di antara BND3,001.00 hingga BND10,000.00 sebulan (70%).

Bagi responden yang bekerja dengan kelayakan Doktor Falsafah (PhD), sebanyak 50.0 peratus daripada mereka menerima gaji kasar bulanan di antara BND7,001.00 hingga BND8,000.00 sebulan. (Lampiran N)

Jadual 8 : Gaji Kasar Bulanan Mengikut Kategori Pekerjaan Dan Julat Umur

Julat Umur	Kategori Pekerjaan	Julat Gaji Kasar Bulanan
20 - 29 tahun	Mahir	BND2,001 - BND8,000
	Separa Mahir	BND1,001 - BND3,000
30 - 34 tahun	Mahir	BND3,001 - BND10,000
	Separa Mahir	BND1,001 - BND5,000
35 - 39 tahun	Mahir	BND3,001 - BND11,000
	Separa Mahir	BND1,001 - BND4,000
40 - 44 tahun	Mahir	BND4,001 - BND15,000
	Separa Mahir	BND2,001 - BND6,000
45 - 49 tahun	Mahir	BND3,001 - BND10,000
	Separa Mahir	BND2,001 - BND6,000

Jadual 8 menunjukkan dapatan utama gaji kasar bulanan mengikut kategori pekerjaan dan julat umur. Analisis menunjukkan, 61.5 peratus responden kategori mahir yang berumur di antara 20 hingga 29 tahun dengan 56.3 peratus memperoleh gaji kasar bulanan di antara BND2,001 hingga BND8,000 sebulan. Sebanyak 34.6 peratus responden adalah dalam kategori separa mahir dan 88.9 peratus daripadanya memperoleh gaji kasar bulanan di antara BND1,001.00 hingga BND3,000.00.

Bagi kategori umur di antara 30 hingga 34 tahun, 62.0 peratus daripada kumpulan ini berada dalam kategori mahir dengan 51.6 peratus memperoleh gaji kasar bulanan di antara BND3,001.00 hingga BND10,000.00 sebulan. 28.0 peratus pula bekerja dalam kategori separa mahir, dengan 85.7 peratus di kalangan mereka menerima gaji di antara BND1,001.00 hingga BND5,000.00.

Analisis mendapati 78.4 peratus responden dalam kategori mahir berumur 35 hingga 39 tahun dan 57.5 peratus daripada mereka memperoleh gaji kasar bulanan di antara BND3,001.00 hingga BND11,000.00. Manakala 17.7 peratus

Analisis mendapati 78.4 peratus responden dalam kategori mahir berumur 35 hingga 39 tahun dan 57.5 peratus daripada mereka memperoleh gaji kasar bulanan di antara BND3,001.00 hingga BND11,000.00. Manakala 17.7 peratus adalah dalam kategori separa mahir, dengan 88.9 peratus memperoleh gaji di antara BND1,001.00 hingga BND4,000.00.

Bagi responden yang berumur 40 hingga 44 tahun, didapati 70.7 peratus bekerja dalam kategori mahir dengan 68.9 peratus memperoleh gaji kasar bulanan BND4,001.00 hingga BND15,000.00. Manakala 21.9 peratus bekerja dalam kategori separa mahir, dengan 44.4 peratus dalam kalangan memperoleh gaji di antara BND2,001.00 hingga BND6,000.00.

Selain itu analisis juga mendapati, 73.7 peratus responden yang berumur di antara 45 hingga 49 tahun bekerja dalam kategori mahir, dengan 67.9 peratus memperoleh gaji kasar bulanan di antara BND3,001.00 hingga BND10,000.00 sebulan. Sebanyak 21.1 peratus pula bekerja dalam kategori separa mahir, dengan 50.00 peratus dalam kalangan mereka memperoleh gaji kasar bulanan di antara BND2,001.00 hingga BND6,000.00. (Lampiran N)

4.3 Perancangan Rakyat Malaysia yang Bekerja di Brunei Darussalam

Rajah 40 menunjukkan perancangan rakyat Malaysia yang bekerja di Brunei. Sebanyak 89.0 peratus responden merancang untuk terus bekerja di Brunei dengan 50.0 peratus daripada mereka merancang untuk bekerja lebih dari 6 tahun. Majoriti kelompok ini adalah daripada pekerja kategori mahir.

Rajah 42: Perancangan Rakyat Malaysia yang Bekerja di Brunei Darussalam Mengikut Tempoh dan Kategori Pekerjaan

4.4 Faktor Rakyat Malaysia Memilih untuk Bekerja di Brunei Darussalam

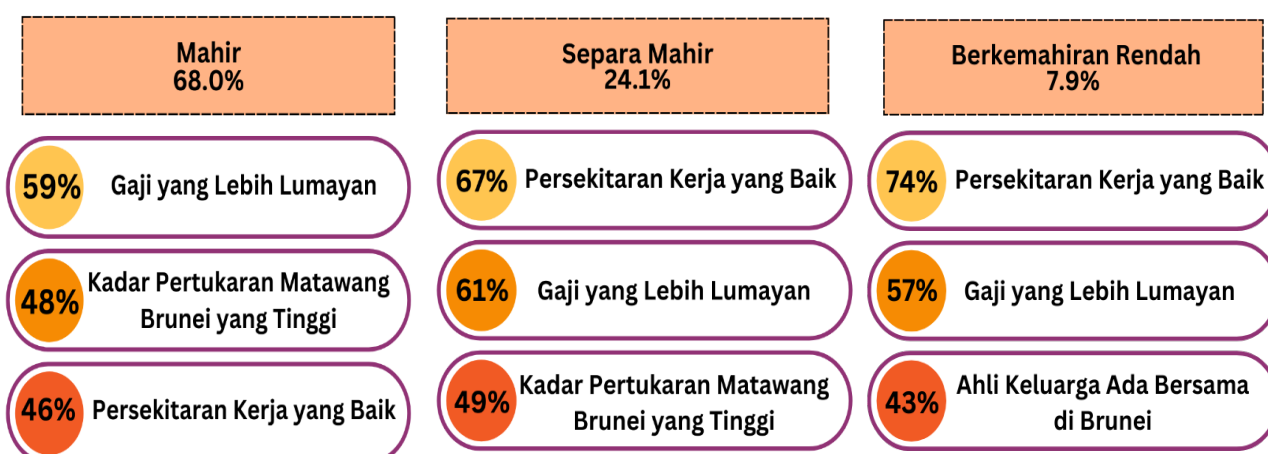
Rajah 43 menunjukkan faktor rakyat Malaysia memilih untuk bekerja di Brunei. Berdasarkan analisis hierarki, faktor responden memilih untuk bekerja di Brunei adalah gaji yang lebih lumayan (59%), diikuti oleh persekitaran kerja yang baik (50%), dan seterusnya kadar pertukaran mata wang Brunei yang tinggi (47%).

Rajah 43: Faktor Rakyat Malaysia Memilih Untuk Bekerja di Brunei Darussalam

Analisis terperinci dijalankan untuk mendapatkan gambaran yang lebih jelas faktor responden memilih untuk terus bekerja di Brunei berdasarkan kategori pekerjaan.

Rajah 44: Faktor Rakyat Malaysia Memilih Untuk Bekerja di Brunei Darussalam Mengikut Kategori Pekerjaan

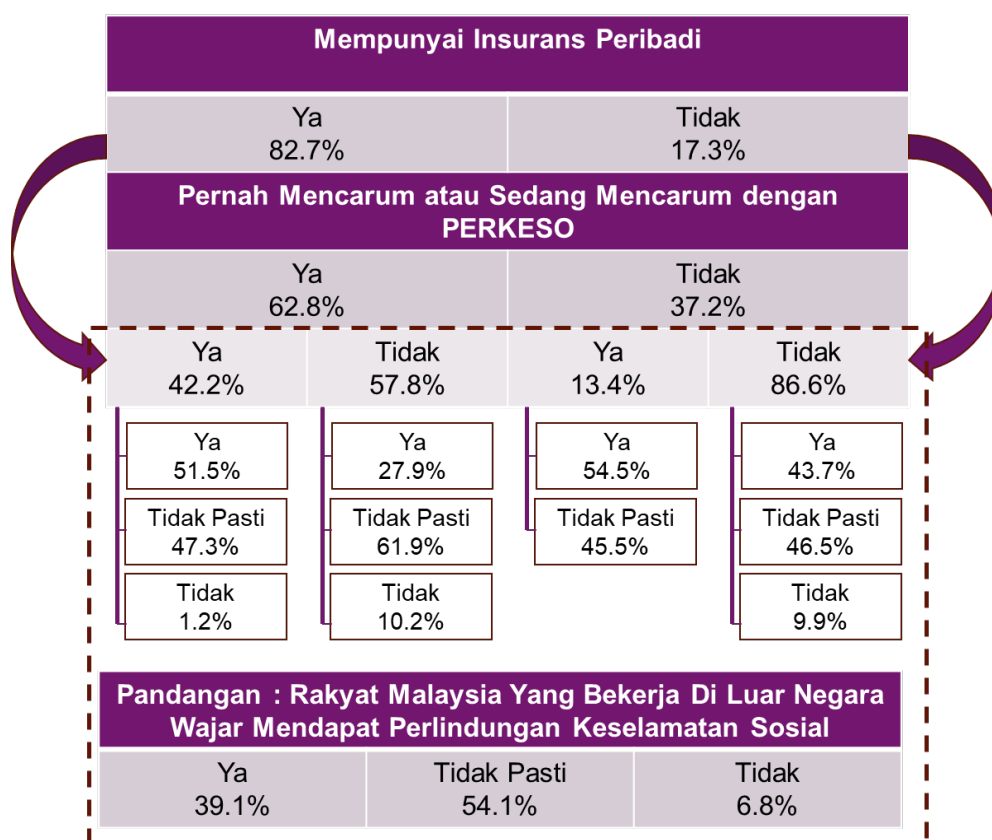

Analisis mendapati responden dalam kategori mahir lebih cenderung untuk kekal bekerja di Brunei disebabkan gaji yang lumayan, kadar pertukaran mata wang Brunei yang lebih tinggi dan persekitaran kerja yang lebih baik. Manakala, responden dalam kategori separa mahir dan rendah mengutamakan persekitaran kerja yang baik sebagai faktor untuk terus kekal bekerja di Brunei. (Rajah 44)

4.5 Profil Perlindungan Keselamatan Sosial Diaspora Malaysia Di Brunei Darussalam

Berdasarkan bab 3, rakyat Malaysia yang bekerja di Brunei dilindungi di bawah Akta Pampasan Pekerja 1957. Kajian ini turut meninjau sekiranya diaspora Malaysia di Brunei mempunyai perlindungan keselamatan sosial tambahan yang akan membantu menjaga kesejahteraan dan kebajikan mereka sekiranya kekal bekerja di Brunei atau balik semula ke Malaysia.

Rajah 45 : Analisis Terperinci Responden Berkaitan Perlindungan Keselamatan Sosial

Rajah 45 menunjukkan analisis terperinci responden berkaitan perlindungan keselamatan sosial. Analisis mendapati 82.7 peratus responden mempunyai insurans peribadi. Sebanyak 62.8 peratus responden pernah atau sedang mencarum PERKESO. Analisis turut menemui 42.2 peratus responden yang memiliki insurans peribadi turut pernah atau sedang mencarum dengan PERKESO.

Responden turut memberikan pandangan mereka terhadap kewajaran sekiranya rakyat Malaysia yang bekerja di luar negara diberikan perlindungan sosial sebagaimana rakyat Malaysia yang bekerja di Malaysia, dan didapati 54.1 peratus responden memberikan jawapan tidak pasti dan 39.1 peratus bersetuju sekiranya Malaysia memberikan perlindungan keselamatan sosial kepada rakyat Malaysia yang bekerja di luar negara. Andaian yang boleh digunakan untuk menjawab kenapa bilangan responden yang tidak pasti adalah tinggi kerana ketiadaan maklumat berkaitan inisiatif Malaysia untuk memberikan perlindungan keselamatan sosial kepada rakyat Malaysia yang bekerja di luar negara.

Rajah 46 : Skim Persaraan dan Caruman Kumpulan Wang Simpanan Pekerja (KWSP)

Rajah 46 menunjukkan hanya 38.5 peratus rakyat Malaysia di Brunei memiliki skim persaraan individu, dan daripada jumlah ini didapati 62.1 peratus pernah atau sedang membuat caruman kepada KWSP. Bagi responden yang tidak

mempunyai skim persaraan individu (61.5%) didapati 45.0 peratus daripada mereka pernah atau sedang mencarum KWSP.

4.6 Isu dan Cadangan Penambahbaikan Pengurusan Diaspora Malaysia

Kajian ini telah mengenalpasti beberapa isu dan cadangan penambahbaikan yang diberikan oleh responden melalui survei atas talian seperti berikut:

4.6.1 Isu Gaji dan Cukai

Mulakan dengan diaspora di ASEAN. Isu pokok pekerjaan di Malaysia perlu diatasi segera. MOHR perlu fokus tentang isu pekerja tempatan. MOHR cuba menjuarai isu pekerja asing. Ini ibarat kera di hutan disusukan, anak di rumah mati tak bagi makan. Golongan muda kerja di luar negara dicop pengkhianat. Tapi gaji minima RM1500 tak naik lagi. My son working as 3D worker di Australia gaji 5 kali ganda dari gaji minimum Malaysia. Please do something.

-61, Johor-

Malaysia as a country itself need to improve first namely lowering personal income tax rate, the foreign currency exchange rate against the USD and inflation rate.

-43, Sarawak-

Improve salary rate. Malaysia should follow Brunei government. More vacancy for local worker than foreigner

-31, Sarawak-

4.6.2 Isu Pengurusan Imigresen

Percepat dan permudah urusan renew passport di High Commision Malaysia di Brunei, tak perlulah bawa anak damit baru lahir bersama kemudian queue dekat sejam lebih bersama ibu dalam pantang. Akhirnya pendaftaran di JPN Putrajaya masih tak juga masuk sistem selepas lebih 10 bulan. Anak lahir April 2022, sampai Mac 2023 masih belum masuk data kewarganegaraan dalam pangkalan data JPN. Tak boleh nak dapat no MyKid, susah semua urusan anak nak buat insurans or simpanan di Malaysia.

-39, Selangor-

Reduce chop passport or else scanning

-29, Sabah-

To provide dedicated vehicle fast lane for Malaysian crossing borders with exemption of stamping passport.

-47, Melaka-

Special immigration lane for daily commute

-27, Sarawak-

4.6.3 Membina Jaringan Kerjasama Strategik

Adakan kerjasama yang baik dalam bidang pendidikan dan ekonomi supaya ada hubungan baik dua hala.

-56, Negeri Sembilan-

Be more proactive in reaching out to expats living in Brunei

-35, Selangor-

Embassy Malaysia Brunei mesti mempunyai hubungan erat dengan badan-badan NGO, Persatuan Malaysia, Persatuan Kebajikan Rakyat Malaysia Brunei dan Institusi Kerajaan dan Swasta untuk mendapatkan data rakyat Malaysia yang bekerja di Brunei

-52, Kelantan-

Lebih baik jika Kedutaan Malaysia di Brunei dapat bekerjasama dengan pengurusan diaspora Malaysia untuk memberikan penerangan secara face to face bersama rakyat Malaysia di Brunei Darussalam

-33, Selangor-

4.6.4 Menyantuni Rakyat Malaysia di Luar Negara

Be closer to the ground and mingle around with all walk of life of Malaysians locally.

-56, Negeri Sembilan-

Malaysia High Commision to frequently organize meet-up or social event with Malaysians to make them feel at home.

-35, WP Kuala Lumpur-

Invitation to Embassy Program individually not just for certain quarters only. Not everyone is associated with certain associations.

-56, Negeri Sembilan-

Portal to express view and opinions.

-41, Sarawak-

Selalu mengadakan perjumpaan dan perbincangan dengan rakyat Malaysia yang tinggal di Brunei mengenai masalah terkini.

-41, Sarawak-

4.6.5 Menambah baik Perkhidmatan Kepada Rakyat Malaysia di Luar Negara

Kebajikan dan bantuan dari segi kesihatan dan urusan pendidikan di Negara Brunei dipermudahkan serta bantuan kewangan diberikan seperti di Malaysia

-47, Sarawak-

Sentiasa membuat survei bagi rakyat yang bekerja di luar negara

-34, Negeri Sembilan-

Terus sentiasa prihatin kepada warga Malaysia tanpa hanya untuk golongan bisnes yang mempunyai kepentingan lain. Terus memudahcara apa jua urusan rasmi yang dikendalikan oleh Suruhanjaya Tinggi Malaysia.

-61, Johor-

The people in charge in developing and monitoring the database and system must be supported by all. Make sure no hidden agendas. Flexibility because we don't have the time to queue all day at Malaysia High Commission for registration.

-49, Sarawak-

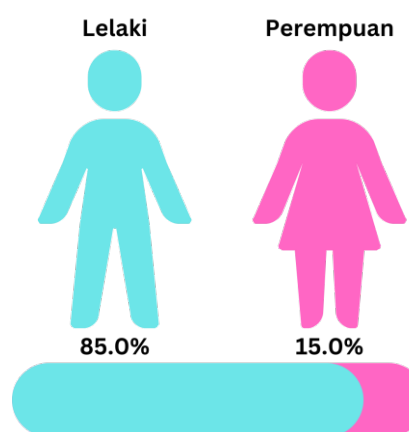
4.7 Kajian Kes Pelajar Institusi Latihan Jabatan Tenaga Manusia (ILJTM): Kecenderungan Perancangan Kerjaya Pelajar Untuk Bekerja di Luar Negara Setelah Tamat Kursus

Analisis kajian kes kecenderungan pelajar ILJTM untuk bekerja di luar negara ini akan melihat dari aspek profil pelajar yang mengandungi maklumat demografi, tahap persijilan, jenis institusi dan kecenderungan kerjaya. Survei secara dalam talian telah dijalankan yang melibatkan jumlah responden seramai 8,442 orang.

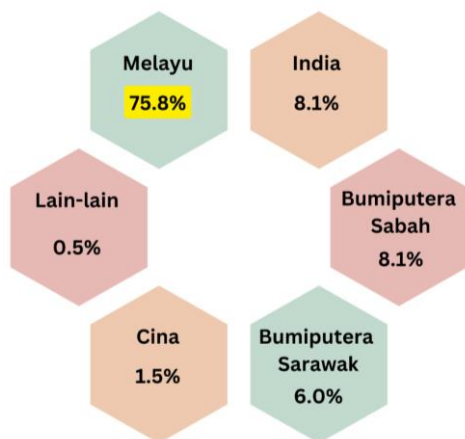
4.7.1 Profil Pelajar

Rajah 47 menunjukkan majoriti responden adalah pelajar lelaki iaitu 85.0 peratus, dan pelajar perempuan hanya 15.0 peratus. Bilangan ini adalah selaras dengan kapasiti, kemudahan logistik dan jenis kursus yang ditawarkan yang cenderung diminati oleh pelajar lelaki.

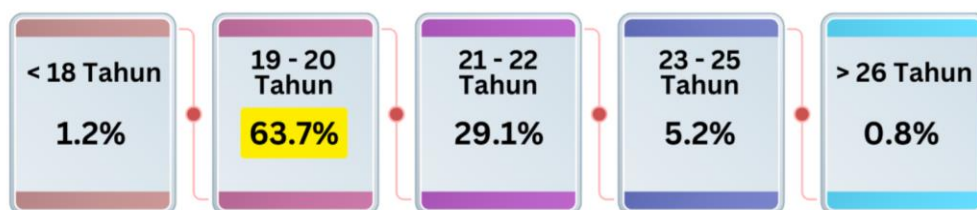
Rajah 47 : Bilangan Pelajar Mengikut Jantina

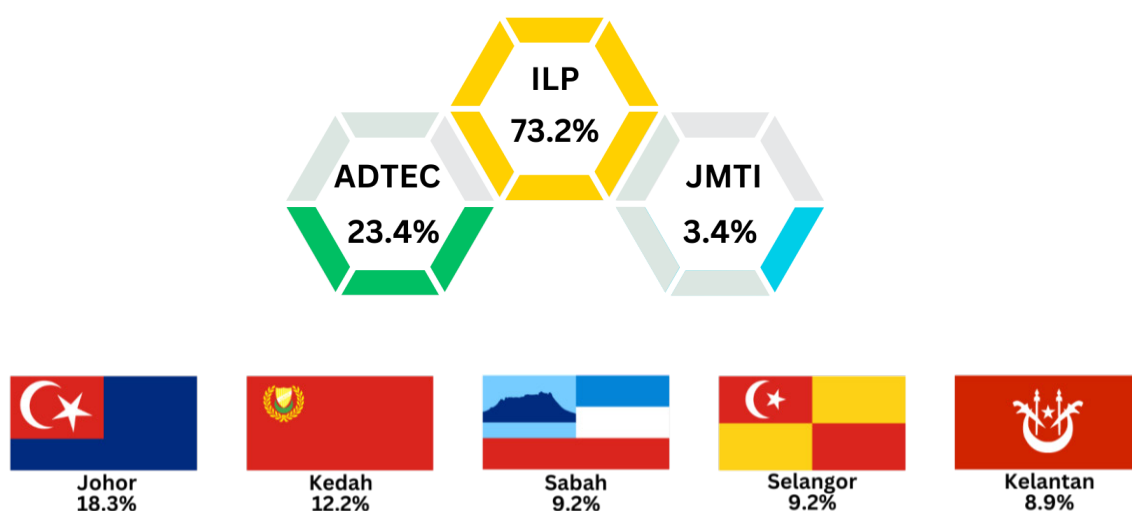
Rajah 48 : Bilangan Pelajar Mengikut Bangsa

Rajah 48 menunjukkan analisis pelajar berbangsa Melayu adalah majoriti dengan peratusan sebanyak 75.8 diikuti oleh pelajar berbangsa India (8.1%), Bumiputera Sabah (8.1%), Bumiputera Sarawak (6.0%), Cina (1.4%) dan bangsa-bangsa lain (0.5%).

Rajah 49: Bilangan Pelajar Mengikut Umur

Rajah 49 menunjukkan majoriti responden berumur di antara 19 hingga 20 tahun (63.7%), diikuti oleh responden yang berumur 21 hingga 22 tahun (29.1%). Terdapat juga responden yang berumur lebih 26 tahun ke atas kerana dasar ILJTM yang tidak menetapkan sebarang had umur sesuai dengan slogan pembelajaran sepanjang hayat.

Rajah 50: Bilangan Pelajar Mengikut Institusi dan Negeri Asal

Rajah 50 menunjukkan majoriti responden merupakan pelajar Institut Latihan Perindustrian (ILP) (73.2%) diikuti oleh pelajar Pusat Latihan Teknologi Tinggi (ADTEC) (23.4%) dan Institut Teknikal Jepun Malaysia (JMTI) (3.4%). Lokaliti ILJTM juga turut mempengaruhi bilangan responden kajian ini, di mana bilangan responden tertinggi berasal dari negeri Johor (18.3%), diikuti oleh Kedah (12.2%), Sabah (9.2%), Selangor (9.2%) dan Kelantan (8.9%).

Jadual 9: Bilangan Pelajar Mengikut Tahap Persijilan dan Julat Umur

Tahap Persijilan	Julat Umur					
	< 18 tahun	19-20 tahun	21-22 tahun	23-25 tahun	> 26 tahun	Jumlah
SKM 1		21	23	3		47
SKM 2	12	356	44	7	4	423
SKM 3	72	4278	1006	167	34	5557
DKM	18	666	1324	253	22	2283
DLKM		20	42	6	3	71
Lain-lain	2	31	11	5	3	52
Jumlah	104	5372	2450	441	66	8433

Jadual 9 menunjukkan analisis terperinci demografi responden (analisis silang di antara tahap persijilan responden dan julat umur) yang menunjukkan majoriti responden (66.0%) adalah pelajar tahap Persijilan SKM 3 dengan 77.0 peratus daripada mereka berumur di antara 19 hingga 20 tahun. Manakala 58.0 peratus pelajar DKM pula berumur di antara 21 hingga 22 tahun.

4.7.2 Kecenderungan Kerjaya

Bagi mendapatkan senario terbaik ecenderungan kerjaya responden, analisis silang tiga (3) peringkat dilaksanakan dengan menjadikan pembolehubah perancangan kerjaya sebagai asas analisis.

Jadual 10: Perancangan Kerjaya Pelajar Mengikut Jenis Institusi

Perancangan Kerjaya	Jenis Institut			Jumlah	
	ILP	JMTI	ADTEC		
Bekerja	2166	162	1304	3632	43.00%
Berehat Sementara	142	7	23	172	2.00%
Melanjutkan Pelajaran Lebih Tinggi	3631	114	566	4311	51.10%
Mendapatkan Kemahiran Lain	225	7	77	309	3.70%
Tidak Pasti	10	-	4	14	0.20%
Jumlah	6174	290	1974	8438	100.00%

Jadual 10 menunjukkan perancangan kerjaya responden mengikut jenis institusi. Sebanyak 51.1 peratus responden memilih untuk melanjutkan pelajaran lebih tinggi dan majoritinya adalah pelajar ILP. Manakala, 43.0 peratus memilih untuk bekerja dan majoritinya adalah daripada pelajar ADTEC.

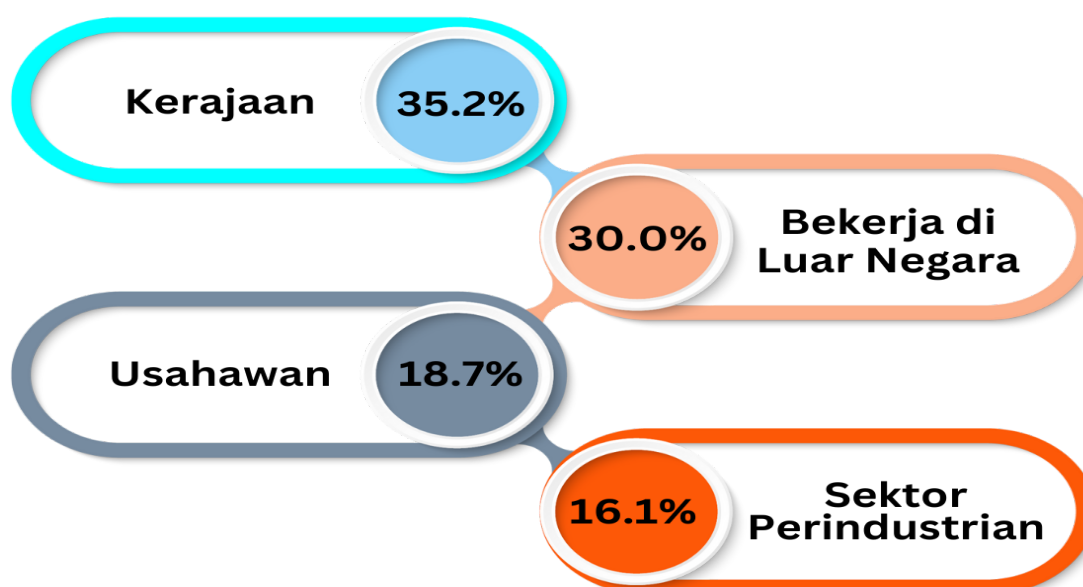
Jadual 11: Analisis Terperinci Perancangan Kerjaya bagi Kategori Bekerja Mengikut Institusi

Perancangan Kerjaya	Jenis Institut	Tahap Persijilan						Jumlah
		DKM	DLKM	SKM 1	SKM 2	SKM 3	Lain - lain	
Bekerja	ILP	204	4	6	107	1834	11	2166
	JMTI	153	4	-	2	3	-	162
	ADTEC	1153	39	-	4	105	3	1304
Jumlah		1510	47	6	113	1942	14	
		41.60%	1.30%	0.20%	3.10%	53.50%	0.40%	3632

Jadual 11 menunjukkan analisis terperinci perancangan kerjaya responden. Responden yang telah memiliki sijil (SKM 3) (53.5%) dan diploma (DKM) (41.6%) memilih untuk bekerja setelah tamat kursus. Majoriti responden yang memiliki SKM 3 adalah lepasan ILP manakala yang memiliki DKM adalah lepasan ADTEC.

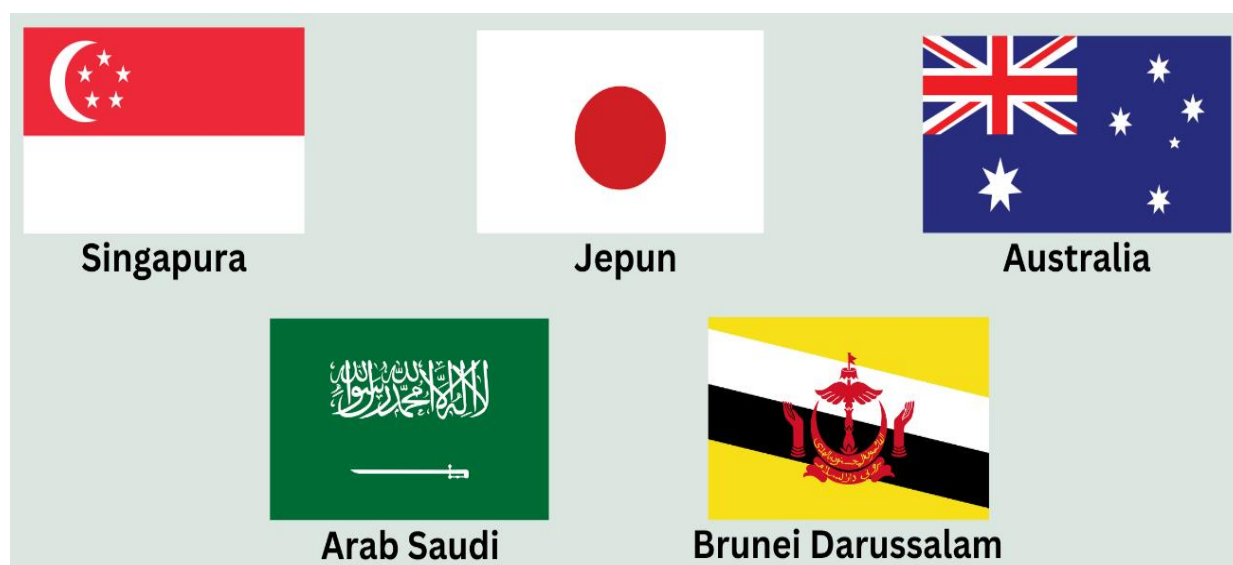
Rajah 51: Faktor Utama Pemilihan Pekerjaan oleh Pelajar ILJTM

Berdasarkan rajah 51 di atas, terdapat tiga (3) faktor utama pemilihan pekerjaan oleh pelajar-pelajar ILJTM iaitu pekerjaan yang dapat menjamin kestabilan kerjaya, dapat menggunakan kemahiran yang mereka miliki dan pekerjaan yang memberikan gaji yang lumayan dan setara dengan kelayakan.

Rajah 52 : Peratus Kecenderungan Pilihan Kerjaya Pelajar ILJTM

Rajah 52 menunjukkan peratus kecenderungan pilihan kerjaya pelajar ILJTM. Analisis mendapati 35.2 peratus pelajar ingin bekerja dalam sektor kerajaan, dan 30.0 peratus memilih bekerja di luar negara. Selain itu, 18.7 peratus pelajar ingin menceburi bidang keusahawanan dan baki 16.1 peratus ingin bekerja dalam sektor perindustrian. Situasi ini menyokong analisis yang ditunjukkan dalam rajah 51.

Rajah 53 : Negara Pilihan Pelajar ILJTM

Selain itu juga, faktor mendapatkan gaji yang lumayan turut menjadikan bekerja di luar negara sebagai pilihan kedua responden. Di antara negara utama yang menjadi pilihan responden adalah Singapura, Jepun, Australia, Arab Saudi dan Brunei Darussalam. (Rajah 53). Bagi responden yang memilih untuk bekerja di luar negara setelah tamat kursus, kebanyakan daripada mereka mengetahui kaedah untuk mendapatkan pekerjaan melalui syarikat semasa latihan industri, portal mencari pekerjaan antarabangsa atau portal pekerjaan dalam negara. Ini adalah selaras dengan dapatan yang diperoleh daripada informan yang terdiri daripada pelajar ILP tahun akhir dan pengurusan ILJTM yang menyatakan seperti berikut:-

“

Saya mempunyai keinginan keinginan untuk bekerja di luar negara kerana ingin melihat negara orang lain selain mendapatkan pengalaman bekerja sambil merantau

-Pelajar ILJTM-

”

“

...persijilan dan pengurusan ILJTM membantu para pelajar ILJTM sama ada untuk menjadi pekerja di sektor perindustrian dalam negara atau luar negara dan juga mereka membantu untuk para pelajar mereka menjadi usahawan dengan kemahiran yang diperolehi daripada kursus di ILJTM.

...nilai tambah yang diberikan oleh persijilan ILJTM memudahkan mereka untuk menjadi usahawan atau bekerja sendiri.

ILJTM tidak mempunyai halangan untuk para pelajarnya bekerja di luar negara kerana situasi ini membuktikan bahawa persijilan yang dikeluarkan oleh ILJTM diiktiraf di peringkat global.

-Pihak Pengurusan ILJTM-

”

4.8 Rumusan

Setiap data yang diperoleh daripada maklumbalas responden dianalisis untuk mendapatkan profil dan perbandingan yang jelas bagi menjawab persoalan kajian yang telah digariskan dalam bab terdahulu. Analisis dapatan bagi rakyat Malaysia yang berada di Brunei telah diterjemahkan dalam bentuk jadual dan rajah. Bab ini juga mengupas dapatan berasaskan analisis silang data demografi yang dikumpulkan berdasarkan maklumbalas responden bagi melihat hubungkait antara faktor demografi dan lain-lain pembolehubah berkaitan. Selain itu, pengumpulan data dan analisis profil pelajar ILJTM juga telah dijalankan dan hasil analisis turut diterjemahkan dalam bentuk rajah dan jadual untuk melihat kecenderungan perancangan kerjaya pelajar ILJTM setelah tamat kursus.

BAB 5

RUMUSAN KAJIAN

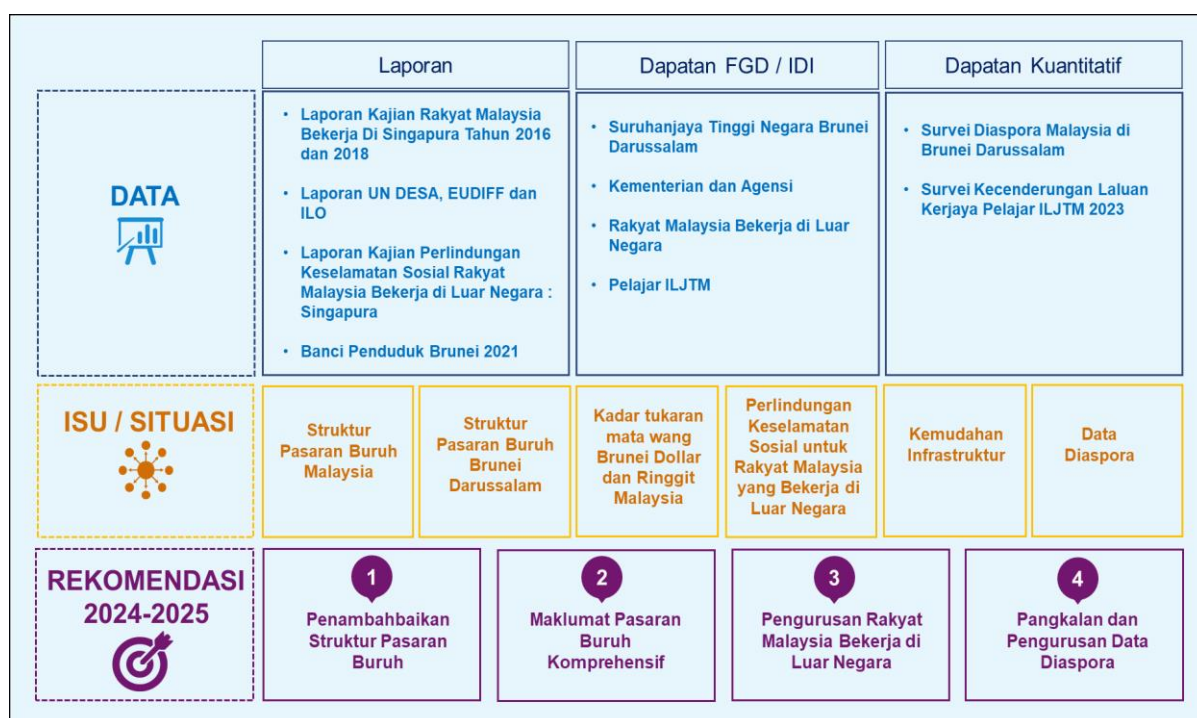

5.0 Pendahuluan

Bab terakhir ini akan memberikan rumusan dan cadangan berkaitan diaspora Malaysia di Brunei amnya dan di luar negara secara khususnya. Kajian diaspora Malaysia dengan fokus kepada negara Brunei Darussalam terbit daripada kajian terdahulu ke atas diaspora Malaysia di Singapura. Objektif kajian adalah untuk melihat profil rakyat Malaysia yang berada di Brunei Darussalam sama ada untuk bekerja atau lain-lain tujuan. Berdasarkan dapatan daripada Bab 2, Bab 3 dan Bab 4 didapati bahawa terdapat persamaan isu yang dikenalpasti bagi kajian diaspora Malaysia di kedua-dua negara ini yang akan dihuraikan selanjutnya dalam penulisan bab ini.

Rajah 54 : Kaedah Pembentukan Rekomendasi Kajian

5.1 Persamaan Isu Rakyat Malaysia Bekerja di Luar Negara

Kajian-kajian terdahulu telah menemukan faktor utama rakyat Malaysia memilih bekerja di luar negara. Sehubungan itu, satu analisis dibuat bagi mengenalpasti faktor rakyat Malaysia bekerja di Singapura dan Brunei Darussalam. Rajah 54 menunjukkan perbandingan faktor utama rakyat Malaysia memilih untuk bekerja di Singapura pada tahun 2022 dan bekerja di Brunei Darussalam pada tahun 2023. Terdapat persamaan bagi lima (5) faktor utama yang menyebabkan rakyat Malaysia memilih untuk bekerja di luar negara iaitu gaji yang lebih lumayan, kadar pertukaran mata wang negara destinasi yang tinggi berbanding dengan Ringgit Malaysia (RM), peluang pekerjaan yang baik, pekerjaan yang stabil dan persekitaran kerja yang lebih baik. Secara ringkasnya, boleh dirumuskan bahawa pasaran buruh di Malaysia mempunyai beberapa kekurangan yang menyebabkan rakyat Malaysia bekerja di luar negara.

Rajah 55 : Perbandingan Faktor Rakyat Malaysia Bekerja Di Luar Negara Mengikut Keutamaan

Turutan Keutamaan	 Singapura (2022)	 Brunei Darussalam (2023)
1	Peluang pekerjaan yang baik	Gaji yang lebih lumayan
2	Gaji yang lebih lumayan	Persekitaran kerja yang lebih baik
3	Kadar pertukaran mata wang Singapura yang tinggi	Kadar pertukaran mata wang Brunei yang tinggi
4	Pekerjaan yang stabil	Ahli keluarga ada bersama di Brunei
5	Taraf hidup lebih baik	Pekerjaan yang stabil
6	Persekitaran kerja yang lebih baik	Peluang pekerjaan yang baik
7	Lebih banyak peluang untuk mengembangkan kerjaya	Brunei lebih dekat dengan kampung halaman

5.2 Kesan Kedudukan Malaysia Bersempadan Dengan Negara Berpendapatan Tinggi : Brunei Darussalam dan Singapura

Secara geografinya, kedudukan Malaysia sangat strategik kerana bersempadan dengan Singapura di selatan tanah Semenanjung Malaysia dan Negara Brunei Darussalam dikelilingi oleh negeri Sarawak. Limpahan ekonomi di negara jiran ini secara tidak langsung membuka peluang pekerjaan yang dapat dinikmati oleh rakyat Malaysia terutama negeri-negeri yang bersempadan dengan kedua-dua negara ini. Sungguhpun kedua-dua negara jiran ini adalah sebuah negara yang kecil berbanding Malaysia, namun faktor keluasan kedua-dua negara bukanlah penghalang untuk Brunei Darussalam dan Singapura tergolong sebagai negara berpendapatan tinggi.

Ekonomi Brunei mempunyai kebergantungan yang tinggi kepada sektor minyak mentah dan gas asli. Pendapatan daripada sektor ini membentuk hampir separuh daripada Keluaran Dalam Negara Kasar (KDNK) negara Brunei Darussalam. Brunei Darussalam turut memperoleh pendapatan yang tinggi daripada pelaburan luar negeri. Justeru itu, Brunei masih lagi dapat mengekalkan dan memelihara kebajikan rakyat seperti menyediakan perkhidmatan perubatan dan pendidikan percuma serta pelbagai subsidi lain kepada rakyat.

Singapura pula memanfaatkan kedudukannya yang strategik sebagai hab ideal untuk perdagangan antarabangsa walaupun mempunyai kekangan sumber yang terhad. Singapura masih mengekalkan konsep perdagangan entrepot iaitu membeli bahan mentah dan menjadikannya produk untuk dieksport semula. Import utama ialah jentera dan kelengkapan pengangkutan dan petroleum mentah, manakala eksport utama Singapura adalah elektronik dan produk petroleum selain daripada perkhidmatan.

5.2.1 Polisi Penggajian Pekerja Migran Brunei Darussalam dan Singapura

Negara Brunei Darussalam mempunyai polisi yang fleksibel terhadap penggajian pekerja asing pelbagai kemahiran untuk memenuhi keperluan industri mereka. Walaupun bersifat fleksibel, Brunei Darussalam tetap

mengutamakan pengambilan rakyat tempatan di sektor swasta dan penggajian pekerja asing adalah bersifat sementara. Manakala bagi Singapura pula, Malaysia dikategorikan sebagai negara sumber tenaga kerja tradisional yang memberikan sedikit kelebihan kepada rakyat Malaysia untuk bekerja di Singapura berbanding dengan negara sumber bukan tradisional. Kedua-dua polisi perburuhan ini telah memberikan ruang kepada rakyat Malaysia untuk bekerja di kedua-dua negara.

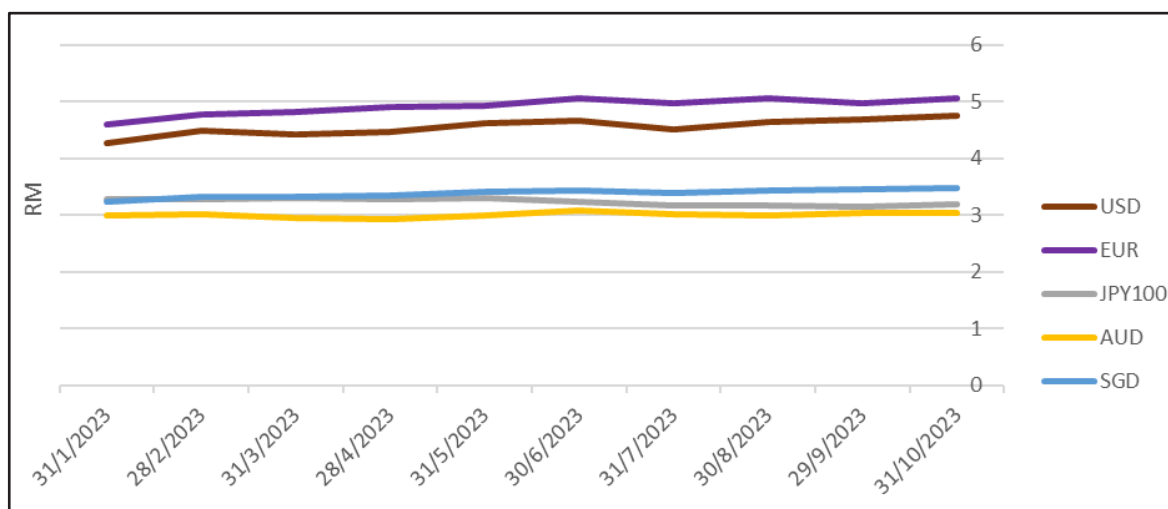
5.2.2 Kadar Tukaran Mata Wang Brunei Darussalam, Singapura dan Malaysia

Mata wang BND yang dikeluarkan oleh Bank Negara Brunei Darussalam telah mengikat nilai BND dengan Dolar Singapura (SGD) pada kadar yang sama di bawah Perjanjian Pertukaran Mata Wang (CIA) 1967. Kadar tukaran BND dan SGD yang semakin mengukuh berbanding RM selepas pandemik COVID-19 menjadi faktor penarik kepada rakyat Malaysia untuk terus bekerja atau merancang bekerja di Brunei dan Singapura. Pada 31 Oktober 2023 BND/SGD mencatatkan tukaran pada kadar BND1/SGD1 bersamaan RM3.50 berbanding Januari 2022 pada kadar BND1/SGD1 bersamaan RM3.10

Berdasarkan analisis terperinci gaji kasar bulanan dalam bab 4 dan juga analisis daripada laporan kajian terdahulu, didapati kadar gaji yang ditawarkan adalah hampir sama. Majoriti responden yang bekerja di Brunei menerima gaji di antara BND1,000 hingga ke BND4,000 dan yang bekerja di Singapura menerima gaji di antara SGD1,500 hingga ke SGD3,600 sebulan. Peningkatan kadar mata wang BND dan SGD yang berterusan semenjak 2022 telah memberikan impak kenaikan gaji tiga (3) kali ganda lebih tinggi jika bekerja di Singapura atau Brunei Darussalam. Sekiranya nilai RM tidak diperkukuhkan, berkemungkinan besar lebih ramai lagi rakyat Malaysia akan memilih untuk bekerja di luar negara.

Jadual 12 : Perbandingan Ringgit Malaysia dan Mata Wang Utama

Tarikh	USD	EUR	JPY100	AUD	SGD
31/1/23	4.2635	4.6059	3.2699	2.987	3.2363
28/2/23	4.4885	4.7652	3.2829	3.0172	3.3281
31/3/23	4.417	4.8101	3.3095	2.9536	3.3218
28/4/23	4.4585	4.9003	3.2874	2.935	3.3348
31/5/23	4.6225	4.928	3.3028	2.9945	3.4113
30/6/23	4.665	5.0564	3.2254	3.0871	3.4379
31/7/23	4.503	4.9693	3.1617	3.0143	3.3851
30/8/23	4.6455	5.0487	3.1723	3.0008	3.4316
29/9/23	4.692	4.9775	3.1476	3.0414	3.4439
31/10/23	4.7575	5.0487	3.1841	3.0298	3.4857

(Sumber : Bank Negara Malaysia (BNM))

5.2.3 Struktur Pasaran Buruh Malaysia

Antara isu utama yang sering diketengahkan di Malaysia berkaitan pasaran buruh adalah kadar gaji yang relatif rendah berbanding dengan gaji yang ditawarkan di Brunei dan Singapura. Analisis ini diperolehi melalui diaspora Malaysia di Brunei Darussalam terutama yang bekerja. Kadar gaji yang rendah dan tidak setara dengan kemahiran dan jenis pekerjaan dikenali menjadi punca utama mereka memilih untuk bekerja di Brunei Darussalam atau negara lain.

Selain itu, isu kemasukan pekerja asing berkemahiran rendah dan gaji minimum yang ditetapkan oleh Malaysia secara tidak langsung telah menghalang perkembangan positif kadar gaji di Malaysia. Premium pendidikan di Malaysia dilihat semakin mengecil kerana sikap sebahagian majikan yang menggunakan konsep gaji minimum sebagai gaji permulaan untuk semua kategori pekerjaan dan tahap pendidikan.

Faktor-faktor ini merupakan di antara isu utama pasaran buruh Malaysia yang menolak rakyat Malaysia untuk mencari pekerjaan di luar negara atau kekal bekerja di luar negara. Adalah sangat kritikal untuk Malaysia mengubah struktur pasaran buruhnya bagi meningkatkan keupayaan untuk menarik dan mengekalkan tenaga kerja tempatan kekal dan berkembang di Malaysia.

5.3 Faktor Utama Rakyat Malaysia Berada di Brunei Darussalam

Objektif utama kajian ini adalah untuk memprofilkan diaspora Malaysia di Brunei Darussalam. Kajian ini telah menunjukkan bahawa 50.0 peratus rakyat Malaysia berada di Brunei bagi tujuan pekerjaan, manakala 50.0 peratus lagi adalah bagi tujuan lain seperti mengikut pasangan iaitu berkahwin dengan warganegara Brunei Darussalam, urusan keluarga, perniagaan, mengikut pasangan bekerja, pendidikan, penyelidikan dan latihan, sukarelawan dan melintasi Brunei Darussalam untuk ke Limbang, Miri dan Lawas.

5.3.1 Bekerja

Analisis mendalam telah dilaksanakan bagi melihat profil rakyat Malaysia yang bekerja di Brunei Darussalam dan didapati majoriti yang bekerja di Brunei Darussalam adalah lelaki berumur 30 hingga 49 tahun mempunyai pendidikan Ijazah Sarjana Muda (33.0%), pemegang pas sementara dengan negeri asal utama responden adalah Johor, Sabah dan Sarawak. Manakala responden perempuan hanya 17.0 peratus bekerja dengan tahap pendidikan peringkat diploma (7%). Sebahagian besar responden perempuan (54.0%) berada di Brunei Darussalam kerana mereka telah berkahwin dengan warganegara Brunei Darussalam. Berdasarkan profil yang diperolehi, didapati rakyat Malaysia yang bekerja di Brunei Darussalam, majoritinya terdiri daripada pekerja mahir dan separa mahir.

5.3.2 Urusan keluarga

Berdasarkan analisis julat umur dan jenis pas, 9.0 peratus responden dari dua kohort umur iaitu responden yang berumur di bawah 20 tahun dan lebih 65 tahun berada di Brunei atas urusan keluarga. Sebanyak 40.0 peratus responden berumur 65 tahun ke atas merupakan pemegang pas penduduk tetap, manakala 71.0 peratus responden berumur di bawah 20 tahun merupakan pemegang pas penduduk tetap dan pas tanggungan.

5.4 Cadangan Pengurusan Diaspora Malaysia

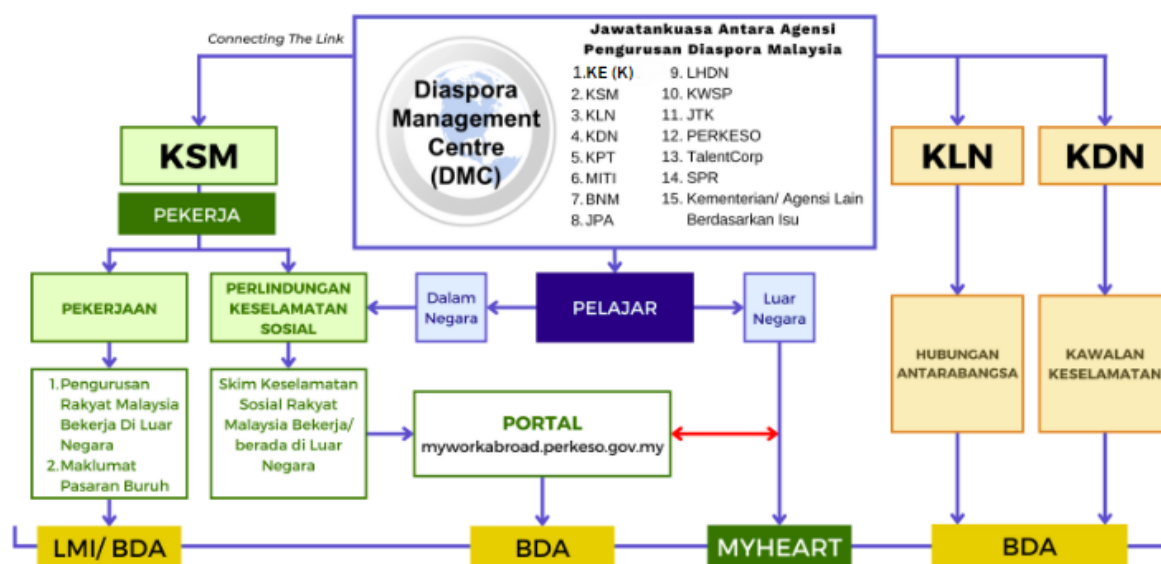
Faktor utama yang menjadi tarikan untuk berhijrah ke negara asing adalah untuk mendapatkan kehidupan yang lebih baik dari negara asal seperti mendapat gaji yang lumayan, peluang pekerjaan yang lebih baik, meningkatkan taraf hidup yang lebih tinggi dan peluang pendidikan untuk diri sendiri atau anak. Bagi mencapai tujuan tersebut penghijrahan ke negara maju atau negara yang berpendapatan tinggi adalah lebih munasabah berbanding berhijrah ke negara yang kurang membangun. Singapura, Australia, Arab Saudi, United Arab Emirates dan Brunei Darussalam merupakan negara destinasi tumpuan untuk rakyat Malaysia bekerja dan impian untuk pelajar Malaysia menimba pengalaman bekerja.

Kajian terdahulu telah memberikan cadangan penambahbaikan pengurusan diaspora Malaysia dan pewujudan pangkalan data utama diaspora Malaysia. Berdasarkan maklumbalas terkini daripada agensi kawal selia berkaitan diaspora didapati cadangan yang dikemukakan masih di dalam proses perancangan dan pelaksanaan secara berfasa. Sehubungan itu, kajian ini masih lagi mengekalkan rekomendasi yang sama untuk terus dilaksanakan.

5.4.1 Rekomendasi Pengurusan Diaspora Malaysia

Rekomendasi yang dikemukakan di dalam laporan kajian Perlindungan Keselamatan Sosial Rakyat Malaysia Bekerja Di Luar Negara: Singapura terbitan 2022 oleh ILMIA dan PERKESO telah memberikan garis panduan yang lengkap berkaitan pengurusan diaspora Malaysia dari peringkat jawatankuasa antara agensi hingga ke pewujudan pangkalan data diaspora yang interaktif dan berintegrasi. Rajah 56 menunjukkan hubungan di antara agensi kawal selia dan diaspora serta keperluan pangkalan data diaspora yang komprehensif sama ada bekerja atau tujuan lain.

Rajah 56 : Rekomendasi Pengurusan Diaspora Malaysia

(Sumber : ILMIA 2022)

5.5 Rumusan Kajian Diaspora Malaysia

Isu diaspora Malaysia atau rakyat Malaysia bekerja di luar negara wajar dilihat secara positif berdasarkan konsep *brain circulation* yang akan lebih menguntungkan Malaysia dalam jangka masa panjang. Rakyat Malaysia yang sedang bekerja di luar negara akan kembali ke Malaysia untuk satu jangka masa setelah mereka mencapai tahap umur dan kemahiran tertentu, selain membawa kembali pendapatan hasil bekerja di luar negara. Konsep *brain circulation* perlu dilihat dengan lebih menyeluruh dan tersusun agar usaha Kerajaan tidak hanya tertumpu untuk membawa mereka pulang tetapi juga untuk memanfaatkan kepakaran yang mereka ada untuk diaplikasikan dipasaran buruh Malaysia.

Sinergi di antara pengurusan dan pangkalan data diaspora akan membantu Malaysia mendekati dan mengumpulkan data diaspora Malaysia sekaligus akan membantu menambahkan bekalan bakat pada masa hadapan. Selain itu, terdapat keperluan kritikal untuk kerajaan Malaysia mengubah struktur pasaran buruh supaya dapat bersaing untuk mendapatkan pelabur asing serta mengekalkan dan menarik guna tenaga dalam negara. Keupayaan untuk mengubah struktur pasaran buruh Malaysia bukan sahaja akan dapat meningkatkan ekonomi tetapi secara tidak langsung akan mempunyai kesan ke atas kadar mata wang Ringgit Malaysia, gaji, automasi dan mekanisasi dalam jangka masa panjang.

BIBLIOGRAFI

BIBLIOGRAFI

- Department of Labour, Ministry of Home Affairs Brunei Darussalam (2023), Labour Enforcement. Daripada <https://www.labour.gov.bn/>
- Department of Labour, Ministry of Home Affairs Brunei Darussalam (2023), Foreign Workers License. Daripada <https://www.labour.gov.bn/>
- Dezan Shira & Associates (2018), The Guide to Employment Permits for Foreign Workers in Brunei. Daripada <https://www.aseanbriefing.com/news/guide-employment-permits-foreign-workers-brunei/>
- EUDiF. (n.d). International Migrant Stock / Population Division. Retrieved November 15, 2022, from <https://www.un.org/development/desa/pd/content/international-imigrant-stock>
- Husin, M.M (2022, Ogos 26). Trend rakyat kerja luar negara semakin membimbangkan. Daripada <https://www.sinarharian.com.my/article/218305/suara-sinar/analisis-sinar/trend-rakyat-kerja-luar-negara-semakin-membimbangkan>
- Institut Maklumat dan Analisis Pasaran Buruh (2016), Kajian Rakyat Malaysia Bekerja di Singapura
- Institut Maklumat dan Analisis Pasaran Buruh (2019), A Study On Malaysians Working In Singapore (Phase 2). Daripada <https://www.ilmia.gov.my/index.php/en/research-publication/publication>
- Institut Maklumat dan Analisis Pasaran Buruh (2022). Kajian Perlindungan Keselamatan Sosial Rakyat Malaysia Bekerja Di Luar Negara: Singapura. Daripada <https://www.ilmia.gov.my/index.php/en/research-publication/publication>
- Institut Maklumat dan Analisis Pasaran Buruh (ILMIA) (2022) Kajian Perlindungan Keselamatan Sosial Rakyat Malaysia Bekerja di Luar Negara: Singapura.
- Ionescu (2006), Engaging Diasporas as Development Partners for Home and Destination Countries. IOM Migration Research Series

Jabatan Imigresen dan Pendaftaran Kebangsaan, Kementerian Dalam Negeri Brunei Darussalam (2023), Pos-pos Kawalan Jabatan Imigresen Brunei Darussalam. Daripada <https://www.immigration.gov.bn/SitePages/Pos-Pos%20Kawalan.aspx>

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610.

Laporan Banci Brunei Darussalam Tahun 2021

Laman web Jabatan Imigresen Brunei Darussalam

Malaysia's Brain Drain: A Crisis Waiting to Happen?- UKEC. (n.d). Retrieved November 15, 2022, from <https://www.ukeconline/malaysia-brain-drain>

Missbach (2012), Separatist Conflict in Indonesia: The long-distance politics of the Acehnese diaspora

Pejabat Wawasan Brunei, Jabatan Perdana Menteri Brunei Darussalam (2023) , Laporan Wawasan Brunei 2035 (2015-2022)

Rancangan Malaysia Ke-12 2021-2025 (2023). Daripada <https://rmke12.epu.gov.my/bm>

Rancangan Malaysia Kedua Belas (RMKe-12)

Sistem Pengesanan Graduan Kementerian

Starbizweek (2011) “Migration of talent – how can Malaysia stem the tide”, April 30.

Survei Tenaga Buruh, Jabatan Perangkaan Malaysia 2023

Tabung Amanah Pekerja (2023). Garis panduan tanggungjawab Majikan. Daripada <http://www.tap.com.bn/Pages/BM/Majikan-garis-pandu.aspx>

UN Migration.(2022). World Migration Report 2022. United Nations

Undang-undang Brunei Darussalam: Akta Pampasan Pekerja 1957 (Pindaan 1984)

Undang-undang Malaysia : Akta 265, Kerja 1955

Undang-undang Malaysia : Ordinan Buruh (Sabah Bab 67)

Undang-undang Malaysia : Akta 4, Akta Keselamatan Sosial Pekerja 1969

Warta Kerajaan, Perlembagaan Negara Brunei Darussalam - Perintah Pekerjaan, 2009, S.60.

Wawasan Brunei 2035 (2023), Hasil Pencapaian Kebangsaan dalam Kerangka Kerja Wawasan Brunei 2035. Daripada <https://www.wawasanbrunei.gov.bn/SitePages/wb35-framework.aspx>

World Development Report (2023), Migrants, Refugees, And Societies, The World Bank. Daripada <https://www.worldbank.org/en/publication>

LAMPIRAN

Bilangan responden mengikut julat umur, kategori pas dan jantina

Julat Umur	Penduduk Sementara	Penduduk Tetap	Pas Tanggungan	Pas Kategori Lain	Jumlah
Bawah 20 tahun	6	11	8	2	27
20 - 24 tahun	18	14	1	4	37
25 - 29 tahun	25	9	1	4	39
26 - 29 tahun	48	19		3	70
35 - 39 tahun	54	10		5	69
40 - 44 tahun	43	14	2	4	63
45 - 49 tahun	47	13	2	1	63
50 -54 tahun	29	9		2	40
55 - 59 tahun	21	11		5	37
60 - 64 tahun	4	8		2	14
65 tahun ke atas	3	6		6	15
Jumlah	298	124	14	38	474

Julat Umur Responden Mengikut Alasan Berada Di Brunei

Alasan Berada di Brunei	< 20 tahun		20-24 tahun		25-29 tahun		30-34 tahun		35-39 tahun		40-44 tahun		45-49 tahun		50-54 tahun		55-59 tahun		60-64 tahun		65 > tahun		Jumlah
	L	P	L	P	L	P	L	P	L	P	L	P	L	P	L	P	L	P	L	P	L	P	
Bekerja	1		11		16	4	36	7	39	6	23	10	30	4	20	5	13	3	4		4	1	237
Berkahwin dengan warganegara Brunei			1	4	1	6	3	9	5	5	5	11	9	6	5		5	7	5	1	4	1	93
Urusan Keluarga	10	16	7	10	1	5	2	4	5	1	5	3		2		1		1	1		1		75
Perniagaan					1	1	5		4		4		6	2	5	1	4	1	1	1	3		39
Mengikut pasangan yang bekerja			1			3	1	2	1	1		2		4	1	2	1	1		1		1	22
Pendidikan			2		1																		3
Penyelidikan dan Latihan								1	1								1						3
Melintasi Brunei untuk ke Miri, Limbang atau Lawas									1														1
Sukarelawan			1																				1
Jumlah	11	16	23	14	20	19	47	23	56	13	37	26	45	18	31	9	24	13	11	3	12	3	474
	27		37		39		70		69		63		63		40		37		14		15		

Bilangan Responden Mengikut Negeri Asal dan Alasan Berada di Brunei Darussalam

Negeri Asal										Jumlah
Johor	28	8	3	2	1			1		43
Kedah	7	1		1						9
Kelantan	5	6		2	1			1		15
Melaka	4	3		2						9
Negeri Sembilan	9	4								13
Pahang	3						1			4
Perak	2			1	2					5
Pulau Pinang	3	2			2			1		8
Sabah	42	17	5	3	5				1	73
Sarawak	100	37	23	9	21		1			191
Selangor	12	4	1	1						18
Terengganu	4	1			3					8
Kuala Lumpur	4	3	1	1	1					10
Labuan	9	2	1		2		1			15
Brunei	5	5	39		1	1				51
Singapura			2							2
Jumlah	237	93	75	22	39	1	3	3	1	474

Petunjuk:

Bekerja

Berkahwin dengan Warganegara Brunei

Urusan Keluarga

Mengikut Pasangan yang Bekerja

Perniagaan

Sukarelawan

Pendidikan

Penyelidikan & Latihan

Melintasi Brunei ke Miri/Limbang/Lawas

Bilangan Responden Mengikut Bangsa dan Alasan Berada di Brunei Darussalam

Bangsa	Alasan berada di Brunei Darussalam										Jumlah
Cina	69	19	27		6	27			1		149
India	5		1							1	7
Melayu	94	52	39		11	8	1	2			209
Bumiputera Sabah	23	7	5		1	2					38
Bumiputera Sarawak	38	9	1		2	2					52
Lain-lain	8	6	2		3						19
Jumlah	237	93	75	23	39	1	3	3	0	474	

Petunjuk:

	Bekerja		Mengikut Pasangan yang Bekerja		Pendidikan
	Berkahwin dengan Warganegara Brunei		Perniagaan		Penyelidikan & Latihan
	Urusan Keluarga		Sukarelawan		Melintasi Brunei ke Miri/Limbang/Lawas

Tahun Responden Mula Bekerja di Brunei Mengikut Julat Umur

Julat Umur	Sebelum 2000	2000 – 2004	2005 – 2009	2010 – 2014	2015 – 2019	2020	2021	2022	2023	Jumlah
Bawah 20 tahun									2	2
20 - 24 tahun					2	1			10	13
25 - 29 tahun					12	3	1	6	4	26
30 - 34 tahun			1	11	31	3		3	3	52
35 - 39 tahun	1		6	12	22	4	3	1	2	51
40 - 44 tahun	3	4	10	9	12	1	2	1	1	43
45 - 49 tahun	8	1	5	12	9		2	1	1	39
50 -54 tahun	7	2	3	7	4			1	2	26
55 - 59 tahun	9	2	2	3	4	1			1	22
60 - 64 tahun	8								1	9
65 tahun ke atas	7									7
Jumlah	43	9	27	54	96	13	8	13	27	290
	15%	3%	9%	19%	33%	4%	3%	4%	9%	100%

Bilangan Responden Mengikut Tahap Pendidikan dan Tahun Mula Bekerja Di Brunei

Tahap Pendidikan	Sebelum 2000	2000 – 2004	2005 – 2009	2010 – 2014	2015 – 2019	2020	2021	2022	2023	Jumlah	
Ijazah Doktor Falsafah	1			2	2	1	1	1	2	10	3.45%
Ijazah Sarjana	6	1	3	2	8	2	1	1	1	25	8.62%
Ijazah Sarjana Muda	6	2	12	16	34	3	5	5	6	89	30.6%
Diploma	4	1	6	16	21	4	1	3		56	19.31%
DKM				1	2					3	1.03%
Sijil	3	2	1	2	2			1	1	12	4.14%
SKM				1	4	1		1	2	9	
Sijil Profesional				2	2					4	
STPM/STAM/ A-Level atau setaraf	1		1	1	2				2	7	
SPM/SPMV/SVM/ O-Level atau setaraf	12	2	3	10	19	2		1	12	61	21.03%
PT3/PMR/SRP atau setaraf	6	1							1	8	
UPSR/UPSRA atau setaraf				1						1	
Tiada pendidikan formal	4		1							5	
Jumlah	43	9	27	54	96	13	8	13	27	290	

Alasan Berada di Brunei dan Negeri Asal Mengikut Tahap Pendidikan

a) Zon Utara: Kedah, Pulau Pinang, Perak

Negeri Asal	Tahap Pendidikan	Alasan Berada di Brunei Darussalam									Jumlah	
Kedah	Diploma	1				1					2	9
	Ijazah Sarjana	2									2	
	Ijazah Sarjana Muda	4									4	
	SPM/SPMV/SVM/ O-Level atau setaraf		1								1	
Pulau Pinang	Diploma		1								1	8
	Ijazah Doktor Falsafah							1			1	
	Ijazah Sarjana	2									2	
	Ijazah Sarjana Muda	1									1	
	SPM/SPMV/SVM/ O-Level atau setaraf		1	1							2	
	STPM/STAM/A-Level atau setaraf			1							1	
Perak	Diploma	1		1							2	5
	Ijazah Sarjana Muda	1				1					2	
	Sijil			1							1	
Jumlah		12	3	4	0	2	0	1	0	0	22	

Petunjuk:

 Bekerja	 Mengikut Pasangan yang Bekerja	 Pendidikan
 Berkahwin dengan Warganegara Brunei	 Perniagaan	 Penyelidikan & Latihan
 Urusan Keluarga	 Sukarelawan	 Melintasi Brunei ke Miri/Limbang/Lawas

b) Zon Tengah: Selangor, Wilayah Persekutuan (Kecuali Labuan)

Negeri Asal	Tahap Pendidikan	Alasan Berada di Brunei									Jumlah	
Selangor	Diploma	2			1						3	18
	Ijazah Doktor Falsafah	4									4	
	Ijazah Sarjana	1									1	
	Ijazah Sarjana Muda	5	1			1					7	
	Sijil Profesional		2								2	
	STPM/STAM/A-Level atau setaraf		1								1	
WP Kuala Lumpur	Diploma		1								1	10
	Ijazah Sarjana Muda	3	1	1	1	1					7	
	Sijil Profesional	1									1	
	SPM/SPMV/SVM/O-Level atau setaraf		1								1	
Jumlah		16	7	1	2	2	0	0	0	0	28	

Petunjuk:

 Bekerja	 Mengikut Pasangan yang Bekerja	 Pendidikan
 Berkahwin dengan Warganegara Brunei	 Perniagaan	 Penyelidikan & Latihan
 Urusan Keluarga	 Sukarelawan	 Melintasi Brunei ke Miri/Limbang/Lawas

c) Zon Selatan: Negeri Sembilan, Melaka, Johor

Negeri Asal	Tahap Pendidikan	Alasan Berada di Brunei									Jumlah	
Negeri Sembilan	Diploma	1									1	13
	Ijazah Doktor Falsafah	1									1	
	Ijazah Sarjana Muda	6	3								9	
	SPM/SPMV/SVM/O-Level atau setaraf	1	1								2	
Melaka	Ijazah Sarjana	1	1			1					3	9
	Ijazah Sarjana Muda	2	1			1					4	
	SPM/SPMV/SVM/O-Level atau setaraf	1	1								2	
Johor	Diploma	9									9	43
	DKM	1									1	
	Ijazah Doktor Falsafah	3	1					1			5	
	Ijazah Sarjana	5	3								8	
	Ijazah Sarjana Muda	8	3	1		2					14	
	Sijil	1									1	
	Sijil Profesional	1									1	

SPM/SPMV/SVM/ O-Level atau setaraf				2						2	
STPM/STAM/A-Level atau setaraf				1						1	
Tiada pendidikan formal		1								1	
Jumlah	41	15	1	3	4	0	1	0	0	65	

Petunjuk:

 Bekerja	 Mengikut Pasangan yang Bekerja	 Pendidikan
 Berkahwin dengan Warganegara Brunei	 Perniagaan	 Penyelidikan & Latihan
 Urusan Keluarga	 Sukarelawan	 Melintasi Brunei ke Miri/Limbang/Lawas

d) Zon Timur: Kelantan, Terengganu, Pahang

Negeri Asal	Tahap Pendidikan	Alasan Berada di Brunei									Jumlah	
Kelantan	Diploma	2									2	15
	Ijazah Doktor Falsafah							1			1	
	Ijazah Sarjana		1	1							2	
	Ijazah Sarjana Muda	3	2			2					7	
	Sijil Profesional		1								1	
	SPM/SPMV/SVM/ O-Level atau setaraf		2								2	
Terengganu	Diploma	1									1	8
	Ijazah Sarjana	1									1	
	Ijazah Sarjana Muda	2	1	2							5	
	SPM/SPMV/SVM/ O-Level atau setaraf			1							1	
Pahang	Diploma						1				1	4
	Ijazah Sarjana Muda	2									2	
	SPM/SPMV/SVM/ O-Level atau setaraf	1									1	
Jumlah		12	7	4	0	2	1	1	0	0	27	

Petunjuk:

 Bekerja Berkahwin dengan Warganegara Brunei Urusan Keluarga Mengikut Pasangan yang Bekerja Perniagaan Sukarelawan Pendidikan Penyelidikan & Latihan Melintasi Brunei ke Miri/Limbang/Lawas

e) Zon Borneo: Sabah, Sarawak (termasuk Labuan)

Negeri Asal	Tahap Pendidikan	Alasan Berada di Brunei									Jumlah	
Sabah	Diploma	7	4	1	1	2					15	73
	DKM	1									1	
	Ijazah Doktor Falsafah	1									1	
	Ijazah Sarjana	2									2	
	Ijazah Sarjana Muda	10	3	2							15	
	PT3/PMR/SRP atau setaraf	1			1						2	
	Sijil	6	1			1					8	
	SKM	2									2	
	Sijil Profesional	1									1	
	SPM/SPMV/SVM/O-Level atau setaraf	10	6	1	3					1	21	
	STPM/STAM/A-Level atau setaraf	1	3	1							5	
Sarawak	Diploma	19	2	3	9	3	1				37	191
	DKM	1									1	
	Ijazah Sarjana	5	1	1	1	1					9	

	Ijazah Sarjana Muda	20	10	11	6	2					49
	PT3/PMR/SRP atau setaraf	4	5		1	1					11
	Sijil	3		1	1						5
	SKM	6	1								7
	Sijil Profesional	1		1							2
	SPM/SPMV/SVM/ O-Level atau setaraf	33	15	3	3	2					56
	STPM/STAM/A-Level atau setaraf	4		1							5
	Tiada pendidikan formal	3	3		2						8
	UPSR/UPSRA atau setaraf	1									1
WP Labuan	Diploma	2	1								3
	Ijazah Sarjana Muda	2									2
	SKM	1									1
	Sijil Profesional			1							1
	SPM/SPMV/SVM/ O-Level atau setaraf	4	1	1	1		1				8
Jumlah		151	56	28	29	12	2	0	0	1	279

Petunjuk:

 Bekerja	 Mengikut Pasangan yang Bekerja	 Pendidikan
 Berkahwin dengan Warganegara Brunei	 Perniagaan	 Penyelidikan & Latihan
 Urusan Keluarga	 Sukarelawan	 Melintasi Brunei ke Miri/Limbang/Lawas

f) Brunei dan Singapura

Negeri Asal	Tahap Pendidikan	Alasan Berada di Brunei									Jumlah	
Brunei	Diploma	2	1	1	5						9	51
	Ijazah Sarjana	1			2						3	
	Ijazah Sarjana Muda	2	1		7						10	
	Sijil				3				1		4	
	SPM/SPMV/SVM/ O-Level atau setaraf		3		11						14	
	STPM/STAM/A-Level atau setaraf				11						11	
Singapura	Ijazah Sarjana				1						1	2
	STPM/STAM/A-Level atau setaraf				1						1	
Jumlah		5	5	1	41	0	0	0	1	0	53	

Petunjuk:

 Bekerja	 Mengikut Pasangan yang Bekerja	 Pendidikan
 Berkahwin dengan Warganegara Brunei	 Perniagaan	 Penyelidikan & Latihan
 Urusan Keluarga	 Sukarelawan	 Melintasi Brunei ke Miri/Limbang/Lawas

Jumlah Jam dan Hari Responden Bekerja

Jumlah Jam Bekerja Sehari	
Kurang daripada 4 jam	4
4 hingga 8 jam	111
8 hingga 12 jam	167
Lebih dari 12 jam	8

Jumlah Hari Bekerja Seminggu	
Kurang dari 4 hari	3
4 hari	24
5 hari	150
6 hari	96
7 hari	17

Jumlah Hari bekerja seminggu	Kurang daripada 4 jam	4 hingga 8 jam	8 hingga 12 jam	Lebih dari 12 jam	Jumlah
Kurang dari 4 hari	1	2			3
4 hari	2	9	10	3	24
5 hari	1	66	82	1	150
6 hari		33	62	1	96
7 hari		1	13	3	17
Jumlah	4	111	167	8	290

Jumlah Responden Bekerja Mengikut Kategori Pekerjaan, Bilangan Hari dan Jumlah Jam Bekerja

Kategori Pekerjaan	Jumlah Jam Bekerja Sehari	Jumlah Hari Bekerja Seminggu					Jumlah
		Kurang dari 4 hari	4 hari	5 hari	6 hari	7 hari	
Mahir	4 hingga 8 jam	2	8	56	21		87
	8 hingga 12 jam		8	58	27	7	100
	Kurang daripada 4 jam	1	2				3
	Lebih dari 12 jam		2	1	1	3	7
Separa Mahir	4 hingga 8 jam		1	8	7		16
	8 hingga 12 jam		2	20	24	6	52
	Kurang daripada 4 jam			1			1
	Lebih dari 12 jam		1				1
Kemahiran Rendah	4 hingga 8 jam			2	5	1	8
	8 hingga 12 jam			4	11		15
Jumlah		3	24	150	96	17	290
		1.03%	8.28%	51.72%	33.10%	5.86%	100.00%

Jumlah Responden Bekerja yang Mempunyai Tanggungan di Malaysia dan Brunei

Mempunyai tanggungan yang masih hidup di Malaysia	Mempunyai anak yang tinggal bersama di Brunei Darussalam	Tahun Mula Bekerja di Brunei								Jumlah		
		Sebelum 2000	2000 – 2004	2005 – 2009	2010 – 2014	2015 – 2019	2020	2021	2022	2023		
Tidak	Tidak	3		4	4	8	1	2	1	2	25	57
	Ya	10	2	5	7	5	2		1		32	
Ya	Tidak	14	5	11	34	56	8	3	8	22	161	233
	Ya	16	2	7	9	27	2	3	3	3	72	
Jumlah		43	9	27	54	96	13	8	13	27		290

Kategori Pas dan Kategori Pekerjaan

Kategori Pas	Kategori Pekerjaan	Tahun Mula Bekerja									Jumlah	
		Sebelum 2000	2000 – 2004	2005 – 2009	2010 – 2014	2015 – 2019	2020	2021	2022	2023		
Kad Pengenalan Hijau (Penduduk Sementara)	Kemahiran Rendah	2		1	2	3	1			4	13	218
	Mahir	13	1	13	39	57	8	6	8	7	152	
	Separa Mahir	9	5	7	5	16			3	8	53	
Kad Pengenalan Ungu (Penduduk Tetap)	Kemahiran Rendah					2				1	3	51
	Mahir	10	2	4	4	10	2	1	1	3	37	
	Separa Mahir	3	1	1	1	3			1	1	11	
Pas Kategori Lain	Kemahiran Rendah				1	2					3	12
	Mahir			1	1	1		1		1	5	
	Separa Mahir					1	1			2	4	
Jumlah		37	9	27	53	95	12	8	13	27	281	

Gaji Kasar Bulanan

Kategori Pekerjaan					Jumlah	
Gaji Kasar Bulanan	Mahir	Separa Mahir	Kemahiran Rendah			
Bawah BND 500	2	4	1	7	2.52%	
BND 500 - BND 1,000	9	7	6	22	7.91%	
BND 1,001 - BND 2,000	25	29	10	64	23.02%	
BND 2,001 - BND 3,000	32	17	2	51	18.35%	
BND 3,001 - BND 4,000	27	7		34	12.23%	
BND 4,001 - BND 5,000	26	1		27	9.71%	
BND 5,001 - BND 6,000	17	2		19	6.83%	
BND 6,001 - BND 7,000	15			15	5.40%	
BND 7,001 - BND 8,000	11			11	3.96%	
BND 8,001 - BND 9,000	8			8	2.88%	
BND 9,001 - BND 10,000	7			7	2.52%	
BND 10,001 - BND 11,000	5	1		6	2.16%	
BND 11,001 - BND 12,000	3			3	1.08%	
BND 12,001 - BND 13,000	1			1	0.36%	
BND 13,001 - BND 14,000	1			1	0.36%	
BND 14,001 - BND 15,000	2			2	0.72%	
Jumlah	191	68	19	278	100%	

